

## הקדמת ספר הזוהר

מתורגמת ומבוארת

על ידי

הלל צייטלין

1. מאת המביא לבית הדפוס

הוצאת הספרים "ענינות" שנוסדה בהשתדלותי בברלין בשנת תרפ"ב (הד"ר דוד אריה פרידמן השתתף בראשית פעולתה עד סופה של אותה שנה) למטרה ספרותית-מדעית וחנכית מסוימת, והיא: להחזיר את הקורא העברי למקורות ספרותנו ותרבותנו — הכניסה את הוצאת "הזוהר" בתרגום עברי בין תכניותיה הראשונות. הלבשת "הזוהר" לבוש עברי נראתה לה גם כחובה לאומית מיוחדת במינה. מלכתחלה נתנה עיניה בחוקר "הזוהר" והחסידות, הלל צייטלין — שנאות להצעתה של הוצאת הספרים "ענינות" ונגש לתרגום "הזוהר" בהתלהבות רבה. על המטרה ששווה נגדו בתרגום "הזוהר" ובפירושו — ניתן לעמוד משתי אגרותיו המתפרסמות כאן, ומגוף תרגום "ההקדמה" לספר "הזוהר" שהמציא לי בשנת תרפ"ג. (ויעיין נא הקורא גם "במפתח לספר הזוהר" של המתרגם, "התקופה", כרך ו' וכו').

קהל הקוראים והסופרים קבל את הבשורה על הוצאת "הזוהר" העברי בשמחה, — וברלין שמשו באותם הימים אכסניה רבה לספרות העברית ולסופריה. לקחתי דברים בו בענין גם עם חיים נחמן ביאליק ז"ל — ועל כך במקום אחר. נתעוררו הלבבות לקראת "הזוהר" העברי העתיד לבוא — ולדאבוני הרב גם "עובר" זה נהפך סנדל.

מצד אחד: השתוללות האינפלציה בגרמניה בשנת תרפ"ג; חוסר כל יציבות במחירי-נייר, שכר-הדפסה וכו' שהיו עולים אחת ושתיים מדי יום ביומו, ללא שום גוזמא; צמצום יכולתה הכספית של "ענינות" (שהשקיעה הרבה בהדפסת ספרים רבי-כמות כ"כתבי רבי נחמן קרוכמל" ו"פנקס מדינת ליטא" שיצא לאור על ידי שמעון דובנוב, שאין גורלו ידוע לנו, וברוך יהיה באשר הוא בשעה זו); וריבוי-טרדותיו של הלל צייטלין — חוקר והוגה-דעות זה שנטל עליו להקדיש רוב זמנו לעתון היומי "מאמענט" בוורשה — מצד שני גרמו לכך שחלה הפסקה בעבודה גדולה זו סמוך לפתיחתה. לפי ההסכם בין "ענינות" ובין המתרגם — הוסיף לתרגם את פרשיותיו הראשונות של הספר "בראשית", והללו נשארו כנראה ברשותו. כשנודמתי עם הלל צייטלין בירושלים בשנת תרפ"ה — לאחר שהוצאת-הספרים "ענינות" הפסיקה את פעולתה, בעטיו של משכר-הסטאביליזציה בגרמניה שהחריב את רוב הוצאות-הספרים העבריות (וגם האידישיות וזולתן) שהיו קיימות בה "העלה" כמה מהן לארץ-ישראל — למדתי מפיו שהמשיך להגות בתכנית-תרגומו זו, אולם כנראה שלא הכשיר לדפוס את המשך-תרגומו. מאז לא נודע לי אם חזר לחכמה-מלאכה זו — שהרי תרגום "הזוהר" לעברית יש בו משום חכמה רבה ומלאכה עצומה כאחת.

כשבדקתי לפני זמן-מה בצרורות אגרות ותעודות ספרותיות — נתקלתי במעטפה בה נשתמר תרגום הקדמת "הזוהר" לציטלין, עוד מימי "ענינות". אילו היו השנים כתקונן, הייתי מחזירו למתרגם — אף על פי ששלחו לי לפרסום, לפני עשרים שנה; וגם רשאי הייתי להניח שאין לי לחשוש כאן משום "משנה ראשונה". אולם בשעה זו — ברכת את ה"מצודה" על שניתן לפרסם בה אותו תרגום, — לתועלת הקורא (אף על פי שלא כל קורא עברי חייב להיות מצוי אצל "הזוהר") ולטובת ספרותנו. אמרתי לנפשי: מי יודע מה-ילד יום, שעת "חטוף והדפס" היא, ואם לא עכשיו מי יודע אם תזכה הקדמה עברית זו של ספר "הזוהר" — על פירושה — לראות באור הדפוס. אודה: בחדשי-ההפצצה (בליטץ בלע"ז) האיומים בלונדון — בשנת תש"א — כשהייתי יושב-לן באחד ממרתפיה של המטרופולין וחרד גם לכמה כתבי-יד ותעודות ספרותיות שמא יעלו בעשן, — הייתי תכופות הוגה בתרגומו זה של הלל צייטלין, שהוא לי עכשיו בחינת "אוד מוצל מאש" — אף על פי שהאש טרם תכבה, ועשויה היא לפרוץ כל שעה בתוספת אכזריות. מהרהר הייתי בגורלם של אחינו בפולניה ובאירופה כולה — שהיו ישנים שנתם לבטח, עד כמה שהרעב וכל מיני פורעניות-גיסטאפו נתנו להם לישון, — בדמויותיהם של כמה ידידים שסגר עליהם מדבר-היטלר, ובדמותו של הלל צייטלין, הסופר העברי הזקן המתענה בגיטו שבק"ק וורשה, כמוהו כאחד מבני עמו בתוכו ישב כל ימיו — וכמה מהם מוצאים בשעה זו נחמה ב"הזוהר" ושאר ספרים קדושים. אין בכחני לסייע להלל צייטלין ולרבו-רבבות אחינו באירופה השבויה — הוי, מה דלים אנו, ומה עולב עולם זה — ; נעלה לפחות דמותו ולפנינו, נהגה שעה קלה במפעלו זה, ותהייתה "שפתו מדובבות" בגיטו שבוורשה. ואם גם אין ב"הקדמה" זו להשביע את רעבונו ל"זוהר" עברי שלם — יש לברך גם על מעט זה; ויבוא בעל-המקצוע וידון בתרגום ובפירוש מתוך אספקלריה שלו — שהרי לא ננעלו לא שערי-תרגום ולא שערי-פירוש.

ולווי ה"מצודה" זו תגיע ביום מן הימים לידי המתרגם, אם במצודתו בה הוא יושב, דרך-נס", או לאחר עבור מלכות-היטלר מן הארץ — ופרסום "ההקדמה" יעוררו להמשיך במפעלו ולמלא אחרי החסר בתרגום זה, ויזכה לברך על המוגמר.

\* \*

כאמור, אני מפרסם כאן שתיים מאגרותיו של צייטלין — משום שהן מעידות על תפיסת תעודתו זו — כצורתן, פרט לתיקונן של פליטות-קולמוס — שינויי (באגרותיו) ובחצאי-רבועים. ובגוף-התרגום לא תקנתי אלא פליטות-קולמוס ושבושי-מין ולשון (כגון: "חמש עלים", "חמשת המצות", "ארבעת הפעמים" וכו', גם "בלעדי" במקום "בלעדו" שבכ"י וכיוצא בו, ופרקים "אותה שעה" במקום "באותה שעה" וכו'). מובטחני שהמתרגם היה מתקן כגון אלה — אילו ניתנו לו עמודי-ההגהה של "ההקדמה". חצאי-הרבועים והעגולים שבתרגום — משל המתרגם הם. מספרי-ההערות ניתנים רומאית.

ש. ר.

## 2. אגרות המתרגם אל המביא לבית הדפוס

א.

7. דצמבר, 1922.

אל כבוד האדון היקר מר ש. רבידוביץ!

בשביל שאין לי פנאי עתה להאריך — אקצר. נגשתי להעתקה של מה של "הזוהר", אבל לא רק להעתקה, כי אם גם לפרוש ולבאר. חפץ אנכי שאיש יהודי תורגם אף במקצת יקח בידו את ספר "הזוהר" ויבין מה שמחברו (או מחבריו) חפצו להגיד. כמובן אין בכח שום פירוש שבועלם לגלות את העמוקות עצמן, אבל צריך שידע הקורא לכל הפחות, המשך הדברים ופשוטות כוונתם. עד עתה לא נעשה במקצוע הזה דבר. מפרשי "הזוהר" הידועים לא פירשו כלום לקורא הפשוט, לפי שדבריהם קשים הרבה מדי. "הזוהר" עצמו, מה שאני עושה עתה הוא הנסיון הראשון במקצוע זה. ובד' בטחתי כי יחזק ויאמץ את ידי בעבודת קודש זו.

בנוגע למקור באתי לידי הכרה, שצריך לתת גם את המקור מכמה וכמה טעמים שקשה לי עתה לפרש את כולם; והעיקר, בשביל שאין העתקה בעולם שתוכל לעמוד במקום המקור. צריך היה להדפיס את "הזוהר" באופן זה: כל עמוד ועמוד יחלק לשנים: בצד אחד (באותו העמוד) המקור, ובצד השני — התרגום העברי. פרושי ובאורי באים בהערות מתחת המקור והתרגום גם יחד. מציין אני את הציונים א' ב' ג' וכו' של הערותי ופרושי גם במקור גם בתרגום. בזה אני משיב לכבודו על שאלתו: אם אתן את ההערות בפנים או בסוף הספר. כל ההערות יבואו בפנים ציונים עמוד ועמוד, כי רבות הן. בסוף כל פרשה ופרשה יבואו ציונים מיוחדים המבארים ביתר אריכות (ההערות שבעמודים עצמם יבואו בקצור עד כמה שאפשר) את הענינים העמוקים ביותר. כמו למשל, בהקדמת הזוהר: ענין השושנה מהותו וענינו של שם מ"ב, "מי" ו"אלה", וכדומה וכדומה. את המקור עצמו אינני שולח לכם, לפי שתוכלו לקחת את ספר "הזוהר" ולהדפיסו בכל עמוד ביחד עם ההערות והפרושים והציונים שאני שולח לכם.

בנוגע לתנאים הממוניים ששלחתם לי קשה לי להסכים לתנאי האומר שעלי לקבל 20% בעטטא, בעוד שפה המנהג שמקבלים אותם הפרוצנטים ברוטא. (1) ישנם עוד תנאים הצריכים שינוי לפי דעתי. אהיה בשבוע זה בבית הוצאת שטיבל הנגשת להוציא לאור את כל כתבי (2) ואדע את פרטי תנאיהם, ולפי אותם התנאים אעשה עמכם את החוזה על דבר "הזוהר". בכל אופן אודיעכם את תנאי בקרוב. אינני מן הסוחרים ומעלים את השער. אני בעצמי אתאמץ להקל עליכם את תנאי עד כמה שאפשר.

ושלום רב לך ולכל דורשי תורה וגלוי אור ואמת

הלל צייטלין

(1) כהתאם להצעת המתרגם עומדת היתה הוצאת הספרים "ענינות" לצרף את מקורו של "הזוהר" לתרגום, ולפיכך סבורה היתה שהוא פטורה מתשלום, שכר הסופרים" בעד המקור — כלומר, חצי היקפו של הספר. — ש. ר.

(2) גם אותה תכנית לא הוגשמה. — ש. ר.

יש לי בקשה גדולה אליך. אנא עשה עמי חסד ובקש בבתי הספרים הלועזיים בשבילי את ספרי Bo-Yn-Ra שיצאו לאור לפני שנים באשכנזית ואלה שמותם: "דאט בוך פאט לעבענדיגען גאט"; "די קעניגליכע קונסט"; "דאט בוך פאן יענזייטס" ועוד. אמרו לי שאפשר להשיגם בברלין בבית מסחר הספרים של פעטערס און שפייער; בביימה"ס ניקוליישע בוכהאנדלונג, ועוד, בוודאי ישנם בברלין גם לא בבתי מסחר אלו — הנה בבתי מסחר אחרים. ביחוד את הספרים: "פאט לעבענדיגען גאט" וה"בוך פאן יענזייטס". בכלל — כל מה שתוכל להשיג. תקנה את הספרים על חשבונאי, ותשלחם אלי לפי כתבתי: Sliska, 60.

הנ"ל

ב.

למר רבידוביץ, שלום וברכה!

יש לי הרבה מאד לכתוב לך ע"ד עבודתי בהתרגום והפרוש על "הזוהר", אבל מיראת הקצור ומתוך שאין לי פנאי אסתפק בציוני דברים:

(א) חפצי חזק שינתן לקורא גם המקור, כי חפץ אני לעשות את תרגומי ופרושי גם לספר עם, כלומר: לא רק למלומדים, חוקרים ומשכילים, כי אם גם לתורנים וחסידים, ואפילו לסתם יודעי-ספר.

(ב) גמרתי לעת עתה העתקת הקדמת הזוהר (י"ד דפים במקור) ופרושיה פרוש שלם ברוב המקומות.

(ג) הגני שולח לך את הדפים של המקור שממנו העתקתי והוא על פי דפוס אמשטרדם.

(ד) הציונים במקור עצמו (כגון א' ב' ג' וכו' מהערותי ופרושי) לא עשיתי, ותוכל לעשותם בעצמך בעלים אחרים של ספר אחר שתקנה, לפי שנסיתי לרשום בעלים אלה, והדיו שוטף ועובר בהם ולא נראה [נראית] צורת אות.

(ה) אנכי כתבתי את הערותי ופרושי בצד השני של העתקתי, ובעמודים הראשונים גם בצד הראשון וגם בצד השני.

(ו) אנכי ציינתי האותיות א' ב' ג' וכו' לכל עמוד ועמוד בהעתקתי (לא ב"הזוהר" עצמו) ואתה תואיל לרשום את כל ההערות או לפי עמודי "הזוהר" (אם ינתנו פרושי בדפים עצמם כחפצי), או עד תום כל ההערות א' ב' ג' וכו' עד גמירא, אם ינתנו בסוף. בכל אופן חושב אני שצריך לתת את ההערות בסוף ההקדמה וכמו כן בסוף כל סדרה וסדרה מתוך שההקדמה וכמו כן כל סדרה וסדרה יצירה שלמה היא.

(ז) בין עמוד 14 ו-15 הצגתי גליון מיוחד שהוא סוף להערות שבצד 14, ויש בו הערות גם לצד 15; ותשים את ההערות במקומן הראוי.

(ח) תעיין היטב בהעתקה בשביל מסדר האותיות ותשים לב שלא יפלו טעותים [טעויות]. אם תתרגל לכתבי ותעיין במקור ותרגומי ובפרושי בוודאי שלא (תפול) שום טעות.

(ט) תואיל לשלוח לי את הקורקטות [עמודי-ההגהה].

(י) תמסור לדפוס את ההעתקה במהירות האפשרית, כי משתוקק אני מאד שיצא הספר הראשון ויכיל: מבוא, שאפשר יהי להדפיסו אח"כ, ההקדמה עם

תרגומי ופרושי פרשת בראשית ונה ואפשר גם פרשת לך לך בתרגומי ופרושי. בסוף הספר יבואו גם ציונים ארוכים אחדים והם על הענינים היותר עמוקים בקבלה כגון: שם מ"ב ושם ע"ב וכדומה.

(א) חפץ אני שיבואו פרושי בפנים ולא בסוף, מפני שאני לא הסתפקתי בסתם הערה, כמו שעושים אחרים עתה, כי אם פרשתי כמעט את כל הדברים, וצריך שידע הקורא במקומו מה שהוא קורא. (ב) אם מפני סבות טכניות קשה יהי ביותר לתת את הפרושים בכל עמוד ועמוד במקומו הריני מתיר לכם לעשות כחפצכם; אבל מעיר אני עוד הפעם, שרק כשיהיה הכרח גדול אני מתיר לעשות את זאת.

ושלום לך

כחפץ דורש שלומך בידדות אמת

הלל צייטלין

את הספרים שקניתם בעדי עדיין לא קבלתי ומחפלא אני על זה (1). את האות צ' בדף ב' ע"ב בגוף המקור וגם בתרגומי ידפסו על פי הוצאת ר. ג. ס., כי פה הדבר משובש.

### 3. הקדמת ספר הזוהר

"רבי חזקיה (נוסח אחר: רבי אלעזר) פתח: כתוב: 'כשושנה בין החוחים' (שיר השירים ב'). מהי שושנה? — זוהי כנסת ישראל (1). (בשביל שיש שושנה ויש שושנה). מה שושנה שהיא בין החוחים יש בה אדם ולובן, כך כנסת ישראל יש בה דין ורחמים (2); 'מה שושנה יש בה שלשה עשר עלים, כך כנסת ישראל יש בה שלש עשרה מדות הרחמים המקיפות אותה מכל הצדדים (3). וכך 'אלהים' שבכאן (4) משעה שזכר הוציא שלש עשרה תיבות להקיף את כנסת ישראל

(1) הוצאת הספרים 'עיונות' שלחה למתרגם ספרים אלה וגם ספרים אחרים שהיו נחוצים לו לעבודת התרגום. — ש. ר.

(1) מדת המלכות נקראת בקבלה 'כנסת ישראל', על שם שהיא כונסת ואוספת את אורותיה מן מדת התפארת — 'ישראל' — המשפיעה בה.

(2) מדת המלכות בתור מדת אחרונה יש בה מלבד רחמים גם דין.

(3) אף על פי שיש במדת המלכות גם דין וגם רחמים, היא נוסה ביותר לדין, ולפיכך נזקקת היא לשמירה של י"ג מדות הרחמים.

(4) אלהים הנזכר בפסוק ראשון שבתורה הוא, לפי הקבלה, ספירת הבינה ('אימא'), וסוד הכתוב כך הוא: בראשית — בת כ"מ (תרגום ירושלמי: בראשית — בחוכמתא, נעיון רמב"ן לפסוק זה) ברא (הנעלם, עיון לחלן ב'זוהר': 'מאן ברא לון ההוא דלא אדבר, ההוא סתום דלא ידיע') אלהים (בינה) את השמים (מדת ההפארת, הממשיפה, והיא כוללת בתוכה את כל שש המדות: חסד, גבורה, תפארת, נצח, חוד, יסוד) ואת הארץ (מדת המלכות הממלכת). וזכור הקורא כלל זה, כי יסוד הוא להבנת ענינים רבים ב'זוהר' בכלל ובמעשי בראשית — בפרט.

ולשמרה, ואח"כ נזכר בפעם האחרת (5). למה נזכר בפעם האחרת? בשביל להוציא חמשה עלים תקיפים המקיפים את השושנה (6). ואלה החמשה נקראים 'ישועות', והם חמשה שערים. ועל סוד זה נאמר: 'כוס ישועות אשא' (תהלים קט"ז) — זוהי כוס של ברכה. כוס של ברכה צריכה שתהיה על חמש אצבעות, הלא יותר — כשושנה היושבת על חמשה עלים תקיפים כך הן חמש האצבעות, השושנה 'זוהי כוס של ברכה, מ'אלהים' השני ע' 'אלהים' השלישי חמש תיבות, מכאן והלאה — אך שנברא ונגזז ונכלל בכרית שנכנס בשושנה והוציא בה זרע, וזה נקרא: 'עץ פרי אשר זרעו בו' (בראשית ב') ואותו הזרע קיים באות ברית ממש (7). וכשם שדיוקנו של הכרית נזרע בארבעים ושנים זוגים (8) של אותו הזרע, כך נזרע השם הנחקק המפורש בארבעים ושנים אותיות של מעשי בראשית (9).

(5) מן 'אלהים' הנזכר לראשונה בפרשת בראשית ('אלהים ברא אלהים') עד 'אלהים' הנזכר שנית שם ('וירוח אלהים מרחפת על פני המים') — י"ג תיבות, המרמזות לפי 'זוהר', ל"ג מדות הרחמים.

(6) מן אלהים הנזכר שנית בפרשת בראשית ('וירוח אלהים מרחפת על פני המים') עד אלהים הנזכר שלישית באותה פרשה (ויאמר אלהים: והי אור) חמש תיבות המרמזות — לפי ה'זוהר' — לחמשה העלים התקיפים המקיפים את השושנה העליונה, והם נקראים 'ישועות'. השושנה הגשמית שיש בה אדם ולובן, שלשה עשר עלים ענבים בעיקרה וחמשה עלים תקיפים מקיפים אותה, מרמזות — לפי ה'זוהר' — על השושנה העליונה הרוחנית, — מדת המלכות — היושבת בין החוחים — בין הקליפות והדינים היונקים ממנה — וי"ג מדות רחמים וחמש ישועות שומרות אותה.

(7) לא הרי השפע הרוחני כהרי השפע הגשמי: השפע הגשמי כשהוא יורד ממקום למקום הוא חסר במקום הראשון, לא כן השפע הרוחני, כשהשפע הרוחני יורד ממקום למקום, המקום השני מתמלא אורה והמקום הראשון איננו חסר כלום. (משל גשמי לזה: מדליקין נר בנר, ואין הנר הראשון חסר כלום). — על כן, 'ההוא דעאל בשושנה', מדת היסוד, אעפ"י שהוא מזרוע בשושנה, במלכות; כלומר: משפיע בה; אותו זרע — ההשפעה — קיים באות ברית ממש, נשאר ב'סוד', הממשיף, כמו במלכות המקבלת את ההשפעה.

(8) עשרה מאמרות שבהם נברא העולם ול"ב פעמים 'אלהים' שנזכרו במעשי בראשית.

(9) השם בן מ"ב אותיות יוצא על ידו חלופי אלפיביתות שונים מן הפסוק הראשון של בראשית ומן הפסוק השני עד אות ב' של 'בוהו'. ענין השם הנזכר, צורפו ובאורו — בציוני שבסוף הספר.

פירשתי את כל ענין השושנה, כפי המטרה אשר הצבתי לי, לפרש את פשט כוונת ה'זוהר', אבל בכדי שיבין הקורא את הציונים שבדפי 'זוהר' הנקראים 'דרך אמת', והם בקיצור מופלג מאד לפי עומק קבלת האר"י, אעיר בזה שלפי קבלת האר"י המשל איננו מן שושנה פשוטה, כי אם מן 'כנסת ישראל' עצמה (מלכות), והמשל איננו הוא לא מדת המלכות, כמו שצריך לפרש על פו הפשט, כי אם ספירת הבינה. המלכות נקראת בשם 'רחל' ('רחל מבכה על בניה', 'שכינתא בגלותא'). הבינה נקראת בשם לאה, כי לאה היתה אם לששה ילדים ובת אחת; שש המדות: חסד, גבורה, תפארת, נצח, חוד, יסוד; וחבת — מדת המלכות. וכוונת ה'זוהר': שכשם שבמלכות יש דין ורחמים, כך שורש הדין והרחמים בבינה. הבינה — לאה — נקראת גם כן, 'כלת משה מלגאו';

בראשית. רבי שמעון פתח: "הנצנים נראו בארץ" (שיר השירים, שיר ב'), "הנצנים" — זהו מעשה בראשית; "נראו בארץ" — אימתי? ביום השלישי שכתוב: "ותוצא הארץ". או נראו בארץ; "עת הזמיר הגיע" — זהו יום רביעי, שהיה בו זמיר-עריצים. מארת חסר 10; "וקול התור" — זהו יום חמישי, שכתוב: "ישרצו המים" וגו'. לעשות תולדות 11; "נשמע" — זה יום הששי, שכתוב בו "נעשה אדם", שעתיד הוא להקדים עשיה לשמיעה: כתוב כאן "נעשה אדם" וכתוב שם: "נעשה ונשמע"; "בארצנו" — זהו יום השבת, שהוא דוגמת ארץ-החיים (שהוא עולם הבא, עולם הנשמות, עולם הנחמנות). — (נוסח אחר, דבר אחר): "הנצנים" אלו הם האבות שעלו במחשבה, ועלו בעולם הבא ונגנזו שם 12, ומשם יצאו בסוד ונטמנו בתוך (נוסח אחר: כהם) נביאי האמת 13, — נולד יוסף ונטמנו בו 14, נכנס יוסף בארץ הקדושה 15 והקימם שם ואז "נראו בארץ" ונגלו שם. ומתי יראו? בשעה שנגלה קשת בעולם, שהרי בשעה שהקשת נראה יתגלו הם 16; ובאותה שעה — "עת הזמיר הגיע" — עת לקצץ את החייבים מן העולם 17. ולמה נצלו? בשביל ש"הנצנים נראו בארץ" 18, ואלמלא נראו — לא נשארו 19 בארץ והעולם לא היה יכול לעמוד.

כי משה הוא התפארת והדעת: תפארת מלבר, ודעת — מלגו; ועל כן כלת משה מלבר היא המלכות, וכלת משה מלגו היא לאה — כינה, אחר כך בעל הציונים מעיר שיש כבינה שורש הדין והרחמים, אבל גוון אין בה; לפי שהגוונים הם רק במדות, והבינה היא למעלה מגוונים. נביגע ל"ג מכילין דרחמי" הוא מעיר שהם "י"ב דידית" ו"י"ב דידית" הכוללים, כי כל מדה היא הוייה שלמה, וישנם "י"ב צרופי הוייה" והכלל הכולל כולם, — הרי י"ג, כינה-לאה היא "אימא", והוציאה ה' גבורות לחושיע את המלכות מן הקליפות.

10) בכתוב: "יהיו מארת ברקיע השמים" נכתבה המלה "מארת" בלא וא"ו אחר הרי"ש, וזה נדרש לסימן קללה (מארה-קללה).

11) "ת ו ר" בגימטריא "ישרצו" (תר"ו).

12) האבות הם בקבלה רמז לשלש המדות: חסד, גבורה, יסוד, — גבורה, תפארת (אברהם — חסד, יצחק — גבורה, יעקב — תפארת). ועלו במחשבה, בעולם הבא — בספירת הדינה, כי מספירת הדינה נשתלשלו המדות.

13) לאחר שיצאן שלש המדות הג' (חסד, גבורה, תפארת) נטמנו בתוך המדות הבאות אחריהן ב"נביאי האמת", בנצח והוד, הנקראים בשם "נביאי האמת", על שום שהם המשפיעים לנביאים.

14) יוסף רמז למדת יסוד: לאחר שנטמנו האבות — חסד, גבורה, תפארת — ב"נביאי האמת", בנצח והוד, נטמנו במדת יסוד, המדה האחרונה מן המדות המשיפיעות.

15) מדת יסוד המשיפיעה נכנסה בארץ, במדת המלכות תמקבלת.

16) צבעי הקשת, ביחוד הצבעים: לבן, אדום, ירוק, הם — לפי הקבלה — רמז לאבות, למדות הג': לבן — חסד; אדום — גבורה; ירוק — תפארת.

17) גילוי הקשת הוא, לפי האגדה, סימן לחרון אף.

18) בוכות האבות — החייבים נצולים.

19) החייבים.

ומי הוא המקיים את העולם וגורם לאבות שיתגלו? קול התינוקות העמלים בתורה, ובשביל "ילדי-עולם אלה העולם ניצל" 20. "תורי זהב נעשה לך" אלה הם התינוקות ילדי-עולמים, שכתוב: "ועשית שנים, כרובים זהב" (שמות כה) 21.

בראשית. ר' אלעזר פתח: "שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה (ישעיה מ').

"שאו מרום עיניכם" — לאיזה מקום? למקום, שכל העינים תלויות לו. ומי הוא? — פתח-עינים 22, ושם תדעו שאותו הסתום העתיק, שיש בו מקום לשאלה, "ברא אלה". ומי הוא? מ"י אותו שנקרא "מקצה השמים" ממעל, שהכל עומד ברשותו, ובשביל שיש בו מקום לשאלה והוא באורח סתום ולא נגלה נקרא מ"י, שהרי למעלה [הימנו] אין שם שאלה 23, ואותו "קצה השמים" נקרא מ"י, ויש אחר מתחת ונקרא מ"י 24, מה בין זה לזה? אלא שהראשון הסתום שנקרא מ"י יש בו מקום לשאלה, כיון ששאל בן האדם ופשפש להסתכל ולדעת [ולעלות] ממדרגה למדרגה עד סוף כל המדרגות והגיע לשם, — מ"י — מה ידעת? מה נסתכלת? מה פשפשת? הלא הכל סתום כבראשונה, ועל סוד זה כתוב: מה אעידך ומה אדמה לך (איכה ב'). כשחבר בית המקדש יצא קול ואמר: מה אעידך (נוסח אחר: ומה אדמה לך — באותו מ"י אעידך). בכל יום ויום העידותי בכ מימים קדמונים, שכתוב: העידותי בכם היום את השמים ואת הארץ (דברים ל'). מה אדמה לך? באותו הגוון ממש צטרתיך בעטרת קדושות והשלטתיך על העולם, שכתוב: "הזאת העיר שיאמרו כלילת יופי" וגו'. (איכה ב'); קראתיך: "ירושלים הבנויה, כעיר שחברה לה יחד" (תהלים קכ"ב). "מה אשוה לך" (איכה ב') — כמו שאת יושבת כך הוא יושב למעלה. כמו שאין נכנסים בך [בני ה'] עם הקדוש בסדרים קדושים, כך אני נשבע לך שלא אכנס אני למעלה עד שיעלו בך אוכלסים למטה, וזהו נחמתך, מאחר שבמדרגה זו אשוה לך בכל, ועתה שאתה כאן — גדול כיס שברך, ואם תאמרו, שאין לך ארוכה ורפואה — מ"י ירפא לך, — אותה המדרגה הסתומה

20) השווה שבת ק"ט, ב': "אין העולם מתקיים אלא בשביל הכל פי תינוקות של בית רבן".

21) "כרוב" — כרביא (כ' שוואית) (ילד, עיון חגיגה ג' ב'), "שני הכרובים" — שני הילדים — נצח והוד, לפי הקבלה, כזה יובן היטב המבטא: "רבי יין דעלמא" בהמקור ו"ילדי עולם" או "ילדי עולמים" בהרגומי. התינוקות העמלים בתורה למטה מעוררים את הכרובים למעלה.

22) מדת המלכות שהיא פתח להכנס על ידה לנצח והוד, שהם עינים לנביאים.

23) מ"י — ספירת הבינה, מ"ם וי"ד — נו"ן שערי בינה, ויש בה מקום לשאלה, אעפ"י שאין תשובה לשאלה; לפי שגם-בה, בבינה העליונה, הכל סתום, וחתום, אבל במה שהוא למעלה מבינה — העומק שם כל כך גדול עד שאין שם אפילו מקום לשאלה.

24) מ"י — מדת המלכות, שיש בה איזה גלוי, ובכל זאת גם בה עונים לאחר החקירה וההשערה: מה פשפשת? מה ידעת? הלא הכל סתום כבראשונה. הגילוי באלוהות הוא תמיד בסוד רצוא ושוב ("אם רץ לבך — שוב למקום" — ספר יצירה) וכברק המבריק לרגע קטן ונעלם.

העליונה שהכל עומד בה — ירפא לך ויקים אותך 25). נ"י — "קצה השמים" ממעל; נ"ח — "ועד קצה השמים" — מתחת 26) וזה ירש יעקב שהוא מברית מן הקצה אל הקצה: מן הקצה הראשון שנקרא נ"י אל הקצה האחרון שנקרא נ"ח, בשביל שהוא עומד באמצע 27), ועל זה — "מי ברא אלה".

אמר רבן שמעון: אלעזר בני! חדל מדבר דברך למען תתגלה סתימת  
הסוד העליון שאין בני האדם יודעים אותו (28). שתק ר' אלעזר. בכה רבי  
שמעון ועמד רגע אחד (נ"א: שעה אחת). אמר רבי שמעון: אלעזר! מהו  
„אלה"? אם תאמר: הכוכבים והמזלות? — הלא תמיד הם נראים ובמ"ה  
נבראו, כמו שכתוב: „בדבר ד' שמים נעשו" (תהלים ל"ג). אם על הדברים  
הסתומים? לא היה צריך לכתוב „אלה", שהרי נגלה הוא, אלא סוד זה לא נגלה  
מלבד ביום אחד שהייתי על חוף הים ובא אליהו ואמר לי: רבי! הידעת מה  
הוא: „מי ברא אלה"? אמרתי לו: אלו השמים וצבאותיהם מעשה הקדוש  
ברוך הוא, שיש לו לבן־אדם להסתכל בהם ולברך אותו, ככתוב: „כי אראה  
שמך מעשה אצבעותיך וגו', ד' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ" (שם ח').  
אמר לי: דבר סתום היה לפני הקדוש ברוך הוא ונגלה בישיבה של מעלה, וזהו:  
בשעה שהסתום מכל סתום חפץ להתגלות עשה בראשונה נקודה אחת, וזה עלה  
להיות מחשבה — צייר בה כל ציוריו, חקק בה כל חקיקות וחקק בתוך האור  
הקדוש חקיקת ציור סתום אחד, קודש קדשים, בנין עמוק היוצא מתוך המחשבה  
ונקרא מ' , התחלה לבנין (נוסח אחר: ראשית הבנין), קיים ולא קיים,  
עמוק וסתום בשם ולא נקרא אלא מ', חפץ להתגלות ולהקרא בשם זה ונתלבש  
בלבוש מאור יקר וברא אלה ועלה אלה בשם (29). נתחברו האותיות אלו באלו  
ונשלם השם אלהים (30). ועד שלא ברא אלה לא עלה אלהים בשם, ועל סוד  
זה אמרו החוטאים בעגל: אלה אלהיך ישראל (שמות ל"ב); וכשם שהשתתף

(25) כשהכל יעלה ויבוא למדרגת הבינה העליונה (כ"י), אז תבוא ישועת ישראל וישועת העולם כולו.

(26) „קצה השמים ממעל” — בינה; „קצה השמים מתחת” — מלכות.

27) יעקב בחר שבאבות — מדת הנפארת — וממוג ומממע בין „קצה השמים ומעל” — בינה — ובין „קצה השמים מוחתת” — מלכות. יעקב בעצמו הוא ה„סולם המוצב ארצה וראשו מגיע השמימה”.

(28) תפודות העפוקים מתגלים לאדם מתוך ה ד ו מ ו ת העפוקה על כן אמר רב' שמעון לרבי אלעזר בנו ש ו ש ת ו ק ו ואז ימגלה לו הסוד הגדול של " מ י " ו " א ל ת " .

(29) הנקודה הראשונה, ה מ כ ש ב ה הראשונה — ח כ מ ה ; הבנין העמוק היוצא מ ת ו ד המחשבה — בינה ; שש המדות (חסד, גבורה, תפארת, נצח, חוד, יסוד) נקראים בשם ששת קצוות, ולפי שכל מדת כלולה גם מיתר המדות חברותיה, הרי שש המדות עולות לשלושים ושש במספר, א ל ה .

יזכור הקורא בכלל, כו מ "י (מ"ם ויו"דנו"ן שערים) רמז לבינה, מ ה — רמז למלכות, א ל ה — רמז למדות ; לפי שב'ינה היא סתרמה, אנפי"י שש בה מקום לשאלה, והמדות הן גלויות, א ל ה , דבר שיש להראות עליו — ויבין את כל הנאמר במאמר זה.

(80) אותיות מ"ו ואותיות אלה מצטרפות ביחד לשם אלהים

מ' באלה כך הוא שם המשתתף תמיד, ובסדר זה העולם קיים. פרח אליהו ולא ראיתי [עוד], וממנו ידעתי את הדבר שעמדתי על רזו וסתריו.  
בא רבי אלעזר וכל החכמים ונשתטחו לפניו, בכו ואמרו: "אלמלי לא באנו אלא לשמוע [דבר] זה דיינו, אמר רבי שמעון: על כן נבראו השמים וצבאותיהם כולם, שכתוב: "כי אראה שמיך מעשה אצבעותיך" (תהלים ח'); וכתוב: "מ' ה' אדיר שמוך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים"; "על השמים" — בשביל לעלות בשם, בשביל שברא אור לאור ונתלבש זה בזה ועלה בשם עליון, ועל כן "בראשית ברא אלהים" — זה אלהים עליון, שהרי מ' לא היה מה שהיה ולא נבנה אלא בשעה שנמשכו האותיות הללו אלה מלמעלה למטה; והאם השאילה לבתה את בגדיה וקטטה אותה בקשומה (31). ואימתי קישט [הוא] אותה ובקשומה כראוי [לה]? ובשעה שנראה לפניו כל זכר, שכתוב: "אל פני האדון ד'" (32), וזה נקרא א' ד' ו', ככתוב: "הנה ארון הברית אדון כל הארץ" (יהושע ג'), אז יצאה ה' ונכנסה וקטטה עצמה ו' בבגדי זכר, לנגד כל זכר בישראל (33). ואותיות אחרות משכו בני ישראל ממעל למקום זה — "אלה" אזכרה" (תהלים מ"ב): זכרתי [את הדבר] בפי ושפכתי דמעותי ברצון נפשי בשביל להמשיך אותיות אלה, ואז "אדם" ממעל עד "בית אלהים" שיהיה אלהים בשלמות (34). ובמה? בקול רנה ותודה המון חוגג (תהלים מ"ב).

(31) ה' מ"ה — מדה מלוכה — לא נתגלתה אלא לאחר ש"אימא" (האם: בינה) השאילה ל"ברתא" (הבת: מלכות) את בגדית ולאחר שנצטרפו האותיות א ל ה, כלומר לאחר שנגלו שש המדות.

32) "אימא" (בונה) מקשטת את "ברתא" (בתה, מלכות), ו ה ו א (אבא) חכמה) מקשט גם הוא אותה, את המלכות, בשנה שבני ישראל עולים לרגל ומקבלים את פני אביהם שבשמים. מרת האדנות ("אדון כל הארץ") — מלכות; "אדון תבנית" — ג"כ מלכות. על כן הוא מביא ראיה מהכתוב: "הנה אדון תבנית אדון כל הארץ".

(33) יו"ד של שם הוי"ה רמז ל ח כ מ ה .

84) במקור: „למיתו אלהים כנוגא דוליה“ אפשר היה לתרגם בפשטות: „שהיה אלהים כמותו“, אך יראתי מפני ההגשמה בכל אופן הדברים קשים להולמם. על כרחנו צריכים אנו לעבור עוד הפעם על דברי רבי שמעון ולהעמיק בהם. לכאורה אין רבי שמעון מוסק מאומה על דברי אליהו, ומה בא ללמדנו? למחזור על הדברים שנאמרו כבר? לאחר ההתעמקות בדברים נמצא אחרת: אליהו מדבר רק על ה' ב' ה', ואם מדבר, הוא גם על „ששת הקצוות („אלה“) וגם על המלכות („מח“) — חלל הוא רק עד כמה שהדברים פועלים ונפעלים ב' ב' ה' על ע' מ' ה' לפי שהבינה כלולת המלכות גם את יתר הספירות (כל ספירה כלולה היא מעצמותה ומיתר הספירות) וגם כל מה שנשמע ונאצל ממנה. בא רבי שמעון והוסיף, שגם מדת ה' מ' ל' ה' כלולה היא מאותם האורות האלהיים עצמם שהבינה כלולה מהם; כן כאמה — בתה, לפי שהבת (מלכות) דבוקה ואחווה בבינה, והיא מפיצה עליה אורותיה. זהו עומק הענין של „אימא אוזופת מנחה לברתא“ ועל כן: כל מה שיש לדרוש בשם אלהים אבותיו מרמו לבינה, כן יש לדרוש בו גם בהיותו מרמו מ' ל' ה' — כי גם במלכות יש „מ' ל' ה'“.

אמר רבי אלעזר: השתיקה שלי בנתה את המקדש העליון ובנתה את המקדש התחתון (35), ובודאי: "מלה בסלע" — שתיקה בשנים; "מלה בסלע" — מה שאמרתי והעירותי עליו; "שתיקה בשנים" — מה ששתקתי ש[בזת] נבראו ונבנו שני עולמים כאחד.

אמר רבי שמעון מכאן והלאה שלמות המקרא שכתוב: "המוציא במספר צבאם" (ישעיהו מ') — שתי מדרגות הן שכל אחת מהן צריכה להיות רשומה: אחת זו שנאמר בה מ' ואחת שנאמר בה מ' וזו עליונה וזו תחתונה: זו העליונה רשומה במאמר: "המוציא במספר צבאם" — "המוציא", אותו הנודע ואין כמוהו. באופן זה: "המוציא לחם מן הארץ" — המוציא, אותו הנודע, וזו היא מדרגה תחתונה, והכל אחד. עומדים הם [הכוכבים] במספר ששים רבוא כאחד ומוציאים צבאותיהם למיניהם באפס חשבון (נוסח אחר: באופן זה), לכולם בין ששים [רבוא] אלה, בין כל צבאותיהם, בשם יקרא, מהו, בשם יקרא? אם תאמר שקרא להם בשמותיהם — אין הדבר כן, שאם כן היה צריך [לומר] "בשמות"; אלא בזמן שמדרגה זו אינה עולה בשם [למעלה] ונקראת מ' איננה מולידה ואיננה מוציאה את הגנוזים בה למיניהם, אף על גב שכולם היו נעלמים בה. כיון שברא אלה ועלה לשמים ונקרא אלהים, הוציא אותם בשלימות בכח השם ההוא, והוא: "בשם יקרא"; באותו השם שלו קרא והוציא כל מין ומין להתקיים בשלימות. בדרך זו: "ראה קראתי בשם" (שמות ל"א), זכרתי את שמי שיתקיים — בצלאל — בשלמותו, "מרום אונים" (ישעיהו מ'). מהו "מרום אונים"? זהו ראש המדרגות שעולים בו כל הרצונות ומסתלקים בו באורח סתום. ואמין כוח — זהו סודו של העולם העליון שעלה בשם אלהים כאמור. "איש לא נעדר" — מאותם ששים הרבוא שהוציא בכח השם; ובשביל ש"איש לא נעדר", הנה בכל מקום שמתו ישראל ונענשו בחטאותיהם נמנו, ולא נעדר מאותם ששים הרבוא אפילו אחד ובכדי שיהיה הכל דיוקן אחד: כמו ש"איש לא נעדר" למעלה כך לא נעדר למטה.

**בראשית** ... רב המנונא השב אמר: מצאנו את האותיות בהפך: ב"ת בראשונה וגם אחרי כן: בראשונה — בראשית, אחר כך — בראש; אלף בראשונה וגם אחרי כן: אלף בראשונה — אלהים, אלף באחרונה — אלה? אלא כשחפץ הקדוש ברוך הוא לעשות את העולם היו כל האותיות

אדני ("אדני" מרמו תמיד למלכות — נוקבא) מתעלה למעלה בסוד החכמה; והוא, המלכות, מתעלה או לבחינת דיוכרא (זכר); ועל כן היא נקראת או לא "אדני" כי אם "אדל" ("אדון כל הארץ"), וכשישראל זוכרים עתה בגלות את קרבת האלהים העצומה שהיתה בשם העליה לרגל, הם מבועים את געגועיהם בקינת המסורר: אלה אומרה ואשפכה עלי נפשי כי אעבור בסך אדם עד בית אלהים — שופך אני את דמעותי להמשיך גם עתה את האותיות — אלה ("אלה אוכרה"), כי אעבור בסך, כמו אז בהיותי עולה לרגל; "אדם עד בית אלהים" — אמשוך המשכות למעלה עד שתתקן המלכות ("אלהים"), בשלימותה; או: עד שיהיה אלהים למטה (כמלכות) כמו אלהים למעלה (כבינה).

(85) על ידי השתיקה בא רבי אלעזר לשתי החשגות, גם להשגת המקדש העליון (בונה) וגם להשגת המקדש התחתון (מלכות).

סתומות, ושני אלפים שנה עד שלא נברא העולם היה הקדוש ברוך הוא מסתכל בהן [באותיות] ומשתעשע בהן. כשחפץ לברוא את העולם, באו כל האותיות לפניו מסופן לראשון.

החלה אות ה' להכנס בראשונה, אמרה: רבון העולמים! רצונך לברוא בי את העולם, שהרי חותם טבעתך אמת, ואתה בשם אמת נקראת? ראוי למלך להתחיל באות אמת ולברוא בי את העולם. אמר לה הקדוש ברוך הוא: יפה את, נוכחית את, אבל אינך כדאית לברוא כך את העולם, הואיל ואת מזומנת להיות רשומה על מצחותיהם של אנשי האמנה שקיימו את התורה מאלף ועד ת"ו וברשימה שלך ימותו; ועוד, שאת חותם ה' מ' ת. הואיל וכך את, אינך כדאית לברוא כך את העולם.

מיד יצאה [הת"ו] ונכנסה האות ו' לפניו. אמרה לפניו: רבון העולמים! רצונך לברוא בי את העולם, שהרי בי נקרא שמך ו' וראוי לברוא העולם בשם קדוש. אמר לה: יפה את וטובה את ואמתית את, אבל הואיל ואותיות ש' ק' ל' לקחו אותך להיות עמהן — אינני חפץ לברוא כך את העולם, בשביל שאין השקר מתקיים אלא אם לוקחים אותן [האותיות] ק', מכאן: כל החפץ לשקר יקח יסוד אמת בתחלתו, ואחרי כן יתקיים השקר, שהרי אות ו' אות אמת היא, אות אמת של האבות המתיחדים בה (36); ק' — אותיות הנראות על הצד הרע הרע הן (37), ובשביל להתקיים הן לוקחות אות ש"ן לתוכן ונעשה ק ש ר. כיון שראתה כן יצאה [הש"ן] מלפניו.

נכנסה אות צ. אמרה לפניו: רבון העולם! רצונך לברוא בי העולם, שאני (ספרים אחרים: שבי) חתומים צדיקים, ואתה שנקראת בשם "צדיק" רשום בי, שכתוב: "כי צדיק ד' צדקות אהב" (תהלים מ') ובי ראוי לברוא את העולם. אמר לה: צדי! צדי את וצדיק את, אבל את צריכה להיות טמירה. אין את צריכה להתגלות, בשביל שלא לתת פתחון פה לעולם. מפני מה? מפני ש' היא ובאה י של שם הברית הקדוש ורוכבת עליה ומתאחדת בה, וסוד הדבר: כשברא הקדוש ברוך הוא לאדם הראשון שני פרצופין בראו, ועל כן פני היר"ד מביטים לאחור בצד יו: צ; מסתכל למעלה בצד יו: צ (38); מסתכל למטה בצד יו: צ. אמר לה הקדוש ברוך הוא: אף גם זאת, שאני מזומן לנסור אותך

(36) אות ש"ן — מן מנות, לפי הקבלה, לשלושת האבות, שהם הם במרכבת הספירות של המדות: חסד, גבורה, תפארת. ה ש"ן — שלשה ראשים לה וגם תחלה, אמצע וסוף.

(37) את המלים, "ספרא אחרא" חנני מתרגם כצורתה: "צד אחר"; ואת המלים, "ספרא אחרא בישא" — "הצד האחר הרע"; "אעפ"י שלפי חזונויות הדברים ה"ספרא אחרא" ב"זוהר" היא מעין מ' ש' ל' ח' ג' ש' ד' מ' ו' ח' ד' ת, מכל מקום אי אפשר לתרגם את המלים האמורות עברית כי אם באופן זה: יען כי לפי עומק הענין אין ה"ספרא אחרא" אלא כ' ל' מ' ש' ח' ו' א' ל' ד', ולא דוקא קליפות וטומאות וכיוצא בהן, וכן פרש אחר מן המעמיקים היותר גדולים בקבלה, ר' שניאור זלמן, ה' ר' ב' ס' ל' א' ד' י: "פירוש ספרא אחרא" — "צד אחד שאינו צד הקדושה" ("תניא", פרק ו').

(38) בצד יו הראשון ה' שבצ' פניו לאחור כזה, ובצד יו השני פניו שבצ' כזה.)

ולחברך פנים בפנים, אבל במקום אחר תתגלי. יצאה אות צדי' מלפניו והלכה לה.

נכנסה אות פ. אמרה לפניו: רבון העולמים! רצונך לברוא בי את העולם, שהרי שדו'ת שאתה מזומן לעשות בעולם רשומה בי, ועל כן ראוי לברוא בי העולם. אמר לה: צדקת, אבל כך רשום פ'ש ע' בהסתר; כנחש המכה ומכנס ראשו בין גופו, כך החוטא כופף ראשו ופושט את ידו. וכן ו' — ע' ו' ו' — אף על גב שאמרה שיש בך ע' ו' ה' — אמר לה הקדוש ברוך הוא: לא אברא כך את העולם. יצאה מלפניו.

נכנסה אות ט. אמרה לפניו: רבון העולמים! רצונך לברוא בי את העולם, שהרי יש בי ס' מ' י' כ' ה' לנפלים, שכתוב: "סומך ד' לכל הנפלים"? אמר לה: בשביל זה את צריכה (לשבת) במקומך ולא תזווי ממנו; שאם את תצאי ממקומך — כל אלו הנפלים הסמוכים עליך, מה תהא עליהם? מיד יצאה מלפניו. נכנסה אות י. אמרה לפניו: רבון העולם! רצונך לברוא בי את העולם, שהרי כתוב: "נורא תהלות", ותהלה של הצדיקים — "נאות תהלה"? אמר לה: נורא, ושובי למקומך, שהרי בשבילך שבה תיכת ס"ך למקומה והיי סמוכה עליה. מיד יצאה מלפניו ושבה למקומה.

נכנסה אות נ. אמרה לפניו: רבון העולם! רצונך לברוא בי את העולם, שהרי בי נקרא שמך [27] אמר לה: כן הוא ודאי, אבל לא אברא בך את העולם, בשביל ש'ה ע' ו' ל' ס' צריך הוא למלך. שובי למקומך, את ול' ו'כ, שהרי לא טוב לעולם להיות בלא מלך.

באותה שעה ירדה מלפניו אות כ' מעל כסא כבודו, נודעוה ואמרה לפניו: רצונך לברוא בי את העולם, שהרי כבודך אני? כשירדה אות כ' מכסא כבודו, נודעוה מאתים אלף עולמות ונודעוה הכסא וכל העולמות נודעוה (ומטו) לנפול. אמר לה הקדוש ברוך הוא: כ"ף! כ"ף! מה את עושה פה, לא אברא בך את העולם, שובי למקומך, שהרי כך כ' ל' ה' — "כלה ונחצה" (ישעיה') נשמעה, שובי לכסאך והיי שם, אותה שעה יצאה מלפניו ושבה למקומה.

נכנסה אות ל. אמרה לפניו: רבון העולם! רצונך לברוא בי את העולם? שהרי אני תחלת שמך הקדוש ויאה לך לברוא בי את העולם? אמר לה: די לך, שאת חקוקה בי ואת רשומה בי וכל חשקי בך, לא יאה לך להיות נעקרה משמי. נכנסה אות ו'. אמרה לפניו: רבון העולם! רצונך לברוא בי את העולם, שהרי בי אתה נקרא ט' ו' ב' ו' ישר? אמר לה: לא אברא בך את העולם, לפי שטובך גנוז בתוכך. זהו שכתוב: "מה רב טובך אשר צפנת ליראיך" (תהלים ל"א); הואיל וגנוז הוא בך, אין בך חלק בעולם זה שאני חפץ לברוא, אלא בעולם ה'ב'א; ועוד, שעל ידי מה שטובך גנוז בתוכך יטבעו שערי ההיכל (39); זהו שכתוב: "טבעו בארץ שעריה" (איכה ב'); ועוד שח' לנגדך, וכשתתחברו כאחד הרי י' ו' ט' (ועל כן לא נרשמו אותיות אלו בשבטים הקדושים). מיד יצאה מלפניו.

(39) חשוב האמתי הוא רק בעולם העתיד, ועתה — בעולם הזה — הוא רק בהסתר ובגניזה (כי האור הפנימי הוא תמיד טוב), ועל כן אפשר היה להם לשערי ירושלים להיות טובעים בארץ, לפי ש'ב' ח' ו' ו' ת' העולם שולט הרע ("עולם העשיות" — עולם הרע והקליפות והרשעים גוברים בו" — "תניא", שם)

נכנסה אות ז'. אמרה לו: רבון העולם! רצונך לברוא בי את העולם, שהרי בי ישמרו בניך את השבת, שכתוב: "זכור את יום השבת לקדשו" (שמות כ'). אמר לה: לא אברא בך את העולם, שיש בך קרב וחרב, כי להט ורומח הקרב כגון ח' מיד יצאה מלפניו. נכנסה אות ח'. אמרה לפניו: רבון העולם! רצונך לברוא בי את העולם, שאני אות משמך? אמר לה: את ו' די לכן שאתן אותיות משמי, שאתן ב' ס' ו' ד' שמי וחקוקות וגלופות בשמי — לא אברא בכך את העולם. נכנסה אות ט' ואת ג'. אמרו גם הן כדברים האלה. אמר (להן הקדוש ברוך הוא): אף לכן די להיות זו עם זו, שהרי לא יחדלו אביונים מן הארץ, וצריך לגמול עמהם טובות. דל"ת — הרי הוא מסכן; גימ"ל — גומל לה טובה; אל תפרשו זו מזו, ודי לכן לזון זו את זו.

נכנסה אות י'. אמרה לו: רבון העולם! רצונך לברוא בי את העולם, שהרי בי מ' ת' ב' ר' כ' י' למעלה ולמטה. אמר לה הקדוש ברוך הוא: ודאי, כך אברא את העולם, את תהי בראשית העולם.

עמדה אות א' ולא נכנסה. אמר לה הקדוש ברוך הוא: אל"ף! אל"ף! למה לא נכנסת?... א' (39)

בראשית. רבי יודאי אמר: מהו "בראשית"? — ב' ח' כ' מ' ה', זוהי החכמה שהעולם עומד עליה להכנס (על ידה) לסודות הסתומים העליונים, וכאן נחקקו ששה קצוות (40) גדולים עליונים, שמהם יצא הכל ומהם נעשו ששה מקורים ונחלים השוטפים לתוך הים הגדול, ואותם שנאמר בהם: "בראשית" — מכאן נבראו (41). מי ברא אותם? אותו שלא נזכר, אותו סתום ובלתי נודע. רבי חייא ורבי יוסי היו מהלכים בדרך. כשבאו לשדה אחד, אמר לו רבי חייא לרבי יוסי: מה שאתם אומרים: "בראשית" בוודאי כן הוא, בשביל שרק ששת ימים עליונים בתורה ולא יותר, והאחרים — סתומים הם; אבל ראיתי בסתרי בראשית ושם נאמר: אותו הסתום הקדוש חקק חקיקה בתוך מעיו של נעלם אחד (42) הנקוד בנקודה הנעוצה (43). אותה החקיקה חקוקה וטמונה במי שגונז הכל תחת מפתח אחד, ואותו המפתח גנוז כולו בהיכל אחד (44). ואף על גב שהכל גנוז באותו ההיכל — ע' י' ק' ח' הכל הוא באותו המפתח הוא, לפי

(89) (סיומה של פסקא זו — ה' שיתח' בין הקב"ה ואל"ף — וסר בתרגומו של המתרגם).

(40) במקור: "ששה סטריין"; תרגומי לא "ששה צדדים", כמשמעותה של המלה "סטריין", כי אם "ששה קצוות", לפי שכן נקראות המדות בכל ספרי המקובלים. ובאמה מתאים השם "קצוות" למדות יותר מן השם "צדדים", לפי שב"ק צ' ו' ת' נכללים המושגים: מעלה, מטה, מזרח, מערב, צפון, דרום (עיון "ספר וצירה", פרק א' משנה א').

(41) "ששת הנחלים השוטפים אל הים הגדול" הם שש המדות המשפיעות במלכות, ולפי משמעות הענין מדובר פה על ששת הקצוות והמלכות ש'ב' ח' ג' ה'; כי על כן הוא אומר, שברא אותן "ה' ה' ו' א' ד' ל' א' ד' כ' ר' ההוא סתים ד' ל' א' י' ד' י' ע'". (השפעת ה"עתיק", ולפי מפרשים אחרים ת"א"רין", בחכמה).

(42) יסוד אימא (יסוד שבכינה).

(43) יסוד אבא (יסוד שבחכמה).

(44) ההיכל — בינה.

שאותו המפתח סוגר ופותח 45). באותו ההיכל יש בו גנוזים סתומים רבים אלו על אלו. באותו ההיכל ישנם שערים סתומים והם חמישים, נחקקו לארבע דוחות ונעשו ארבעים (ספרים ישנים: ותשעה); שער אחד אין לו רוח, חלא. נדע אם הוא למעלה או למטה (ספרים ישנים: הוא למעלה וגם למטה) ועל כן אותו השער סתום (הוא ביותר) 46). בתוך אותם השערים יש מנעול אחד ומקום אחד דק להכניס אותו המפתח בו 47); ולא נרשם אלא ברשם המפתח; ואין יודעים בו (דבה) מלבד אותו המפתח (ספרים ישנים: של המפתח). ועל סוד זה נאמר: „בראשית ברא אלהים“. „בראשית“ — זהו המפתח שהכל סתום בו והוא סוגר ופותח ושושה שערים כלילים באותו המפתח הסוגר ופותח. כשהוא סוגר אותם השערים וכולל אותם בתוכו (בספרים ישנים: והכל בתוכו), אזי בודאי כתוב: „בראשית“ — מלה גלויה בתוך מלה סתומה 48). ובכל מקום „ברא“ — מלה סתומה היא: סוגר ואין פותח. אמר רבי יוסי: בודאי כן הוא, וכך שמעתי למאור הקדוש שאמר גם הוא כי „ברא“ מלה סתומה היא (ומי) „ברא“ — סוגר ואיננו פותח, ובעוד שהיה העולם סגור במלת „ברא“ לא היתה לו (עמידה) ולא נתקיים, והיה תוהו ו חופף על הכל, וכשהיה שולט אותו ה ת ו ה ו — לא היה ולא נתקיים העולם, ואימתי פתח המפתח את השערים והוזמן לשמוש ולעשות תולדות? כשכא אברהם, שכתוב: „אלה תולדות השמים והארץ בהבראם“, ושינו: ב א ב ר ה ם ; ומה שהיה הכל סתום במלת „ברא“ שבו האותיות לשמושן ויצא עמוד העושה תולדות, אבר יסוד קדוש, שהעולם עומד עליו. כשאותו אבר נרשם במלת „ברא“, אזי רשם הסתום העליון רושם אחר לשמו ולכבודו, וזהו — מ י , וברא א ל ה ; וגם השם הקדוש המבורך שהוא מ ה נרשם והוציא מן ב ר א — א ב ר , והוא רושם ב א ל ה מצד אחד ו א ב ר מצד השני — סוד סתום קדוש; — א ל ה קיים, א ב ר קיים, כשנשלם זה — נשלם גם זה 49): חוקק לאותו א ב ר ה חוקק לאותו א ל ה — 50). נתעוררו האותיות לצד זה ולצד אחר או יצא מ"ם 51). לקח אחד לצד זה ואחד לצד אחר ונשלם השם הקדוש אלהים וגם שם אברהם 52). כשנשלם זה

(45) ה"מפתח" הוא ספירת ה'ד' ע' ת' העולה עד הכתר, פותחת את שער הבינה, ויורדת ונכללת בתפארת.

46) השער הנו"ן מנו"ן שערי הבינה נעלם מאד, ובשביל העלמו הוא כמו מתעלה מן הבינה או החכמה הסתומה.

47) הַנְּתִיב הַנֶּעֱלָם בַּשְּׁעָרִים שֶׁנִּקְרָא: „נְתִיב לֹא יִדְעוּ עַיִם“.

(48) "בראשית" — ב ר א ש י ת . מלה סתומה — ב ר א (עצם ענין  
ה ב ר י א ה הוא דבר נעלם); "שית" (שש הקצוות) — מלה ג ל ו י ה  
(חמדות נגלות לכל דורש). על כן "בראשית" — מלה סתומה בתוך מלה גלויה.  
(49) "אלה" ו"אבר" — "אלה" — כללות המדות; "אבר" — יסוד.

(50) כשם שהיו"ד שבשם הוי"ה רומזת לחכמה והה"א לבינה, כן בספירת התחתונות היו"ד רומזת למדות בכלל והה"א — ליסוד.

(51) מחבור יו"ד וז"א נעשה מ.

52) המ"ם (חבור הוי"ד והח"א) נוספת גם לא ל ה (המדות בכלל) וגם לא בר (היסוד); בין א ל ה למ"ם יו"ד הרומות למדות; — מן א ל ה, יו"ד ומ"ם יצאה המלה א ל ה ים; בין א בר למ"ם ח"א הרומות ליסוד; — מן א בר ח"א ומ"ם יצאה המלה א בר ה ם.

נשלם גם זה. ויש אומרים, שנטל הקדוש ברוך הוא מ' וחבר באלף ונעשה אלהים, ולקח מ' וחבר באלף ונעשה אברהם (53), ומלת מ' רומזת לחמישים שערי בגנה ויש בה יו"ד, האות הראשונה של השם הקדוש, ומלת מ' רומזת (ספרים אחרים: לחשבון, השם הקדוש באותיותיו ובמלואו) למנין השם הקדוש (54); ויש בה השם השני של השם הקדוש, 'הוה — כמו שנאמר: "אשרי העם שככה לו" (תהלים קמ"ד), "תולה ארץ על בלימה" (איוב כ'), ואז נתקיימו שני העולמים: ביו"ד — העולם הבא, ובה"א — העולם הזה (כלומר במ"ו ברא עולם הבא ובמ"ה ברא עולם הזה, וזה רומז למעלה ולמטה), ואז עשה תולדות ויצא השם שלם, מה שלא היה קודם לזה; וזה שנאמר: "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם" — כולם היו תלויים עד שנברא שמו של אברהם. כיון שנשתלם השם הזה של אברהם — נשתלם השם הקדוש, וזה שנאמר: "ביום עשות ד' אלהים ארץ ושמים".

נשתטח רבי תניא על הארץ ונשק את העפר, בכה ואמר: עפר! עפר! מה רב קשי-עפרך! מה רבה עזותך! הנה כל מהמדי-העין בלים כך! את כל עמודי-האור של העולם אתה אוכל וכותש! מה חצוף אתה! המאור הגדול (55) שהיה מאיר לעולם (כולו), השליט והממונה הרב שבזכותו העולם קיים — בלה כך. רבי שמעון! אור המאור! אור העולמות! אתה בלה בעפר ואתה קיים ומבהיג את העולם (56). נשתומם (רבי חייא) רגע אחד ואמר: עפר! עפר! אל תתגאה! עמודי העולם ל' א' ימסרו לך, שהרי רבי שמעון ל' א' בלה כך!...

58) לפי השיטה הראשונה המלה **אֶלֶּה יִם** (חבור אלה, יו"ד ו"מ") מרמזת למדות, והמלה **אֶבְרָהִם** מרמזת ליסוד. ולפי השיטה השנייה: המלה **אֶלֶּה יִם** היא חבור **אֶלֶּה** ו**יִם**, מרמזת ל**בִּינַת וּמִדּוֹת**, והמלה **אֶבְרָהִם** היא חבור **אֶבְרָה** ו**יִם**, ומרמזת ל**יִסוּד וּמִלְכּוּת**.

54) כל הדברים האלה שבקסגר אינם מגורס הספר, כי אם מתוך איזה מפרש שפרש בקצרה מזהות וענינו של מ"ו ו"מ"ה והוסיף: שם"ה רומז להשם ומלואו כזה: יו"ד ה"א וא"ו ה"א, שמספרו ארבעים וחמשה — מ"ה

55) תרגום המלה „בוצינא“ כצורתה היא: „נר“; אבל לפי הענין, לפי הרצאת הדברים, וביותר לפי הכעומה ושיירה שבדברים צריך לפעמים לתרגם את המלה „בוצינא“ — מאור.

56) במקור: „את קיום ונהג עלמא“. הדברים קשים לשמוע, לפי שמעתיקים הם את הנבואה בעשקת מנהיג עולם. אפשר היה לפרש את הדברים: קיום אתה לאחר מותך כמנהיג בעולמך בחיך. אבל ה פ ש ש, שבדבר אינו טובל כלל את הפרוש האמור. על כהנהג אנו צריכים להביא את הדברים המוגזמים האלה בקשר עם השקפת ה„זוהר“, בכלל על הצדיק בתור מתדבק לכוראו בעשית תפלות (עיין להלן דף י' א'). מאן מחיה מתים אלא קודשא בריך הוא בלחודו; נתל אלהיו ואלישע ואחיו מתיא מאן מוריד גשמוא אלא קב"ה בלחודו; אתו אליהו ומנע לון ונחית לון בעליה (וכו') ועיין עוד סנהדרין ס"ה ב', („אי בעו צדיקי ברו עלמא“), ואם בכל זאת תקשה עלינו ההשגחה שבדבר, אפשר לפרש מאמר זה: אתה קיום ונהג את עולמך כמו בחיך, כלומר: קשור ודבוק אתה בנשמות חבריך ותלמידיך כמו בחיך (עיין באגרת הקדוש להרב מלאד' על מאמר ה„זוהר“: „כד איסתלק צדיקא ואשבת ביותתם יתיר מבתייהון“); וקדוב לזה פרושו של בעל „אספקלריה המאירה“: „אתה מת ואתה חי בסודות שגילית“.

קם רבי חייא, הלך ובכה, ורבי יוסי עמו. התענה ארבעים יום לראות את רבי שמעון. אמרו לו: אינך כדאי לראות אותו. בכה והתענה עוד ארבעים יום. הראתו במחזה (57) והנה רבי שמעון ורבי אלעזר בנו עוסקים באותו הדבר שאמר רבי יוסי, וכמה אלפים שומעים את דבריו. בין כה וכה ראה והנה כמה כנפים רבות עליונות ובהן עולים רבי שמעון ורבי אלעזר בנו לשיבה של מעלה, וכל הכנפים מחכות להם. ראה והנה הם חוזרים ומתחדשים בזיום ואורם גדול מאוד השמש. פתח רבי שמעון ואמר: יכנס רבי חייא ויראה. במה עתיד הקדוש ברוך הוא לחדש פני הצדיקים לעולם הבא. צדיק הוא מי שנכנס לכאן בלי כוונה וצדיק הוא מי שעומד באותו העולם כעמוד איתן בכל ראה שהיה (רבי שמעון) נכנס ורבי אלעזר ושאר העמודים שהיו יושבים שם כמו מלפניה והוא (רבי חייא) היה מתבייש ומשמיט עצמו ונכנס וישב לרגליו של רבי שמעון. יצא קול ואמר: השפל עיניך! לא תזקוף ראשך ולא תסתכל! השפיל עיניך וראה אור מאיר למרחוק. והקול חזר כבראשונה ואמר: עליונים נעלמים וסתומים, פקוטי העינים המשוטטות בכל הארץ — הסתכלו וראו! תחתונים (נוסח אחר: תנאים) שהשיגה סתומה בנחיריכם, הקיצו משנתכם! אלה מכם המהפכים את החושך לאור ואת המר למתוק טרם יבואו הנה, אלה מכם המחכים בכל יום לאור אשר יאיר ובשעה שהמלך יפקוד לאילה (י' קמוצה) ויכבד (כ' קמוצה) ויקרא מלך מכל מלכי העולם. ומי שאיננו מצפה לזה בכל יום ויום אין לו חלק במקום הזה. בין כה וכה ראה חברים רבים מסביב לעמודים, העומדים וראה שמעלים אותם לשיבה של מעלה, אלה עולים ואלה יורדים; ומעל לכולם ראה את בעל הכנפים (58) שבא, ונשבע שבועה ששמע מאחורי הפרגוד כי המלך מפקד וזוכר בכל יום את האילה המושפלת עד לעפר ובוטט בעיטות. באותה שעה בשלש מאות ושלשים רקיעים, וכולם מרתתים וזעים מלפניה, והוא מוריד דמעות על זה, ונופלות אלה הדמעות הרוחניות כאשר לתוך הים הגדול, ומתוך אותן הדמעות עומד הממונה על הים ומתקיים ומקדש את שם המלך הקדוש ומקבל על עצמו לבלוע כל מימי בראשית ולאספם לתוכו בשעה שיתכנסו כל העמים על העם הקדוש והמים ייבשו ויעברו (כני ישראל את הים) ביבשה.

בין כה וכה שמע קול אומר: פנו מקום! פנו מקום! הנה המלך המשיח בא לשיבתו של רבי שמעון, בשביל שכל הצדיקים שם הם ראשי ישיבה, ואלה הישיבות שם רשומות (וניכרות) הן, וכל אלה החברים שבכל ישיבה עולים מישיבה שבסאן לשיבה של מעלה, ומשיח בא בכל אותן הישיבות וחותר תורה (59) מפיות החכמים, ובאותה שעה בא משיח מעוטר מן ראשי הישיבות בעטרת

(57) לפי דברי ר' משה קורדובירו בספרו "אלימה" היה התזוין הזה, כחצר מות אשר שם משכן הנפשות, לפי ש"הצריחות" הוא מקום רוחני, המקשה עולם זה בגן עדן התחתון, כי הנפש שורה בחצרימות ומשם באה לגן העדן התחתון לעתים ידועים. הנפש היא בקבלת המדרגה הטהורה, שברוחניות האדם, ועל כן יש לה איזה קשר עם הגוף הגשמי אף לאחר שנסתלקה ממנו; ולפי שבת היותה היא רוחנית — היא מקשרת את הרוחניות והקשרים והיחסים של העולם הגשמי הזה עם מה שלמעלה הימנה — הנה נשמה וכו'.

(58) "מטטרון" לפי הקבלה.  
(59) את דברי המקור "חתים אוריותא" תרגמתי בצורתם: "חותם תורה" — על פי דברי ישעיה: "צור העודה חתום תורתו בלמודי" (ח' י"ז).

עליונות. אותה שעה קמו כל אותם החברים, וגם רבי שמעון; והיה עולה אורו עד רום שמים. אמר לו: רבי! צדיק אתה! התורה שלך עולה בשלש מאות ושבעים אורות, וכל אור ואור מתפרש לשש מאות ושלשה עשר טעמים העולים וטובלים בנהרי אפרסמון טהור, והקדוש ברוך הוא חותם תורה משיבתך ומשיבת חזקה מלך יהודה ומתוך ישיבתו של אחיה השלונגי ואנכי לא באתי לחתום משיבתך, אלא בעל הכנפים יבוא הנה, כי ידעתי שלא יכנס לשיבה אחרת מלבד ישיבתך. אותה שעה סח לו רבי שמעון אותה השבועה שנשבע בעל הכנפים, אז נודעו משיח והרים קולו, ונודעו הרקיעים, ונודעו הים הגדול, ונודעו הלוחות, והעולם חשב ליהפך. בין כך ראה את רבי חייא לרגלי רבי שמעון ואמר: מאין בא לכאן כן-אדם לבוש בגדי העולם ההוא? אמר רבי שמעון: זהו רבי חייא, אור מאור התורה. אמר לו: יכנס הוא ובניו, ויהיו מבני הישיבה שלך. אמר רבי שמעון: ינתן לו זמן, נתנו לו זמן. ויצא (רבי חייא) משם מזהעו ועיניו זולגות דמעות. נודעו רבי חייא ובכה ואמר: אשרי חלקם של הצדיקים בעולם הבא ואשרי חלקו של בן-יוחאי שזכה לכך. עליו כתוב: להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא (משלי ח').

בראשית. רבי שמעון פתח: ואשים דברי בפיד (ישעיה נ"א). כמה יש לו לבן אדם לעמוד בתורה יומם ולילה, שהרי הקדוש ברוך הוא שומע לקול העוסקים בתורה, וכל דבר המתחדש בתורה על ידי העמל בה עושה רקיע אחד. שנינו: בשעה שדבר תורה מתחדש מפי בן-אדם, הוא — הדבר — עולה ומזדמן לפני הקדוש ברוך הוא, והקדוש ברוך הוא נוטל את הדבר ונושקהו ועוטריו בשבעים עטרות גלופות ומחוקקות; ודבר-החכמה המחודש עולה ויושב על ראש צדיק חי העולמים, ועף משם ויש בשבעים אלף עולמות ועולה לעתיקי-יומין, וכל דברי עתיקי-יומין דברי-חכמה הם בסודות סתומים עליונים; ואותו דבר-החכמה הסתום המתחדש פה — כשהוא עולה הוא מתחבר בדברי עתיקי-יומין ועולה ויורד עמהם ונכנס בשמונה עשר עולמות גנוזים של "עין לא ראתה אלהים וזולתך" (ישעיה ס"ד), ויוצאים משם ומשוטטים ושיבים מלאים ושלמים ונצבים לפני עתיקי-יומין. אותה שעה מריח עתיקי-יומין באותו הדבר, וכשריח ניחוחו עולה לפניו מעטירו בשלש מאות ושבעים אלף עטרות: אותו הדבר שט ועולה ויורד, וככה נעשה רקיע אחד, וכן כל מלה ומלה של חכמה (ספרים אחרים: נעשה; ספרים אחרים: רקיעים) עומדים בקיום שלם לפני עתיקי-יומין והוא קורא אותם "שמים חדשים" — שמים מחדש ימים סתומים של רזי החכמה העליונה; וכל שאר דברי התורה המתחדשים עומדים לפני הקדוש ברוך הוא ועולים ונעשים ארצות-חיים, ויורדים ומתעטרים לפני ארץ אחת, ומתחדשת ונעשית מכל זה (מאותו הדבר המתחדש בתורה) ארץ חדשה, ועל זה כתוב: "כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה אשר אני עושה עומדים לפני" (גוי' ישעיה ס"ו), "עשיתי" לא נאמר — אלא "עושה", שעושה תמיד מאותם החדשים ורזי התורה; ועל זה כתוב: "ואשים דברי בפיד ובצל ידי כסיתך לגטוע שמים וליסוד ארץ" (שם נ"א), "השמים" לא נאמר, אלא "שמים".

אמר רבי אלעזר: מהו "בצל ידי כסיתך"? אמר לו: בשעה שנמסרה תורה למשה באו כמה רבואות של מלאכים עליונים לשרוף אותו בשלהבת פיהם עד

שהגין עליו הקדוש ברוך הוא; ועתה בשעה שהדבר עולה ומתעטר ועומד לפני הקדוש ברוך הוא, הוא מגין על אותו הדבר ומחפה על אותו בן-האדם שלא יוודע להם אלא להקדוש ברוך הוא, ולא תעלה קנאתם עליו, עד שנעשה מאותו הדבר שמים חדשים וארץ חדשה, זהו שנאמר: "ובצל ידי כסיתוך לנטוע שמים וליסוד ארץ". מכאן (למדנו) שכל דבר נעלם מן העין עולה לתועלת עליונה. זהו שנאמר: "ובצל ידי כסיתוך", ולמה נתחפה ונתכסה מן העין? בשביל התועלת העליונה, זהו שנאמר: "לנטוע שמים וליסוד ארץ"; כמו ששנינו: "ולאמר לציון עמי אתה" — לאמר לאותם השערים ולאותם הדברים המצויים אלו על אלו — "עמי אתה", אל תקרא: "עמי" (ע' פתוחה) אתה" אלא: "עמי" (ע' חרוקה) אתה" — להיות שותף עמי, מה אני עשיתי שמים וארץ בדברי, כמו שנאמר: "בדבר ד' שמים נעשו" (תהלים ל"ג) — כך אף אתה, זכאים הם העמלים בתורה! ואם תאמר שדבר כל בן-אדם לא ידע עושה זאת — בוא וראה! אותו שאין דרכו (סלולה) ברוי התורה ומחדש דברים שאין הוא יודע אותם על בוריים וכראוי — אותה הדבר עולה, ויוצא נגד אותו הדבר, איש תהפוכות לשון שקר" מתוך נקבת תהום רבה ומדלג חמש מאות פרסאות לקבל אותו הדבר, ולוקח אותו ונושאהו לבת-זוגו ועושה בו רקיע-שוא שנקרא "תהו"; ואותו איש-תהפוכות עף באותו הרקיע ששת אלפים פרסאות בזמן אחד וכשאותו רקיע-השוא עומד, מיד יוצאת אשת הזנונים ומחזקת באותו רקיע-השוא (נוסח אחר: ואיש תהפוכות) ומשתתפת בו, ומשם היא יוצאת והורגת כמה אלפים ורבעות; כי בשעה שהיא עומדת באותו הרקיע, יש לה הרשות והיכולת לשוט בעולם כולו ברגע אחד; ועל זה כתוב: "היו מושכי העון בחבל השוא" (ישעיה ה'). "העון" — זכר, "וכעבות העגלה חטאה", מהי "חטאה"? זוהי הנקבה שנקראת "חטאה" (60). אותו שנקרא "עון", מושך בחבלי-השוא; ואחרי כן — "וכעבות העגלה חטאה" — לאותה הנקבה שנקראת "חטאה", ששם היא מתחזקת לעוף ולהרוג בני אדם, ועל זה (כתוב): "כי רבים חללים הפילה" (משלי ז'). מי "הפילה"? זוהי ה"חטאה" ההורגת את בני האדם.

ומי גרם לזה — תלמיד חכם שלא הגיע להוראה ומורה, הרחמן יצילנו. אמר רבי שמעון לחברים: בבקשה מכם, שלא תוציאו מפיכם דבר תורה שלא ידעתם ולא שמעתם מאילן גדול כראוי, בשביל שלא תגרמו לאותה ה"חטאה" להרוג אוכלסי בני האדם חנם. פתחו כולם ואמרו: הרחמן יצילנו! הרחמן יצילנו! בוא וראה: בתורה ברא הקדוש ברוך הוא את העולם, ככתוב: "ואהיה אצלן אמון ואהיה שעשועים יום יום" (שם ח'). והוא הסתכל בה פעם ושתים ושלש וארבע פעמים, ואחרי כן אמר להם: ולבסוף עשה בה עבודתו ללמד לבני אדם שלא יבואו לטעות בה, כמו שנאמר: "אז ראה ויספרה הכינה וגם חקרה ויאמר לאדם" (איוב כ"ח). ונגד ארבע פעמים אלו שכתוב (בהו): "אז ראה ויספרה הכינה וגם חקרה" ברא הקדוש ברוך הוא מה שברא ועד שלא עשה את מלאכתו הכניס ארבע תיבות בראשונה, שכתוב: "בראשית ברא אלהים את" — הרי ארבע, ואח"כ — "השמים" נגד ארבע הפעמים שהסתכל הקדוש ברוך הוא בתורה עד שלא גמר מעשי אומנותו.

(60) "איש תהפוכות" ו"אשת זנונים", "עון", ו"חטאה" — ס"ם ולילית.

רבי אלעזר הלך לראות את פני רבי יוסי ברבי שמעון בן לקוניא חותנו, ורבי אבא (הלך) עמו, ואיש אחד היה נושא (משא) אחריהם. פתח רבי אלעזר ואמר: "את שבתותי תשמרו" (ויקרא י"ט). בוא וראה: בששת ימים ברא הקדוש ברוך הוא את העולם, וכל יום ויום גלה מעשהו ונתן פריו באותו היום, אימתי גלה מעשהו ונתן את פריו? ביום הרביעי, בשביל שאותם שלשת הימים (הראשונים) כולם היו סתומים ולא נתגלה, כיון שבא היום הרביעי הוציא את העבודה ואת הכוח של כולם; שהרי אש ומים ורוח, אף על גב שהם שלשה יסודות — ע ל י ו נ י ם — כולם היו תלויים ועומדים ולא עשו את עבודתם עד שגלתה אותם הארץ, כי רק אז נתגלתה אומנותו של כל אחד ואחד (61). ואם תאמר: הלא ביום השלישי היה (הגילוי)? שכתוב: "תדשא הארץ דשא", וכתוב: "ותוצא הארץ", אלא אף על גב שכתוב ביום השלישי, ביום הרביעי היה; ונכלל ביום השלישי להיות לאחדים בלא פרוד; ואחר יום הרביעי נתגלה מעשהו להוציא אומן לאומנותו של כל אחד ואחד; בשביל שהיום הרביעי הוא הרגל הרביעי של הכסא העליון (62), וכל המעשה של כולם — בין של הימים הראשונים בין של הימים האחרונים — היה תלוי ביום השבת; זהו שנאמר: "ויכל אלהים ביום השביעי" (בראשית ב'), וזה שבת וזוהי הרגל הרביעי של הכסא (63). ואם תאמר: אם כן הוא — מהו "את שבתותי תשמרו" — שתיים? אלא שבת של ליל שבת ושבת של היום ממש (אחדים) הם בלי פרוד.

(61-63) כל העולמות נבנו, לפי הקבלה, בארבע יסודות: ע ל י ו נ י ם — רוחניים, שלעומתם מקבילים ארבעת היסודות הגשמיים: מ י ם — חסד; אש — גבורה; רוח — תפארת; מים — מלכות. אותם ארבעת היסודות הרוחניים העליונים רמזים בארבע אותיות השם: י — מים; חסד; ה — אש; גבורה; ו — רוח; תפארת; ה' — אחרונה שבשם — ארץ, מלכות. ששת ימי בראשית או ששת ימי הבנין מרמזים לשש המדות — חסד, גבורה, תפארת, נצח, חוד, יסוד. בכל יום ויום נגלתה מדה מיוחדת: ביום הראשון — חסד, ביום השני — גבורה, ביום השלישי — רוח, על כן נאמר בתורה, לפי הקבלה, "ששת ימים עשה ד' את השמים ואת הארץ", ולא "בששת ימים", לפי שבע יקרה עשה ד' את ששת הימים העליונים, את שש המדות, ומהם נשתלשלו הימים התחתונים ומעשי יום ביומו. פרטי יותן של המדות היא, כאמור, שש, כללותם בתפארת — אחת; כללותם לפי פרטיותן של המדות, כי אם לפי היותן יסודות, יהיה וזוהי הראשון רמו למים, חסד; היום השני — לאש, גבורה; היום השלישי — לרוח, תפארת; היום הרביעי — לארץ, מלכות, על פי זה נובנו דברי ה"זוהר" כאן באמרן מצד אחד, ש ה י ו ם ה ר ב י ע י ה ו א ה ר ג ל ה ר ב י ע י ת ש ב מ ר ב ב ה , ואחרי כן הוא אומר ש י ו ם ה ש ב ת ה ו א ה ר ג ל ה ר ב י ע י ת ש ב מ ר ב ב ה , היום הרביעי הוא הרגל הרביעי — אם נחשוב את הימים לפי היסודות, ויהיה לפי זה היום הרביעי רמו לארץ, למלכות, שחיה היא, רגל רביעית שבמרכבה" (ארבע חיות שבמרכבה מקבילות ליסודות ולמדות: אריות — חסד; שור — גבורה; אדם — תפארת נשר — מלכות) ואולם אם נחשוב את הימים לפי פרטיותם, היום הרביעי הוא — נצח; ורק תווסף ת ש ב י ע י , יום ה ש ב ת , הוא — עשרת-מלכות ורגל רביעית שבמרכבה.

אמר אותו סוחר שהיה נושא (משא) אחריהם: ומהו, ומקדשי תיראו? אמר לו: זוהי קדושת השבת. אמר לו: ומה קדושת השבת? אמר לו: זוהי הקדושה הנמשכת מלמעלה. אמר לו: אם כן עשית ליום השבת (בעצמו) שאין בו קדושה מלבד הקדושה הנמשכת (עליו) מלמעלה? אמר רבי אבא: אמנם כן הוא (שנאמר): וקראת לשבת עונג לקדוש ד' מכובד". — "שבת" לבר, ו"קדוש ד'" לבר. אמר לו: אם כן מהו "קדוש ד'"? אמר לו: הקדושה היורדת מלמעלה ושורה עליו. אמר לו: אם הקדושה הנמשכת מ ל מ ע ל ה נקראת "מכובד", נראה שיום השבת (בעצמו) א י נ ו "מכובד", ולמה נאמר: "וכבדתו"? אמר ר' אלעזר לר' אבא: הנח לו לאותו אדם, כי דבר-הכמה (חדש) יש בו, שאנחנו לא ידענוהו. אמרו לו: הגידה לנו אתה! פתח ואמר: "את שבתותי" (ויקרא י"ט). "את" — לרבות תחום שבת, שהוא שני-אלפים אמה לכל-צד, ובשביל כך רבה: "את שבתותי" — שבת עליונה ושבת תחתונה שהן שתיים כלולות כאחד וסתומות כאחד (64); נשארה שבת אחרת שלא נזכרה ועמדה נכלמה (על זה), אמרה לפניו: רבונו של עולם! מיום שעשיתיני "שבת" נקראתי, ואין יום בלא לילה. אמר לה: בתי! שבת את ושבת קראתיך. אבל אני מעטר אותך בעטרת עליונה יתירה. העביר כרוז ואמר: "ומקדשי תיראו" — זוהי שבת של כניסת ליל השבת, שהיא י ר א ה ו ש ו ר ה בה יראה (65). ומי הוא אותו שכלל אותו הקדוש ברוך הוא ואמר: "אני ד'"? שמעתי מאבי שאמר ודייק כן: "את" לרבות תחום שבת; "שבתותי" זהו העגול והרבוע ובתוכו, והם שנים (66); וכנגד שנים אל'

64) שבת עליונה — בינה (בדרך ירידת המדרגות מלמעלה למטה השבת מרומה שהיא המדה השביעית מלמעלה למטה, אבל בדרך עליונה הספירות מלמטה למעלה השבת מרומה לביתה שהיא הספירות השביעית מלמטה למעלה); שבת תחתונה — יסוד; ת ה ו שבת — ששה קצוות שבעולם הכריאה, שהוא ת ה ו שבת האצילות; ב' אלפים אמה; אלף מרגש — חסד, גבורה, תפארת שבכריאה; אלף שדה — נצח, הוד, יסוד שבכריאה.

(65) חכמה שבכל דבר הוא מקום היראה הגדולה;  
על דרך: אם אין יראה אין חכמה, אם אין חכמה אין יראה.

66) כל עוֹמֵק הַעֲנִין יִבְאֹר עִפְי' דְּבִרּוֹ, הַ"זוֹהַר" בְּפִרְשֵׁי תְרוּמָה (דף קכ"ו):  
 אוֹת סִמָּ"ךְ אֵיחָד סִתִּים מִכָּל כִּסְרֵי; כִּגְוַנָּה דָא אֵת □ סְתִימָא. מַה בֵּין הָאֵי  
 לְהָאֵי? אֵלֶּא בִשְׁעָתָא דְסִתִּים וְהַתְגִּינוּ בְּגוֹיָה גֵּו נְקוּדָה עֲלָאָה לְעוֹלָא, כִּדִּין אֵיחָד  
 קִימָא כִּדְיוֹקְנָא דָא: סִמָּךְ סִתִּים בְּגוֹיָה וְהַתְגִּינוּ בֵּיה לְפִלְקָא לְעוֹלָא, וּבִשְׁעָתָא דְהִדְרָא  
 וְיִתְבָּא רִבְעִינָא עַל בְּנוֹן לְתַתָּא לִינְקָא לֶזֶן כִּדְיוֹן אֵיחָד קִימָא כִּדְיוֹקְנָא דָא □ רִבְעִינָא.  
 אֵת □ סְתִימָא לִגְו אַרְבַּע סְפִירֹת דְעֲלָמָא. תְּרֻגְמוֹ: אוֹת סִמָּ"ךְ סְתִימָה הִיא כִּל  
 צְדִיקָה בְּאוֹפֶן לֹא גַם אֵת □ סְתִימָה הִיא, מַה בֵּין זֶה לְזֶה? אֵת קִימָת כִּדְיוֹן זֶה: סִמָּ"ךְ  
 וְגִנּוּתָה בְּתוֹךְ עֲצֻמָּה וְחִתּוֹךְ נְקוּדָה לִינְקָה לְמַעְלָה, אֵת הִיא קִימָת כִּדְיוֹן זֶה: סִמָּ"ךְ  
 — סְתִימָה בְּתוֹךְ עֲצֻמָּה וְגִנּוּתָה בֵּה לְמַעְלָה; וּבִשְׁעָתָה שְׂהִיא חֲזוּרָת וְיוֹשְׁבַת כְּרוֹבַעַת עַל  
 בְּנִים לְמַטָּה לְהִינִיק לָהֶם אֵזִי הִיא קִימָת כִּדְיוֹן שֶׁל אֵת □ רִבְעִינָא. אֵת □ סְתִימָה  
 לְאַרְבַּע רוֹחוֹת הָעוֹלָם — פִּירוּשׁוֹ: כִּשְׁפִירַת הַיִּבִּנָּה סְתִימָה וְגִנּוּתָה הִיא בְּתוֹךְ עֲצֻמָּה  
 וְעוֹלָה הִיא לְמַעְלָה לְהַתְחַבֵּר. ב. ח. כ. מ. ה., אֵזִי הִיא סְתִימָה מִכָּל הַצְדִּידִים, וְאֵת הִיא  
 רְמוּזָה בְּאוֹת סִמָּ"ךְ ה. ע. ג. ל. ה.; אַבְל כִּשְׁוִירְתָּהּ הִיא, הַיִּבִּנָּה, לְהַשְׁפִּיעַ כִּלְבִּינָה, לְבִינָה  
 לְמִדּוֹת, אֵזִי הִיא רְמוּזָה בְּמ. ה. ס. ת. ו. מ. ה. שְׂהִיא מְרֻבַּעַת. הַעֲגוֹל, הַעֲגוֹל,  
 דְּהִיּוֹקֵה, מְרֻמָּה לְתוֹכָהּ ה. ס. ב. ו. ב. י. ה. ע. ל. יוֹנָה וְהִיא: הַיִּבִּנָּה  
 כִּשְׂהִיא מְשַׁפֶּט בְּסִפִּירַת הַכְּנִין וּמִתְאַחַדַת בְּתוֹן הַרְבּוּעַ — הַקִּיּוֹם, הָעוֹמֵד, הַכִּלְתִּי

ישנן שתי קדושות שיש לנו לזכור: ויכלו וקדוש. "ויכלו" יש בו שלשים וחמשת תיבות, ובקדוש שאנו מקדשים שלשים וחמשת תיבות; ועולה הכל לשבעים שמות שהקדוש ברוך הוא וכנסת ישראל מתעטרים בהם 67; ובשביל שהעגלה והרבע הם "שבתותי" — שניהם כלולים ב"שמור", שכתוב: "תשמרו"; שהרי השבת העליונה לא נכללה ב"שמור" כי אם ב"זכור" 68, כי המלך העליון יורד עד "זכור" 69, ועל זה נקרא מלך שהשלוש שלו, והשלוש שלו — "זכור" הוא 70, ועל כן אין מחלוקת למעלה 71, ובשביל ששני (מיני) שלמות למטה: אחד י ע ק ב, ואחד י ו ס פ 72, ובשביל כך כתוב שתי פעמים: שלום שלום לרחוק ולקרוב (ישעיה ג'). "לרחוק" — זה יעקב; "ולקרוב" — זה יוסף 73: "לרחוק" כמו שנאמר: "מרחוק ד' נראה לי" (ירמיה לא), "ותתצב אחותו מרחוק" (שמות ב') 74, "ולקרוב" כמו שנאמר: "חדשים מקרוב באו" (דברים לב). "מרחוק" זוהי נקודה עליונה העומדת בהיכלו 75, ועל זה כתוב:

משתנה, הנח בעומק רוחניותו וקדושתו, והוא: הבינה כשאיננה משפעת, אלא "עולה" היא למעלה. באופן השני היא נקראת — ת ב ו נ ה , ואולם גם התבונה עצמה שהיא רבוע, כאמור, יוצאת מן החכמה שהיא יותר קיומה ויותר מתגלה ברוח קדושתה. כשמדברים על ב ו נ ה ו ת ב ו נ ה , אזי אומרים על הבינה שהיא "עגולה דנפקא מגו רבועא"; כלומר: הבינה יוצאת מתוך רבוע התבונה. ואולם כשמדברים על ת ב ו נ ה ו ת כ מ ה , אז אומרים על התחתונה שהיא "רבוע דנפיק מגו עגולא"; כלומר: רבוע היוצא מתוך עגול החכמה. "שבתותיו" — שתי שבתות עליונות, ה"עגול והרבוע" הם לפי זה: בינה ותבונה או תבונה וחכמה. בכלל מה שהוא נח בעומק קדושתו ומה שהוא מניע ומתנועע בקדושת הספירות והעולמות.

67) היקף השלם של הפעולות המסתוריות הנשגבות כולל את כל ע"ב השמות (מהותו וענינו של השם בן ע"ב אותיות יבואר בציוני שבסוף הספר). וכאן ה"הזרה" מחלק את השם בן ע"ב לשנים: ל"ה מכאן ול"ה מכאן, ל"ה לעגול ול"ה לריבוע. הרי עי"ן שמות; והקב"ה ושכניתיה בתוך כל השמות — הרי ע"ב שמות; או: השם בן ע"ב אותיות.

68) כלומר: מה שנקרא בפרוש הראשון בשם "שבת העליונה", היינו במדת ה'סוד', לא בכלל ב"שמור" כי אם ב"זכור", לפי שרק "זכור" מרמז ליסוד (זח) שאומרים המקובלים תמיד: "זכור" לדוכרא, "שמור" לנוקבא).

הוד — ח מ ש ספירות, וכל ספירה כלולת מעשר — הרי נו"ן) והוד נכלל ביסוד.

(70) את המלה „זכור“ — המקובלים דורשים כמו זכר.

71) מרת היסוד נקראת תמיד גם בשם „שלום“, לפי שהיא בשפעה עושה שלום בין הכל.

(72) יעקב — כל הבנין ; יוסף — יסוד. יעקב — תפארת גופא ; יוסף — יסוד סיומא .

(78) יוסף — יסוד קרוב יותר אל המלכות מיעקב — תפארת.

74) הכתוב: "ותחצב אחותו מרתוק" נדרש על החכמה ("אמור לחכם"), וייעב — תפארת, עמודא דאמצעיתא, — יוצא מחכמה ונגלה מן הסתם (הגאון ר' אליהו מוויילנא).

76) החכמה העומדת בהיכל הבינה, ועל כן נקראת הבינה תמיד בשם "היכל הקדש" כלומר: ה י כ ל ש ל ק ו ד ש ה ח כ מ ה .

תשמרו" — כי נתפלל ב"שמור" (76); ו"מקדשי תיראו" — וזה נקודה העומדת באמצע שיש לירוא מפניה יותר מכל (77), לפי שענשה מיתה (78), וזהו שכתוב: "מחללי חיות מות ימות" (שמות ל"א). מהו "מחללי חיות"? מי שהוא נכנס לתוך חלל של העגול והרצועה למקום שאותה הנקודה שורה ופוגם בו "מות יומת", ועל זה כתוב "תיראו". ואותה הנקודה נקראת "אני" (79), ועליה שורה אותו הסתום העליון שלא נתגלה (80), והיינו ד' והכל אחד.

ירדו רבי אלעזר ורבי אבא ונשקוהו ואמרו: חכמה פשו תחת ירך ואתה נושא [משא]. על החמורים אחרינו? אמרו לו: מי אתה? אמר להם: אל תשאלוני מי אני, אלא אני ואתם נלך ונעסוק בתורה, וכל אחד יאמר דברי חכמה להאיר את הדרך. אמרו לו: מי צורך ללכת כאן ולשאת משא על החמורים? אמר להם: י"ד דבקה בשתי אותיות: ב"כ"ף ו"ט"ו"ל"התקשר עמדי (81) (נוסח אחר: כאחד); כ"ף לא חפצה להסתלק ולעזוב את הכתר (82), לא יכלה להיות אפילו רגע אחד בלעדיו; ס"מ "ך" לא חפצה להסתלק, בכדי לסמוך לאותם הנופלים שאינם יכולים להיות בלי "ס"מ"; ו"ו"ד באה אלי יחידה, בשקנני, וחבתקני, בכתה עמי ואמרה לי: בני! מה אעשה לך? אבל אני אסתלק ואתמלא מכמה טובות ואותיות טמירות עליונות יקרות, ואחרי כן אבוא אליך ואני אחיה בעורך, ואתן לך שתי אותיות עליונות יתרות על אלו שנסתלקו, והן י"ש — י"ד עליונה וי"ו עליונה שיהיו לך אוצרות מלאים מכל; ועל כן, בני, לך והיה טוען [משא] על החמורים, ועל כן אני הולך כאן. שמחו רבי אלעזר ורבי אבא, ובכו ואמרו: לך רכב, ואנחנו נטעון [את המשא] אחרך. אמר להם: ולא אמרתי לכם, כי פקודת המלך היא עד שיבוא אותו הטוען [משא] על החמורים? אמרו לו: הנה את שמך לא הגדת לנו — מקום מושבך איהו? אמר להם: מקום מושבי טוב הוא, ונכנס הוא אלי, והוא מגדל אחד הפורה באויר רב ויקר, ואלה הם הגרים באותו המגדל: הקדוש ברוך הוא ועני אחד; וזהו מקום בית מושבי; וגלית משם, [עתה] אני טוען [משא] על החמורים.

(76) כאן הוא מגלה שכל המדובר כאן על דבר שתי השבתות (בינה ותבונה או תבונה וחכמה) ועל דבר יעקב — תפארת ויוסף — יסוד, הכל בעיקר ב"מ"ל"כ"ו"ת. רצונו לאמר: חכמה שבמלכות, תבונה שבמלכות, בינה שבמלכות וכו', כי הכל ב"שמור", ו"שמור" — לנזקבא.

(77) זוהי נקודת החכמה שבמלכות שהיא מקום היראה הגדולה.  
(78) לפי שהדבוק בה ח"י הוא, כאמור: ו"החכמה מ"ת"ה את בעליה", והנפרד ממנה מ"ת" (ימותו ולא בחכמה).

(79) המלכות בכללה נקראת "אני" וביחוד — נקודת החכמה שבה.  
(80) רצונו לאמר: כ"ת"ר של המלכות שלא נתגלה כלל.

(81) י"ו"ד שבכאן רומזת ליסוד; כ"ף רומזת לכתר; ס"מ "ך" רומזת לבינה ותבונה (עיון מה שכתבתי למעלה על הרבוע והעגול).

(82) במקור: "כף לא בעא לאסתלקא ולאקשרא בכתר". אין הדברים מובנים: אם הכף לא חפצה להסתלק מן הכתר — הרי חפצה להיות דבוקה בו, וכיצד יאמר אח"כ, שלא חפצה גם "לאקשרא ביה"? על כן תרגמתי לפי הענין: הכף לא חפצה להסתלק ולעזוב את הקשר, ואם אין איזו טעות במקור, בודאי הכוונה כמו: לא חפצה להסתלק ממה שהקשרות היתה לה.

נשאו אליו רבי אלעזר ורבי אבא את עיניהם, והוא הטעים להם דברים המתוקים כמין וכדבש. אמרו לו: אם תאמר [לנו] שם אביך, נגשק את עפר רגליך. אמר להם: ולמה? אין דרכי בכך להתגאות בתורה, אבל מקום מגורי אבי היה בים הגדול; והוא היה דג אחד שהיה טובב את הים הגדול מעבר לעבר, והיה גדול ויקר וזקן בא בימים עד שהיה בולע כל יתר דגי הים והיה מוציאם אחרי כן חיים וקיימים ומלאים מכל טובות העולם, והיה שט בתקפו את הים ברגע אחד, והוציאני כחץ ביד גבר תקיף והחביאני באותו המקום שאמרתי לכם, והוא שב למקומו ונגנז באותו הים. התכוון רבי אלעזר בדבריו. אתה הוא בנו של המאור הקדוש, אתה הוא בנו של רבי המנונא השב, אתה הוא בנו של מאור התורה, ואתה טוען [משא] אחרינו? (83) בכו כאחד, נשקוהו, הלכו ואמרו לו: אולי יישר בעיני אדוננו להגיד לנו את שמו.

פתח ואמר: ובניהו בן יהוידע (שמאל ב' כ"ג) — מקרא זה כבר נתפרש יפה. אבל מקרא זה בא להראות דוי תורה עליונים, ובניהו בן יהוידע — בשביל סוד החכמה בא, מלה סתומה היא, והשם גרם (84), "בן איש חי" — זהו צדיק חי [חי צדקה] עולמים (85); "רב פעלים" — אדון כל המעשים וכל החיילות העליונים, שכולם יוצאים ממנו (86), ה' צבאות הוא, אות הוא בצבא שלו, רשום הוא ורב מכול, רב פעלים הוא מקבצאל. מאיזה מקום יצא? מאיזו מדרגה בא? חזר עליו המקרא ואמר: "מקבצאל", מדרגה עליונה סתומה של "עין לא ראתה" וגו', מדרגה שהכל בה ומכניס בתוכה מתוך האור העליון וממנה הכל יוצא והיא ההיכל הקדוש (87) הסתום שכל המדרגות כנוסות וסתומות בו, ובגוף אותו ההיכל (העליון) עומדים כל העולמות וכל

(83) בכל השיחה הנפלאה הזאת בנו של ר' המנונא סבא (בתרגומי: השב) מופיע מעולם הנשמות ולובש צורה נגלית הנראית לעיני זכי הראות (עיון רמב"ן בפ' וירא בענין ג' המלאכים, ומה שכתב שם על דבר המלאכים כותכים מקובלים אחרים גם על דבר הנשמות). הוא מופיע לעיני ר' אלעזר ור' אבא ונראה להם כטוען משא על החמורים ומלווה אותם בדרך. הוא מדבר על השורש העליון מאד של נשמת אביו — הבינה הגדולה, הים הגדול — וכי הוא, אביו, הית הרג הגדול שבים הבינה שהיה בולע ומתקן את כל הנשמות שבא במגע רוחני עמו, ושחוא שלח אותו — את בנו — כגבור המורה חיים; כי בתחתיו הוא בעצמו מבונה עליונה, — בנו הוא מדת היסוד המתקנת בתקון גמור ושלם. כששואלים אותו ר' אלעזר ור' אבא, שעדיין הם חושבים אותו לאיש מעולם הזה, הוא מתחיל לדבר על בניהו בן יהוידע, — ברמזו בזה כי הוא עתה נ"ש מ"ה בעצם ושהוא, נשמת בנו של ר' המנונא סבא, היתה לפניו בגופו של בניהו.

(84) בני חו"ב בן י"ו. י"ו — כללות הספירות (י"ו"ד — חכמה, ה"א — בינה, וא"ו — תפארת) ובקבלת הא"ר"י — כללות הזעיר. ב"י — י"ו — בן הנמשך מ"ה ל' כלומר: יסוד הנמשך מזעיר.

(85) "צדיק" ב"זוהר" תמיד — מדת היסוד והוא "חי עולמים". מדת היסוד היא הספירה ה"ת"ש"ע"ת (החל מ"כ"ר), וברדת האור מכתר עד יסוד והוא חוזר ועולה עד כתר — הרי כאן שמונה עשרה (שתי פעמים תשע: מלמעלה למטה ומלמטה למעלה) בגימטריא ח"י, וזהו "חי" — עולמים.

(86) יסוד דועיד שכל הפעולות נעשות על ידו.

(87) בינה. ובקבלת הא"ר"י: מקבצאל — יסוד דאימא.

החילול הקדושים ממנו הם נזונים ועל עמדם יעמדו. "הוא הכה את שני אריאל מואב" — שני מקדשים היו קיימים ונזונים בשבילו, מקדש ראשון ומקדש שני. כיון שהוא הסתלק וההמשכה שהיתה נמשכת מלמעלה נמנעה כביכול, — הוא הכה אותם והחריב אותם וכלה אותם, והכסא הקדוש נפל; זהו שנאמר: "ואני בתוך הגולה" (יחזקאל א'), — אותה המדרגה שנקראת "אג" (88) היא "בתוך הגולה". ולמה "על נהר ככר"? על הנהר הנובע ויוצא שפסקו מימיו ומבועיו ולא נבע כמקדם (89). זהו שנאמר: "ונהר יחרב ויבש" (איוב יד); "יחרב" — בבית ראשון, "ויבש" — בבית שני; ועל כן "הוא הכה את שני אריאל מואב" (ספרים אחרים: הרי בראשונה) "מואב" שהיה מן האב שבשמים נחרבו וכלו בשבילו, וכל האזרות שהיו מאירים לישראל כולם חשכו. ועוד: "והוא ירד והכה את הארץ". בימים הראשונים, כשהנהר היה ממשיך מימיו למטה היו ישראל מתקיימים בזכות הנוכחים, שהיו זובחים ומקריבים לכפר על נפשותיהם; ואז היה יורד מלמעלה דיוקנו של אריה אחד, והיו רואים אותו על גבי המזבח רובץ על טרפו, אוכל קרבנות כגבר תקיף, וכל הכלבים היו נחבאים לפניו ולא יצאו לחוץ. כיון שגרמו העוונות, הוא ירד לתוך המדרגות התחתונות והרג לאותו האריה שלא חפץ לתת לו את טרפו כבראשונה. — כביכול הרג לו (90). "הוא הכה את הארץ" — ודאי: "לתוך הכור" — לעיניו של הצד האחר הרע. כיון שראה זאת אותו הצד האחר, נתחזק ושלח לכלב אחד לאכול את הקרבנות. ומה שמו של אותו האריה? — ארד יא לו, שפניו פני אריה. ומה שמו של אותו הכלב? — בל אדן שמו, שאין הוא בכלל אדם אלא כלב ופני כלב לו. "ביום השלג" — ביום שגרמו החטאים והדין נדון למעלה מאת בית-הדין העליון. ועל זה כתוב: "לא תירא לביתה משלג" (משלי ל"א). — זהו הדין העליון. למה? בשביל שכל ביתה לבוש שנים, ויכול לסבול אש עזה. זהו סוד המקרא, מה כתוב אחרי כן?

"והוא הכה את המצרי" — זה הוא האור שהיה מאיר להם לישראל. ומי הוא? — משה, שכתוב: "ותאמרנה איש מצרי הצילנו" וגומר (שמות ב'). ושם נולד ושם גדל ושם עלה לאור העליון, "איש מראה" — כמו שנאמר: "במראה ולא בחידות" (במדבר י"ב). "איש" — כמו שנאמר: "איש האלהים" (דברים ל"ג). — כביכול בעלה של מראה כבוד ד', שזכה להנהיג מדרגה זו בכל חפצו בארץ — שלא זכה לזה איש אחר (91). "וביד המצרי חנית" — זהו מטה

(88) מלכות.

(89) החשפעה האלהית שנתמעטה.

(90) מה שמהם את השפע כאלו הרג כביכול את הארץ.

(91) משה נקרא בקבלה בשם "בעלה דמטרוניתא", לפי שהוא סוד הדעת והתפארת. ולפי שהוא לא רק בסוד ה ת פ א ר ת , כי אם גם בסוד ה ד ע ת , — זכה למה שלא זכה גם יעקבית פ א ר ת י ש ר א ל . (יעקב מלבר, משה — מלגאו; יעקב — תפארת, משה — תפארת פנימית, עליונה, השגתית).

האלהים אשר נמסר בידו, כמו שנאמר: "ומטה האלהים בידו" (שמות י"ז); והוא המטה שנברא ערב שבת בין השמשות וחקוק בו השם הקדוש, החקיקה הקדושה, ובו (במטה) חטא בסלע, כמו שנאמר: "ויך את הסלע במטהו פעמים" (במדבר כ'). אמר לו הקדוש ברוך הוא: משה! לא לזה נתתי לך את המטה. חיד! לא יהיה עוד בידך מכאן והלאה. מיד — "וירד אליו ב' ש ב ט" (כ"ח ב') — ב ד י ן ק ש ה . "ויגזל את החנית מיד המצרי" (שמואל ב' כ"ג) — כי מאותה שעה נמנע ממנו ולא היה עוד בידו לעולם, "ויהרגו בחניתו" — על אותו חטא שהכה באותו מטה מת ולא נכנס לארץ הקדושה, ואור זה נמנע מישראל. "מן השלשים נכבד" (שם כ"ג ג') — אלה הם שלשים שנה עליונות שהוא (משה) לקח מהן והמשיך למטה (92). ומהן היה לוקח ומתקרב, ואל השלשה לא בא. — הם היו באים אליו בחפץ הלב והוא לא היה בא אליהם (93). ואף על גב שלא נכנס במנינם וחשבונם (בכל זאת) — "וישימהו דוד אל משמעתו" שלא סר מלוח לבו לעולמים, לפי שאין להם פירוד לעולם (94). דוד שם אליו לבו, אבל לא הוא לדוד; בשביל שבתשבותו ושירים שהלכנה משוררת לשמש (95) והחסד שהיא עושה עמו, היא מושכת אותו אליה שיהיה מגורו עמה; והוא "וישימהו דוד אל משמעתו".

נפלו רבי אלעזר ורבי אבא (על פניהם). בין כה וכה לא ראו אותו. קמו והסתכלו לכל עבר ולא ראוהו. ישבו ובכו ולא יכלו לדבר איש את רעהו. אמר רבי אבא: זהו ששנינו, שבכל הארחות שהצדיקים הולכים בהם ודברי תורה ביניהם, באים צדיקים מאותו העולם אליהם (ללוותם). בודאי הוא ר' המנונא השב שבא אלינו מאותו העולם לגלות לנו דברים אלו, ועד שלא הכרנוהו הלך לו ונעלם ממנו (96). קמו וחפצו לטעון (את המשא) על החמורים ולא הלכו, חפצו לטעון ולא הלכו. נבהלו והניחו את החמורים, ועד היום קוראים לאותו מקום — מקום החמורים.

פתח רבי אלעזר ואמר: "מה רב טובך אשר צפנת ליראיך" וגו' (תהלים ל"א). מה רב הוא הטוב העליון והיקר שעתיד הקדוש ברוך הוא לעשות לבני

(92) "שלשים שנה עליונות" הן בקבלה אותן "שלשים השנה" שבפסוק ראשון של יחזקאל: "ויחי בשלשים שנה", "שלשים שנה" הם שלש המדות: חסד, גבורה, תפארת; ומכיון שכל ספירה כלולה מעשר, הרי השלש — ש ל ש י ם .

(93) אל שלש הספירות הראשונות: כתר, חכמה, בינה, לא בא; לפי שאין התפארת נכנסת במנינם.

(94) דוד — המלכות — ("דוד מלך ישראל חי וקים") משתוקק למשה — התפארת; לפי שהמלכות מקבלת כל השפעתה מן התפארת.

(95) המלכות בחשתוקקה לתפארת.

(96) לסוף ר' אלעזר ור' אבא נוכחים, שהיה לפניכם חזיון של נשמה, ושאותה הנשמה היתה — רב המנונא סבא. אעפ"י ש"בעל החמורים" היה ב נ ו של רב המנונא סבא, הנה נשמות שניהם, הנשמה של רב המנונא והנשמה של בנו, — קו אור מן תבינה הגדולה וקו אור מן היסוד המתוקן — מתאחדות ומתכללות זו בזו.

אדם שהם זכאים עליונים יראי חטא העמלים בתורה כשהם נכנסים לעולם העליון. "טובך" לא נאמר, אלא "רב טובך", ומי הוא? — "זכר רב טובך יביעו" (שם קמ"ה); וזהו עונג החיים הנמשכים מעולם הבא לחי (ח' צרויה) העולמים שהוא "זכר רב טובך", והוא ודאי: "רב טוב לישראל" (ישעיה ס"ג). מהו "רב טובך" עוד? כאן נחקק סוד החכמה וכל הרזים נכללו פה. מן — כאמור, רב — זהו אילן רב ותקף, בשביל שיש אילן אחר קטן ממנו וזה הוא רב, והכניס אותו ברום רקיעים. טובך — זהו אור שנברא ביום הראשון, אשר צננת לירא' — בשביל שגנוז הוא לצדיקים לעולם הבא. פועל — זהו גן עדן העליון, שכתוב: "מכון לשבתך פעלת ד'" (שמות ט"ו). זהו: "פעלת לחוסים בד'" — "נגד בני אדם" — זה גן עדן התחתון שכל הצדיקים עומדים שם ברוח המתלבש בלבוש יקר כגון ודיקון של העולם הזה; וזהו "נגד בני אדם" — בדיוקנם של בני אדם בעולם הזה הם (הצדיקים) מתקיימים ופורחים באויר ועולים לישיבה של מעלה בגן עדן העליון ופורחים ורוצים בטל נהר אפרסמון טהור ויורדים ושורים למטה ולפעמים (הם) נראים לבני אדם לעשות להם נסים כמלאכים עליונים; כמו שראינו עתה אור המאור העליון, ולא זכינו להסתכל ולדעת רוי החכמה יותר.

פתח רבי אבא ואמר: "ויאמר מנוח אל אשתו מות נמות, כי אלהים ראינו" (שופטים י"ג). אף על גב שמנוח לא ידע מי הוא, אמר: הואיל וכתוב: "כי לא יראני האדם וחי" (שמות י"ג) — ודאי אנו ראינו ועל כן מות נמות; ואנחנו ראינו וזכינו לאור זה שהלך עמנו ואנחנו קיימים בעולם, שהרי הקדוש ברוך הוא שלח אותנו אלינו לגלות את רוי החכמה שגילה, אשרי חלקנו! הלכו ובאו להר אחד כנטות השמש, התחילו ענפי האילן העומד בהר מקישים זה בזה ואומרים שירה. עודם חולכים והנה שומעים הם קול אדיר אומר: בני אלהים קדושים, אלה הפזורים בין החיים בעולם הזה, אלה מנורות בני הישיבה, האספו למקומכם ולהשתעשע עם אדונכם בתורה. — יראו, עמדו במקומם וישבו. בין כך יצא קול כבראשונה, ואמר: סלעים חזקים, פטישים רמים, הנה בעל הגוונים מרוקם בציורים, עומד על כסאו הרם, הכנסו והאספו, אותה שעה שמעו קול אדיר וחזק של ענפי האילן, והיו אומרים: "קול ד' שובר ארזים" (תהלים כ"ט). נפלו רבי אלעזר ורבי אבא (על פניהם) ואימה גדולה נפלה עליהם. קמו בבהלה, הלכו ולא שמעו מאומה, יצאו מן ההר ותלכו.

כשבאו לרבי יוסי ברבי שמעון בן לקוניא ראו שם את רבי שמעון בן יוחאי ושמחו. שמח רבי שמעון (בהם) ואמר להם: בודאי עברתם אודח של נסים ואותות עליונים, כי אני ברדמתי עתה וראיתי אתכם ואת בניו בן יהודע משלח לכם שתי עטרות על ידי שב אחד לעטרכם בהן. בודאי היה הקדוש ברוך הוא באורח ההוא; ועוד, שרואה אנכי את פניהם והנה שונו. אמר רבי יוסי: יפה אמרתם, ש"חכם עדיף מנביא". בא רבי אלעזר ושם ראשו בין ברכי אביו וספר את המאורע. ירא רבי שמעון, בכה ואמר: שמעתי שמעך יראתי (חבקוק ג'). מקרא זה חבקוק אמרו בשעה שראה מיתתו ותחייתו על ידי אלישע. למה נקרא חבקוק? בשביל שכתוב: "למועד הזה כעת חיה את חובקת בן" (מלכים ב' ד'). וזה היה בן השונמית. ושני חבוקים היו: אחד — של אמו ואחד — של אלישע, שכתוב: "וישם פיו על פיו". מצאנו בספרו של שלמה המלך את השם

המחנך של שבעים ושנים שמות (97). חקק עליו (אלישע) בתיבות; בשביל שאותיות האלף-בית שחקק בו אביו בראשונה פרחו ממנו כשמת, ועתה שאלישע חבקקו חקק בו כל אותן האותיות של שבעים ושנים שמות. והאותיות של אלה שבעים ושנים השמות כשהן חקוקות הן מאתים ושש ועשרה אותיות. ואת כל האותיות האלה חקק אלישע ברוחו (ספרים אחרים: בדבר) בשביל להחיותו באותיות של שבעים ושנים שמות וקרא לו: חבוק, שם המשלים לכל הצדדים — השלים לחבקוק, כאמור, והשלים לסוד של מאתים ושש עשרה אותיות של השם הקדוש. על ידי התיבות שברוחו אליו ובאותיות נתיקים כל גופו על בוריו; ועל זה נקרא חבקוק, והוא אמר: "ד' שמעתי שמעך יראתי" (חבקוק ג'); שמעתי מה שטעמתם באותו העולם ויראתי. התחיל מבקש רחמים על נפשו ואמר: ד' פעלך שעשית לי יהיו חייהו (כמו: חייו), וכל מי שמתקשר באותן השנים הקדמוניות החיים מתקשרים בו. "בקרוב שנים תודיע" — לאותה המדרגה שאין בה חיים כלל. בכה רבי שמעון ואמר: גם אני יראתי מהקדוש ברוך הוא מכל מה ששמעתי. וקף ידיו על ראשו ואמר: הנה רב המנונא השב — מאור התורה, זכיתם אתם לראותו פנים אל פנים; ואני זכיתי בו. נפל על פניו וראה אותו עוקר הרים ומעלה נרות בהיכלו של מלך המשיח. אמר לו: רבי! בעולם העליון תהיו שכנים זה לזה ובעלי-שמועות לפני הקדוש ברוך הוא. מאז והלאה היה (רבי שמעון) קורא לרבי אלעזר בנו ולרבי אבא: "ג' א' ל' — כמו שנאמר: "כי ראיתי אלהים פנים אל פנים" (בראשית ל"ב).

ב' א' ש' י' ת'. רבי חייא פתח: "ראשית חכמה יראת ד' שכל טוב לכל עושיהם תהלתו עומדת לעד" (תהלים קי"א). "ראשית חכמה" — לא היה צריך מקרא זה לאמר אלא "סוף חכמה יראת ד'", שהרי יראת ד' סוף חכמה היא; (אלא ראשית היא) להיכנס (על ידה) למדרגת החכמה העליונה; זהו שנאמר: "פתחו לי שערי צדק, זה השער לד'". ודאי שאם לא יכנס באותו השער, לא יכנס לעולם למלך העליון שהוא עליון ונסתר וגנוז ועשה לו שערים אלו על אלו, ואמר: כל מי שחפץ להכנס אלי, הנה השער הזה יהיה הראשון — לפני — מי שנכנס דרך השער הזה יכנס; וכן הוא: השער הראשון לחכמה עליונה יראת ד' היא; וזו היא ראשית חכמה. שנים הם המתחברים כאחד והם שתי בקורות: אחת גנוזה ונעלמה ואחת — עומדת בגלוי ובשביל שאין בהם פירוד נקראים ראשית — אחת ולא שתיים. מי שנוטל זה נוטל גם יזה והכל אחד, כי הוא ושמו אחד, שכתוב: "וידעו כי אתה שמך ד' לבדך" (שם פ"ג). למה נקראת "יראת ד'"? בשביל שהיא עץ (הדעת) טוב ורע: זכה בן אדם — טוב, לא זכה — רע; ועל כן שורה במקום זה יראת ד', והיא השער לכל טוב שבעולם. "שכל טוב" — זהו עץ החיים, שהוא שכל טוב בלא רע כלל — ועל שאין רע שורה בו הוא שכל טוב בלא רע. "לכל עושיהם" — אלו חסדי דוד הנאמנים, מחזיקי התורה, אלה המחזיקים את התורה, כביכול, הם העושים. אלה העמלים בתורה אין בהם עשייה בשעה שהם עמלים בה, אבל אותם

(97) "חבקוק" בגמטריא ר"ו במספר האותיות שבשם ע"ב. על מהותו וענינו של שם ע"ב — עיי' ש"ב צ"ו ב' שבסוף הספר.

המחזיקים בהם יש בהם עשייה; ובכח זה נאמר: "תהלתו עומדת לעד" ועומד הכסא על מכונן כראוי.

רבי שמעון היה יושב ועמל בתורה בלילה שבו הכלה מתחברת בבעלה (98). ששנינו: כל החברים שהם בני היכל של הכלה צריכים להיות עמה באותו הלילה שבו הכלה מתעדת לעמוד למחר תחת החופה עם בעלה. צריכים הם להיות עמה כל אותו הלילה ולשמוח עמה בכל מיני הלוויים שהיא לובשת. (צריכים הם) לעמול בתורה (ולעבוד) מתורה לנביאים ומנביאים לכתובים, בדרשות המקרא וברזי החכמה בשביל שכל אלה הם לפישיה ותכשיטיה והיא ונערותיה עומדת לראשיהם ומתלבשת בהם ושמחה בהם כל אותו הלילה, ולמחר אינה נכנסת לחופה אלא עמהם, והם נקראים בני החופה; וכיון שנכנסה לחופה הקדוש ברוך הוא שואל עליהם ומברך אותם ומעטר אותם בעטרות הכלה, אשרי חלקם! והיה רבי שמעון וכל החברים (עמו) מרגנים ברגנת התורה, וכל אחד מהם היה מחדש דברי תורה לשמחת לב רבי שמעון ויתר החברים. אמר להם רבי שמעון: אשרי חלקכם, כי למחר לא תכנס הכלה לחופה אלא עמכם, בשביל שכל אלה המתקנים לבושיה באותו הלילה ושמחים בה כולם יהיו רשומים וכתובים בספר הזכרונות, והקדוש ברוך הוא מברך אותם בשבעים ברכות ועטרות של העולם העליון.

פתח רבי שמעון ואמר: "השמים מספרים כבוד אל" (תהלים י"ט) — מקרא זה כבר נתפרש על ידינו; אבל בזמן שהכלה מתעוררת להכנס לחופה למחר, היא מתלבשת (בלבושי פאר) ומלאה זיו בקשיות עם כל החברים השמחים עמה כל אותו הלילה והיא שמחה עמהם, וביום המחר כמה אוכלסים חיילות ומחנות נקבצים ונבאים עמה, וכולם מחכים איש איש לפי תקונו באותו הלילה, כיון שהם מתחברים כאחד והיא רואה את בעלה, מה כתוב? "השמים מספרים כבוד אל". "השמים" — זהו החתן הנכנס לחופה; "מספרים" — מאירים כוהר הספיר המאיר ומזהיר מסוף העולם ועד סופו; "כבוד אל" — זהו כבוד הכלה שנקראת "אל", שכתוב: "ואל זועם בכל יום" (תהלים ל"ב). בכל יום מימי השנה נקרא "אל", ועתה שנכנסה הכלה לחופה נקרא "כבוד" ונקרא "אל": יקר על יקר, אור על אור ומלכות על מלכות. ואז באותה שעה ש"השמים" נכנס לחופה (99) ובא ומאיר לה, כל אלה החברים שהידרוה כולם מתפרשים בשמותיהם שם זהו שנאמר: "ומעשה ידיו מגיד הקיע" (שם י"ט). "מעשי ידיו" — הם בעלי אות ברית עם הכלה (100), ואלה בעלי האות ברית נקראים "מעשי ידיו", כמו שנאמר: "ומעשי ידיו כוונתו" (שם צ') — זהו אות ברית החתום בבשרו של בן האדם.

רב המנונא חשב אמר כך: "אל תתן את פיך לחטיא את בשרך" (קהלת ה') — שלא יתן האדם את פיהו לבוא (על ידי הדבור) להרהור רע ויהיה גורם לבשר

(98) בליל שבעות, הלילה שלפני קבלת התורה.

(99) השמים לשון רבים; והזהר משתמש במקום זה ביחוד, לפי ש"השמים" הם ברמזיו כאן — ה' ח' ת' נ', הקדוש ברוך הוא, היוצא לקראת הכלה, התורה.

(100) רק שומרי הברית בשלימות, אלה שאין שום פגם בחייתקמיון שלהם, ומתקדשים ומטהרים אפילו במותר, הם הזוכים להיות מבני היכלת של הכלה העליונה, — התורה.

קודש, שחתום בו ברית קודש, לחטוא; שאילו עושה כן, מושכים אותו לגיהנם, ואותו הממונה על תגיהנם ד' מ' ה' שמו (וכמה רבואות של מלאכי חבלה עמו) עומד על פתח תגיהנם וכל אותם ששמרו ברית הקודש בעולם הזה אין לו רשות לקרב אליהם. דוד המלך בשעה שאירע לו אותו המאורע (101) ירא, אותה שעה עלה ד' מ' ה' לפני הקדוש ברוך הוא ואמר לו: רבוננו של עולם! כתוב בתורה: "ואיש אשר ינאף את אשת איש" (ויקרא כ') וכתוב: "ואל אשת עמיתך" וגו', דוד שחלל בריתו בערוה — מהו? אמר לו הקדוש ברוך הוא: דוד זכאי הוא וברית קדשו לא חיללה, הרי גלוי לפני שהיתה בת שבע מזומנת לו מיום שנברא העולם. אמר לו: אם לפניך גלוי, לפני מי גלוי? (הוסיף הקדוש ברוך הוא ואמר): בהיתר היה כל מה שהיה, לפי שכל היוצא למלחמה לא יצא עד שנתן ספר כריתות לאשתו. אמר לו: אם כן היה לו להמתין שלושה חדשים (102), ולא המתין? אמר לו: כמה דברים אמורים? במקום שחוששים שמא היא מעוברת, ולפני גלוי שלא קרב אליה לעולם, שהרי שמי חתום בו לעדות, כתוב "אוריה" וכתוב "אוריהו" — שמי חתום בו שלא קרב אליה לעולם. אמר לו: רבוננו של עולם! הנה מה שאמרתי: אם לפניך גלוי שלא קרב אוריה אליה — לפני מי גלוי? היה לו לחכות שלשה ירחים, ועוד: אם ידע (דוד) שלא קרב (אוריה) אליה לעולם, למה שלחו דוד ופקד עליו לשכב עם אשתו, שכתוב: "רד לביתך ורחץ רגליך" (שמואל ב' י"א). אמר לו: בודאי לא ידע, אבל המתין יותר משלשה חדשים, שאמנם ארבעה חדשים היו, ששנינו: בחמשה ועשרים בניסן העביר דוד כרוז בכל ישראל והיו עם יואב עד שבעה ימים בסיון, והלכו והחריבו ארץ בני עמון; סיון, תמוז, אב ואלול שהו שם; ובארבעה ועשרים באלול היה מה שהיה עם בת שבע; וביום הכפורים מחל לו הקדוש ברוך את החטא, ויש אומרים: בשבעה באדר העביר כרוז, ונאספו בחמשה באייר; ובחמשה עשר באלול היה מה שהיה עם בת שבע; וביום הכפורים נתבשר: "גם ד' העביר חטאתך ולא תמות" (שמואל ב' י"ב), מהו "לא תמות"? לא תמות בידי דומה. אמר דומה: דבר אחד יש לי אצלה שהרי הוא פתח פיו ואמר: "חי ד' כי בן מות האיש העושה זאת", והוא דן לנפשו, תביעה יש לי עליי. אמר לו: אין לך רשות, שהרי הודה לפני ואמר: חטאתי לד'! אף על פי שלא חטא; אבל במה שחטא באוריה כתבתי עליו עונש, וקבל מיד שב דומה למקומו בפחי נפש, ועל זה אמר דוד: "לולי ד' עזרתה לי כמעט שכנה דומה נפשי" (תהלים צ"ד). "לולי ד' עזרתה לי" שהיה אפטרופוס שלי כמעט שכנה וגו', מהו "כמעט"? — כחוט דק, כשיעור ההוא היה שלא שכנה דומה נפשי.

(101) המעשה בבית שבע.

(102) הנושא גרושה צריך להמתין שלשה חדשים; שכשישא אותה לפני ג' חדשים ותלד לשבעה חדשים מיום נשואיה — לא ידענו אם תילד הוא בן שבעה לאחרון או בן תשעה לראשון.

(103) רעיון עמוק מאד הנאמר כאן אגב אורחא. חוט דק מאד מפסיק בין הקדושה ובין הטומאה. קורע אדם את החוט הדק הזה — הריהו נופל להיכלות הטומאה. חוט דק — ברמזו ה"וזהר" — בין דוד, מרת המלכות הקדושה, ובין ה"ספרא

לפיכך צריך בן אדם להשמר שלא יאמר דבר כדור, כדי שלא יוכל לאמר לדומה: "כי שגגה היא" (קהלת י"ב), כמו שהיה לדוד ונצחו הקדוש ברוך הוא בדין, "למה יקצוף אלהים על קולך" — על אותו הקול שאמר (את הדבר), "וחבל את מעשי ידיך" — זהו בשר קודש, ברית קודש שנפגם ונתמשך בגיהנם על ידי דומה, ובשביל כך — "ומעשה ידי מגיד הרקיע": אלו הם החברים שנתחברו בכלה זו ובעל הברית שלו מגיד ורושם את כל אחד ואחד, מהו "הרקיע"? — זהו הרקיע שבו חמה ולבנה וכוכבים ומולות; והוא "ספר הזכרון", הוא המגיד הרושם אותם וכותב אותם שיהיו בני ההיכל תמיד ושיעשה רצונם, "יום ליום יביע אומר" — יום קדוש מאותם הימים העליונים שהמלך משבח אותם, את החברים, ומביע את הדבר אשר אמר כל אחד לחברו, יום ליום יביע אותו האומר ומשבח אותו, "ולילה ללילה" — כל מדרגה המשלמת (נוסחא אחר: השולטת) בלילה משבחת זו לזו באותה הדעת שכל אחת (מקבלת) מחברתה, ובשלמות (ספרים אחרים: ובאהבה) רבה הן נעשות חברות ואהבות, "אין אומר ואין דברים" — בשאר עניני העולם שאינם נשמעים לפני המלך הקדוש ואיננו חפץ לשמוע אותם, אבל אותם הדברים — "בכל הארץ יצא קום" — עושים קו המידה, אלה הם מדורים עליונים ומדורים תחתונים; מאלה נעשים רקיעים, ומאלה — ארץ, מאותו השבת, ואם נאמר, שאותם הדברים משוטטים בעולם במקום אחד — "ב ק צ ה ת ב ל מליהם"; וכיון שנעשים מהם רקיעים, מי שורה בהם? חזר ואמר: "לשמש שם אהל בהם": אותו השמש הקדוש שם מדורו ומשכנו בהם ומתעטר בהם, כיון ששורה באותם הרקיעים ונתעטר בהם אז — "והוא כחתן יצא מחופתו", שמה ורץ באותם הרקיעים, יצא מהם ונכנס ורץ לתוך מגדל אחר במקום אחר, "מקצה השמים מוצאו" — בודאי מן העולם העליון יצא ובא, שהוא "קצה השמים" ממעל, "ותקופתו", מהי "תקופתו"? — זהו קצה השמים למטה שהוא תקופת השנה הסובבת לכל הסופים ומתקשרת מן השמים עד דקיע זה 104, "ואין נסתר מחמתו" — מאותה התקופה ותקופת השמש הסובב בכל הצדדים, "ואין נסתר" — "אין שיסתר ממנו" מכל המדרגות העליונות, שהיו כולן סובבות ובאות אליו, וכל אחת ואחת אין מי שתכסה ממנו, "מחמתו" — בשעה שמתחמם ושב אליהם בתשובה שלימה, כל אותו השבת הזה וכל העילוי הזה — בשביל התורה הוא, שכתוב: "תורת ד' תמימה" (תהלים י"ט), שש פעמים כתוב כאן ה' וששה פסוקים מן "השמים מספרים" עד "תורת ד' תמימה"; ועל סוד זה כתוב: "בראשית" — שש אותיות; "ברא אלהים את השמים ואת הארץ" — הרי שש תיבות, הכתובים האחרים נגד שש הפעמים שכתוב ה': "שש כתובים בשביל שש האותיות שבכאן, ששה שמות נגד התיבות שבכאן, /

בעוד שהיו יושבים — נכנסו רבי אלעזר בנו ורבי אבא, אמר להם: בודאי פני השכינה באו ולכן (בשם) פניאל קראתי אתכם, שהרי ראיתם את השכינה

אחרא, לפיכך דרכו של אדם בעולם הזה כדורך על תחומות, וצריך הוא לדקדק עם עצמו כחוט השערה, ואחר כל הדקדוק והעמל צריך הוא לחכות לחסדי השם.

104) השמש — תפארת — יצא מקצה השמים ממעל — בינה; ועד קצה השמים מתחת — מלכות.

פנים אל פנים, ועתה כאשר נודע לכם ונגלה לכם המקרא של "ובניהו בן יהוידע" — בודאי שדבר העתיק הקדוש הוא, הוא והמקרא שאחריו — הסתום מכל אמרו, ואותו המקרא הוא במקום אחר באופן הזה, פתח ואמר: "והוא הכה את האיש המצרי איש מדה חמש באמה" (דברי הימים א', י"א), והכל סוד אחד הוא (על דבר) אותו המצרי, זה הידוע: "גדול מאד בארץ מצרים בעיני עבדי" וגו' (שמות י"א); (סוד) רב ויקר כמו שגילה אותו השב, ומקרא זה כך נשנה בישיבה העליונה: "איש מדה" — הכל אחד, "איש מראה" וגו', "איש מדה" — הכל אחד, בשביל שהוא שבת ותחום 105, שכתוב: "ומדותם מחוץ לעיר" (במדבר ל"ה), וכתוב: "לא תעשו עול במשפט במדה" (ויקרא י"ט) ועל זה — איש מדה הוא, איש מדה ממש (כ) ארכו מסוף העולם ועד סופו, — כן היה אדם ח' ר' א' ש' ו' 106, ואם תאמר: הרי כתוב: "חמש באמה"? אותם "חמש באמה" מסוף העולם ועד סופו היו, "וביד המצרי חנית" כמנור אורגים (דברי הימים א' י"א) זהו מטה האלהים שהיה בידו חקוק, מפורש באור של צרופי האותיות, שהיה חקוק בצלאל וישיבתו שנקרא (בצלאל) אורג, שכתוב "מלא אותם" וגו', "חרש וחושב ורוקם" וגו' (שמות ל"ה); ובאותו מטה היה מאיר השם המחוקק בכל הצדדים באור החכמים שהיו חוקקים את שם המפורש בארבעים ושנים גוונים, והמקרא מכאן והלאה — כמו שאמר, אשרי חלקו, שבו יקרים, שבו, ונחדש תיקון הכלל בלילה זה, שכל מי שישתתף עמה בלילה זה יהיה שמור למעלה ולמטה בכל השנה ויוציא שנתו בשלום, עליהם כתוב: "חונה מלאך ד' סביב ליראיו ויחלצם טעמו וראו כי טוב ד'" (תהלים ל"ד).

פתח רבי שמעון ואמר: "בראשית ברא אלהים", מקרא זה יש להסתכל בו, כי הנה כל מי שאומר שיש אלהים אחרים אובד הוא מן העולמות, כמה שכתוב: "כדנה תאמרן להון: אלהיא די שמיא וארקא לא עבדו יאבדון מארעא ומן תחות שמיא אלה" (ירמיה ו'), בשביל שאין אלהים בלעדי הקדוש ברוך הוא, ומקרא זה הוא תרגום, מלבד מלת "אלה" שבסוף הכתוב, אם תאמר: בשביל שהמלאכים הקדושים אינם נזקקים לתרגום 107, עיננו בו (ואמרנו): דבר זה צריך היה להאמר בלשון הקודש, בשביל שישמעו המלאכים הקדושים ויהיו נזקקים להודות על זה; אלא ודאי בשביל כך כתוב תרגום, שאין מלאכי השרת נזקקים לו ולא יקנאו בבן אדם להרע לו, בשביל שבמקרא זה (נכללו גם) הם, המלאכים הקדושים, שהרי (גם) הם נקראים "אלהים" והם לא עשו שמים וארץ, "וארקא" — היה צריך לאמר "וארעא"? אלא בשביל ש"ארקא" היא אחת משבע הארצות שלמטה, ובמקום ההוא ישנם בני בניו של קין, לאחר שגורש מעל פני הארץ, ירד (קין) לשם ועשה תולדות, ונשתבש שם שלא ידע כלום 108)

105) אצילות ובריאת.

106) משה היה אדם הראשון המתוקן.

107) תרגום סתם בתלמוד ובמדרשים — הלשון הארמית.

108) דעת החזקוני היא כדעת מי שאמר: "אדם הראשון בלשון ארמי ספר" (סנהדרין ל"ח, ב') ובני קין בממשלה המשונה שלהם, "השחיתו את הלשון הארמית ועשו מ"ארעא" — "ארקא".

והיא ארץ מכופלת, שנכפלה מחושך ואור; וישנם שם שני ממונים שליטים השולטים זה בחושך וזה באור, לקטרגו שם בין זה לזה; אך בשעה שירד קין לשם, נשתתפו זה בזה ונשתלמו כאחד; והכל ראו שהם תולדות קין; ועל כן שני ראשים להם בשני נחשים (מלבד שבשעה שהאור שולט הוא המנצח המתגבר על משנהו), ועל כן נסללו אלה שהם בחושך באלה שהם באור והיו לאחד שני הממונים האלה (הם) ע פ ד י ר ו ק ס ט י מ ו נ ו ודיוקנם כדיוקנם של מלאכים קדושים בשש כנפים: אחד דיוקנו כ ש ו ר , ואחד דיוקנו — כ נ ש ר , וכשהם מתחברים הם מתהפכים לצורת אדם. כשהם בחושך, מתהפכים לדיוקן נחש בשני ראשים, והולכים כנחשים ומשוטטים בתוך התהום ורוחצים בים הגדול. כשהם מגיעים לשלשלת ע ז א ו ע ז א ל , מרגיזים אותם ומעוררים אותם; והם מדלגים לתוך הרי חושך, כחשבים שהקדוש ברוך הוא קורא אותם לדיון. שני ממונים אלה שוחים בים הגדול, ופורחים משם והולכים כלילה ל נ ע מ ה אם השדים, שטעו אחריה היראות הקדומות; וחושבים לקרב אליה, והיא דולגת ששים אלף פרסאות ומתגלה בכמה ציורים לבני האדם, בשביל שיטעו בני האדם אחריה; ושני ממונים אלה פורחים ומשוטטים בכל העולם והזורים למקומם; והם מעוררים לבני בניו של קין ברוח של יצרים רעים לעשות תולדות. השמים השולטים שם אינם כשמינו, ואין הארץ מולידה בכחם זרע וקציר כמונו; ואינם חוזרים אלא בכמה שנים וזמנים, והם אלהיא די שמיא וארקא לא עבדו אבדו מן הארץ העליונה של התבל, שלא ישלטו בה ולא ישוטטו בה ולא יהיו גורמים לבני אדם להטמא ממקרה לילה; ועל כן — יאבדו מארעא ומן תחות שמיא שנעשו בשם א ל ה כאמור; ועל כן מקרא זה תרגום, שלא יחשבו המלאכים העליונים שעליהם אמרים ולא יקטרגו עלינו; ועל סוד של א ל ה , כאמור, היא מלה קדושה שאינה מחולפת בתרגום (109).

אמר רבי אלעזר: מקרא זה שכתוב: "מי לא ייראך מלך הגויים כי לך יאתה" (ירמיה י') — מה שבח הוא? אמר לו: אלעזר בני! מקרא זה נאמר בכמה מקומות, אבל בודאי איננו (בן), שכתוב: "כי בכל מלכי הגויים ובכל מלכותם" (שם א'), שהרי נותן הוא פתחון פה לחיובים שחושבים שאין הקדוש ברוך הוא יודע הרהוריהם ומחשבותיהם, ועל כן יש להודיע את שטותם. ופעם אחת בא פילוסופוס עכו"ם אלי ואמר לי: ראה אתם אמרים, שאלהיכם שליט בכל רומי שמים, וכל החיילות וכל המחנות אינם משיגים אותו ואינם יודעים את מקומו, והנה מקרא זה איננו מגדיל את כבודו כל כך, שכתוב: "כי בכל חכמי הגויים ובכל מלכותם מאין כמוד" — איך תדמוהו לבני אדם שאין להם קיום? ועוד, שאתם אמרים: "ולא קם נביא עוד בישראל כמשח" — בישראל לא קם, אבל באומות העולם קם, וכך אני אומר: בכל חכמי הגוים אין כמותו, אבל

(109) כל דברי הפסוק: "אלהיא די שמיא לא עבדו" וגו' נאמרו בלשון ארמית שאין מלאכי השרת נוקקין לה כבדי שלא יחשבו המלאכים שעליהם נאמרו הדברים, לפי שגם הם נקראים "אלהים"; ובאמת נאמרו הדברים על הכחות האדירים המושלים בארץ התחתונה של בני קין וחפצים להנשא לארץ שלנו ולרום שמים; אבל המלה "אלה" שהצונו בה לפי "הזוהר", שלא יגיעו כחות החושך לשמים וארץ שלנו שנבראו בשם א ל ה , נאמרו בעברית לרוב רוחניותה וקדושתה.

בחכמי ישראל יש; ואם כן אלהים שיש בחכמי ישראל כמוהו — אין הוא אלהים שליט (על כל). הסתכל במקרא ותמצא, כי דייקתי (בו) כראוי. אמרתי לו: ופה אמרת, מי מחיה מתים? הלא הקדוש ברוך הוא לבדו, והנה באו אליהו ואלישע והחיו מתים, מי מוריד גשמים? הלא הקדוש ברוך הוא לבדו, והנה בא אליהו ומנע אותם והוריד אותם בתפלתו. מי עשה את השמים ואת הארץ? הלא הקדוש ברוך הוא לבדו, והנה בא אברהם והקים על מכונו בוכותו. מי הוא המנהיג את השמש? הלא הוא הקדוש ברוך הוא, והנה בא יהושע והרגיע אותו וצוה לו שיעמוד על מקומו ונח, ככתוב: "וידום השמש וירח עמד" (יהושע ו'). הקדוש ברוך הוא גורר דין, וכך משה גורר דין ונתקים; ועוד, שהקדוש ברוך הוא גורר גזירות וצדיקי ישראל מבטלים אותן, שכתוב: "צדיק מושל יראת אלהים" (שמואל ב' כ"ג); ועוד, שהוא צונו ללכת בדרכיו ממש, להחיות לו בכל — הלך אותו פילוסופוס ונתגייר בכפר שחלים, וקראו אותו יוסי הקטן, ולמד תורה והוא בין החכמים והצדיקים של המקום ההוא. עתה יש להסתכל במקרא, והרי כתוב: "כל הגוים באין ונגדו" (ישעיה מ') — ואינו רבונא יש כאן? אלא "מי לא ייראך מלך הגוים" — וכי מלך הגוים הוא ולא מלך ישראל? אלא: בכל מקום הקדוש ברוך הוא תפץ להתפאר בהם בישראל, ולא נקרא (שמו) אלא על ישראל כלבד, שכתוב: "אלהי ישראל אלהי העברים" (שמות ח'); וכתוב: "כה אמר ר' מלך ישראל" (ישעיה מ"ד) — מלך ישראל בודא, ואמרו אומות העולם: פטרון אחד יש לנו בשמים, שהרי מלככם איננו שולט אלא עליכם בלבד ועלינו איננו שולט. בא המקרא ואמר: "מי לא ייראך מלך הגוים" (מלך עליון לרדות בהם ולהלקותם ולעשות בהם חפצו, כי לא יאתה" לירא ממך למעלה ולמטה) "כי בכל חכמי הגוים" הם השליטים הגדולים הממונים עליהם, ובכל מלכותם — באותה המלכות העליונה; שהרי ארבע מלכויות עליונות שולטות ישנן למעלה ומשולות ברצונו על כל יתר העמים, ועם כל זאת אין אחת בהן שתעשה אפילו דבר קטן אלא כמו שצוה אותן, שכתוב: "וכמצביה עבד כחל שמיא ודיירי ארעא" (דניאל ד'). "חכמי הגוים" הם הממונים והמושלים שלמעלה, שחכמתם ממנו היא, ובכל מלכותם — המלכות השולטת, כאמור; והו פשוטו של מקרא, אבל "בכל חכמי הגוים ובכל מלכותם" — על זה מצאנו בספרי הקדמונים שהם המחנות והחיילות, ואף על גב שהפקדו על עניני העולם וצוה הקדוש ברוך הוא לכל אחד לעשות מעשהו, מי הוא (הסתום והקדוש ולא כרצונו), שיעשה כל אחד מהם כמוד, בשביל שאתה רשום במעלה ואתה מצוין במעשיך מכולם, והו אין כמוד ד' — מי הוא הסתום הקדוש שיעשה ויהיה כמוד למעלה ולמטה ויהיה דומה לך בכל מעשי המלך הקדוש שמים וארץ, אבל הם — תהו וחמודיהם בל יועילו" (ישעיה מ"ד). בקדוש ברוך הוא כתוב: "בראשית וברא אלהים" וגו' במלכותם כתוב: "והארץ היתה תהו ובהו".

אמר רבי שמעון לחבורה: בני החתונה הזאת! כל אחד ואחד מכם יקשט קשוט אחד לכלה, אמר (רבי שמעון) לרבי אלעזר בנו: אלעזר! תן מתנה אחת לכלה, שהרי למחר יסתכל בה (החתן) כשיכנס לחופה, באותם השירים והתשבחות שנתנו לה בני ההיכל שתעמוד (בהם) לפניו. פתח רבי אלעזר ואמר: "מי זאת עולה מן המדבר" (שיר ג'). "מי זאת" כלל של שני קדושים של שני עולמות בחבור אחד וקשור אחד, עולה ממש להיות קודש קדשים, מן המדבר — שהרי

מן המדבר ירשה. להיות כלה ולהכנס לחופה; ועוד: מן המדבר היא עולה, כמו שנאמר: "ומדברך נאווה" (שם ד'); באותו מדבר של לחש השפתים היא עולה. ושנינו: מהו שכתוב: "האלהים האדירים האלה אלה הם האלהים המכים את מצרים בכל מכה במדבר" (שמואל א' ד'). וכי כל מה שעשה להם הקדוש ברוך הוא במדבר היה? הלא ובישוב היה! אלא "במדבר" — בד"ב ור, כמו שנאמר: "ומדברך נאווה". וכתוב: "מדבר הרים" וכך "עולה מן המדבר" — מן המדבר היה (110), באותו דבר הפה היא עולה ונכנסת בין כנפי האם, ולאחר כן היא יורדת וכדיבור ושורה על ראשי העם הקדוש. כיצד היא עולה כדיבור? — כשאדם קם בבקר, ותחלה צריך הוא לברך לרבנו. בשעה שהוא פוקח את עיניו כיצד הוא מברך? כן היו עושים החסידים הראשונים: נטלה של מים (111) היו נותנים לפניהם, ובשעה שהיו מתעוררים היו רוחצים את ידיהם ועומדים ועוסקים בתורה ומברכים על קריאתה. התרגול קורא, והוא חצות הלילה ממש, והקדוש ברוך הוא נמצא עם הצדיקים כגן עדן (ואסור) לברך בידים מסואבות ומזהמות ומברכים, וכן בכל שעה, כי בשעה שהאדם ישן, רוחו פורחת ממנו, ובשעה שהרוח פורחת ממנו, רוח הטומאה מזדמנת ושורה על ידיו ומטמאה אותו, (ועל כן) אסור לברך ובהן בלא נטילה, ואם תאמר: אם כן הוא הלא ביום (בשעה) שאיננו ישן והרוח איננה פורחת ממנו ואין רוח טומאה שורה עליו, (ובכל זאת) בשנכנס הוא לבית הכסא אסור לו לברך ולקרוא בתורה אפילו מלה אחת עד שיטול ידיו? ואם תאמר: בשביל שמלוכלכות הן? — אין הדבר כן, כי במה נתלכלכו? אלא אוי להם לבני העולם שאינם משגיחים ואינם יודעים את כבוד רבונם ואינם יודעים על מה העולם עומד. — רוח אחת יש בכל בית — כסא שבעולם השורה שם ונהנית מאותו הלכלוך והטנוף, ומיד היא שורה על אצבעותיו של האדם.

פתח רבי שמעון ואמר: כל מי ששמח במועדים ואיננו נותן חלקו להקדוש ברוך הוא — אותו רע העין השטן, שונא אותו ומקטרג עליו ומסלק אותו מן העולם, וכמה צרות על צרות הוא מסב לו, חלקו של הקדוש ברוך הוא לשמח את העניים כפי יכולתו, כי בימים אלו (בימי החג) הקדוש ברוך הוא בא לראות את הכלים השבורים שלו (112), ונכנס להם ורואה שאין מי שישמחם, ובוכה עליהם; והוא עולה להחריב את העולם, באים בני הישיבה לפניו ואומרים: רבון עולם! רחום וחנון נקראת, יתגלגל רחמך על בניך, והוא אומר להם: הלא לא יסדתי את העולם אלא על חסד, שכתוב: "אמרת עולם חסד יבנה" (תהלים פ"ט); ועל זה העולם קיים, ואומרים לפניו המלאכים העליונים: רבון העולמים! הרי פלוני שאכל ושתה ויכול היה לעשות טוב לעניים ולא נתן להם כלום, בא המקטרג, נוטל רשות ורודף אחרי האדם ההוא, מי לנו גדול בעולם מאברהם שעשה טוב לכל חבריו! ביום שעשה משתה מה כתוב: "ויגדל הילד ויגמל ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק" (בראשית כ"א). עשה

(110) המלכות עולה בדרך הפה הקדוש ער הכינת.

(111) הכלי שנוטלים ממנו את הידים נקרא "נטלא"; נתינתו כמו שהיא במקור ורק בשנוי הצורה הארמית מ, "נטלא" באל"ף ל, "נטלה" בח"א.

(112) העניים והאומללים.

אברהם משתה וקרא את כל גדולי הדור לאותה סעודה. ושנינו: בכל סעודה של חדוה אותו מקטרג חולך ורואה: אם האדם ההוא מקדים לעשות טוב לעניים ועניי בביתו — אותו המקטרג פורש מאותו הבית ואיננו נכנס לשם; ואם לאו — נכנס לשם ורואה ערובות התורה בלא עניים ובלא הטוב המקדים את העניים — הוא עולה למעלה ומקטרג עליהם אברהם כיון שהזמין לגדולי הדור, ירד מקטרג ועמד על הפתח בדמות עני, ולא היה מי שישים עין עליו: אברהם היה משמש את המלכים ואת השרים; שרה הניקה את בני כולם, לפי שלא היו מאמינים (לה) בשילחה והיו אומרים: אסופי הוא (יצחק) ומן השוק הביאו אותו, ולכן הביאו את בניהם עמיהם, ולקחה אותם שרה והניקה אותם לפניהם; והו שנאמר: "מי מלל לאברהם הניקה בנים שרה" — בנים וזאי, והמקטרג עומד (באותה שעה) על הפתח, אמרה: "צחוק עשה לי אלהים", מיד עלה אותו מקטרג לפני הקדוש ברוך הוא ואמר לו: רבוננו של עולם! אתה אמרת, "אברהם אוהבי" (והנה) עשה סעודה ולא נתן כלום לא לי ולא לעניים, ולא תקריב לפניך אפילו יונה אחת; ועוד: הרי שרה אמרה שצחקת בה, אמר לו הקדוש ברוך הוא: מי בעולם כאברהם? ולא זו משם עד שבלבל כל אותה החדוה; וצוה הקדוש ברוך הוא להקריב את יצחק לקרבן; ונגזר על שרה שתמות על צער בנה, כל זה גרם מה שלא נתן (אברהם) דבר מה לעני.

פתח רבי שמעון ואמר: מהו שכתוב: "ויסב חזקיהו לפני אל הקיר ויתפלל אל ד'". (ישעיה ל"ח). "בוא וראה: כמה הוא (גדול) כח תוקף התורה וכמה הוא עליון על כל, שכל מי שעמל בתורה איננו ירא לא מן העליונים ולא מן התחתונים ואיננו ירא מכל תליים רעים שבעולם; בשביל שהוא מתאחד בעץ החיים ולומד ממנו בכל יום, כי התורה מלמדת את האדם ללכת בדרך אמת, מלמדת אותו עצה איך ישוב לרבנו ולבטל אותה הגוילה שאפילו אם נגמר עליו שלא תבטל הגוילה, היא מתבטלת ומסתלקת ממנו, ואיננה שורה על האדם בעולם הזה, ובשביל כך צריך הוא האדם לעמול בתורה יום ולילה ולא יסור ממנה, זהו שנאמר: "והגית בו יומם ולילה" (יהושע א'); ואם הוא סר מן התורה או פחד ממנה, סאל פורש מעץ החיים, בוא וראה: עצה לאדם: כשהוא עולה בלילה על מטתו, צריך הוא לקבל עליו את המלכות העליונה בלב שלם ולהקדים ולמסור לו פקדון הנפש, ומיד הוא ניצל מכל תליים רעים ומכל רוחות רעות, שאינן שולטות עליו; ובבוקר כשהוא קם ממטתו צריך הוא לברך לרבנו ולהכנס לביתו ולהשתחוות לפני היכלו ביראה רבה, ואחרי כן יתפלל את תפלתו ויקח עצה מן האבות הקדושים, שכתוב: "ואני ברוב חסדך אבוא ביתך אשתחוה אל היכל קדשך ביראתך" (תהלים ה'). כן פרשוהו: לא יכנס אדם לבית הכנסת קודם שינמלך באברהם יצחק ויעקב, בשביל שהם תקנו את התפלה לפני הקדוש ברוך הוא. זהו שכתוב: "ואני ברוב חסדך אבוא ביתך" — זה אברהם; "אשתחוה אל היכל קדשך" — זה יצחק; "ביראתך" — זה יעקב, וצריך הוא לכלול אותם בראשונה, ואחרי כן יפנס לבית הכנסת, ואז נאמר (עליו): "ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר" (ישעיה מ"ט).

ר' פנחס היה רגיל לפני ר' רחומאי על שפת ים הכנרת; וזמן ושבע ימים היה, ועיניו כהו מראות, אמר (ר' רחומאי) לר' פנחס: שמעתי שמרגלית טובה

יש לו ליותאי חברנו הסתכלתי באורה של אותה המרגלית והנה יוצא ממנה אור כאור השמש (כשהוא יוצא) מנתיקה ומאירה לעולם כולו. ואותו (עמוד) האור העומד משמים לארץ יאיר לכל העולם; עד שישב עתיקים על כסא כבודו כיאות (לו). ואותו האור כלול הוא כולו בביתך; ומאותו האור הכלול בביתך יצא אור דק וקטן שיצא לחוץ ויאיר (גם הוא) לכל העולם. אשרי חלקך! צא, בני, צא! לך אחרי אותה המרגלית אשר תאיר עולם, כי השעה עומדת לך. יצא מלפניו ועמד להכנס בספינה, ושני אנשים באו לתוכה. ראה שני צפרים שהיו באות ועפות על הים. הרים את קולו ואמר להן: צפרים! צפרים! העפות על הים! הראיתן את המקום אשר בן-יותאי ושם? שמה מעט ואמר: צפרים! צפרים! לכה והשבנה לי. עפו והלכו ונכנסו ביים והלכו להן. ועד שיצא, באו הצפרים ובפי אחת מהן פתקה אחת וכתוב בה: שבן-יותאי יצא מן המערה ורבי אלעזר בנו (עמו). הלך אליו ומצאנו שנשתנה וגופו מלא תלודות. בכה עמו ואמר: אי שראיתך בכך! ואמר (רבי שמעון): אשרי חלקי שראיתני בכך, שאלמלא ראיתני בכך לא הייתי בכך.

פתח רבי שמעון בפקודי התורה ואמר: פקודי התורה שנתן הקדוש ברוך הוא לישראל, כולם נכתבו בתורה ובאורה כלל (113).

בראשית — זו היא הפקודה הראשונה לכל ונקראת פקודה זו יראת ד', שנקראת ראשית, ככתוב: "ראשית חכמה יראת ד'" (תהלים קי"א). "יראת ד' ראשית דעת" (משלי א'); בשביל שדבר זה בשם ראשית נקרא. והיא (היראה) השער להכנס (על ידה) לאמונה, ועל פקודה זו העולם קיים. יראת ה' מתפרשת לשלשה צדדים: שנים מהם אין בהם יסוד איתן, ואחד — עיקר היראה. יש אדם הירא את הקדוש ברוך הוא בשביל שיחיו בניו ולא ימותו, או שירא הוא מעונש הגוף או הממוץ, ועל כן הוא מפחד תמיד; נמצא, שהיראה שהוא ירא את הקדוש ברוך הוא איננה עיקרית. יש אדם הירא את הקדוש ברוך הוא בשביל שירא הוא מעונש של העולם הבא ומעונש הגיהנום. שתי (יראות) אלו אינן העיקר והשורש של היראה. יראה שהיא עיקר (היא): שירא האדם מפני רבנו ובשביל שהוא רב ושליט, עיקרם ושרשם של כל העולמות והכל באין לפניו, ככתוב: "וכל דיירי ארעא כלא חשיבין" (דניאל ד'); ולשים חפצו באותו המקום שנקרא יראה (114). בכת רבי שמעון ואמר: אי לי אם אומר, ואוי לי אם לא אומר. אם אומר, קדעו החיובים איך יעבדו את רבונם (115). ואם לא אומר, יאבדו החברים את הדבר הזה. באותו מקום שהיראה

(113) כונתו, שיסודי התורה בכלל מרומזים בהם במעשי בראשית.

(114) כבר פירשנו למעלה ש"היראה" היא נקודת החכמה שבמלכות.

(115) אין הדברים מובנים, ומה בכך אם ילמדו החיובים לעבדו את רבונם?

האין הקדוש ברוך הוא חפץ בתשובתם של רשעים? והלא נאמר: "החפץ אחפץ במות הרשע" — כי אם בשומו מדרכו וחיה" (יחזקאל י"ח)? הרי"ל משוב על שאלה זו, שירא היה ר' שמעון לגלות עד כמה קטנה היא יראת העונש, בשביל שלא יבואו הרשעים שאינם יכולים להתרומם למעלה הגבוהה — יראת הרוממות — ויחטאו מתוך שלא ישגיחו ביראת העונש. בעל "אספקלריה המאורה" פירש, שירא ר' שמעון לגלות את כל גדלת של יראת הרוממות לרשעים, כי "מוטב שיהיו שוגגים ואל יהיו מזידים", ופרשו ופה יותר לדעתו.

הקדושה שורה בו (נגדו) למטה יש יראה רעה המלקה ומכה ומקטרגת, והיא רצועה לחלוקות (בה) את החיובים. ומי שהוא ירא ומעונש המלקות והקטרוגים, כאמור, אין שורה עליו אותה יראת ד' שנקראת "יראת ד' לחיים". אלא מי שורה עליו? אותה יראה רעה; ונמצא ששורה עליו יראה רעה ולא יראת ד', ועל כן המקום שנקרא "יראת ד'" נקרא (גם) בשם "ראשית דעת"; ועל כן נכללה כאן פקודה זו. וזהו העיקר והיסוד לכל שאר פקודות התורה. ומי שהוא שומר את היראה, שומר את הכל; ומי שאיננו שומר את היראה, איננו שומר את פקודות התורה; ולפי שהיא שער לכל, ועל כן כתוב: "בראשית" שהיא יראה ברא ואלהים את השמים ואת הארץ; כי מי שעבר על זה עבר על פקודות התורה, וענשו של מי שעבר על זה — "והארץ היתה תהו ובהו וחשך על פני תהום ורוח אלהים" — הרי ארבעה ענשים לעונש בהם את החיובים: ת ה ו זה חנק, שכתוב: "קו ותהו" (ישעיה ל"ד), חבל מדה; כ ה ו — זו סקילה, אכנים המשקעות בתהום רבה לעונש (בהן) את החיובים; ו ח ש ד — זו שרפה, שכתוב: "ויהי כשמעכם את הקול מתוך החשך" (דברים ה') "וההר בוער באש עד לב השמים חשך" וכו', וזהו אש ועזה השורה על ראשי החיובים לשרפם. "ו ו ו ח" — זה הרג בסייף, רוח סערה, חרב שנוגה היא חרב לזהות; כמו שנאמר: "ואת להט-החרב המתהפכת" (בראשית ג'), ונקרא רוח. עונש זה הוא למי שעובר על פקודי התורה. וכתוב אחרי כן יראה — ראשית, שהיא כלל הכל. מכאן ואילך — שאר פקודי התורה.

הפקודה השנייה. זוהי פקודה שפקודת היראה מתאחדת בה ואיננה מתפרדת ממנה לעולם, וזוהי א ה ו ה. שיאתה ואדם את רבונו אתה שלימה. ואינו אתה הוא אתה שלימה? זוהי אתה רבה, שכתוב: "התהלך לפני והיה תמים" (שם י"ז) — שלם באהבה; וזהו שכתוב: "ויאמר אלהים יהי אור" — זוהי אתה שלימה שנקראת אתה רבה, וזוהי הפקודה שיאתה ואדם ולרבנו כיאות. אמר רבי אלעזר: אבי! אתה בשלימות שמעתי בה. אמר לו: אמור בני (דברך) לפני רבי פנחס, שהוא באותה המדרגה הוא עומד. אמר רבי אלעזר: "אתה רבה" היינו ואתה שלימה, בשלימות משני הצדדים, ואם לא נתכללה בשני הצדדים איננה אתה שלימה כיאות; ועל זה שנינו: בשני אופנים מתפרשת האהבה לתקדוש ברוך הוא. יש מי שאוהב אותו בשביל שיש לו עושר, אריכות ימים, בני סביב לשלחנו, שולט על שונאיו ומצליח בדרכיו — ועל כן הוא אוהב אותו; ואם לזה הפך הסדר ויגלגל עליו הקדוש ברוך הוא גלגול של דין קשה, ישנאוהו ולא יאהבוהו כלל; ובשביל כך אתה זו איננה אתה ושרשית. האהבה שנקראת שלימה היא שהיא בשני האופנים: בין בדין, בין בטובה. והדרך הישרה של מי שאוהב את הקדוש ברוך הוא (הוא) כמו ששנינו: "אפילו הוא נוטל את נפשך". זוהי האהבה השלימה שהיא בשני הצדדים; ועל כן יצא בראשונה אור מעשי בראשית, ואחרי כן נגזר, כשנגזר יצא דין קשה, ונתכללו שני הצדדים כאחד שיהיו בשלימות, וזוהי אתה כיאות. — נטלו רבי שמעון ונשקו. בא רבי פנחס ונשקו וברכו ואמר: בודאי הקדוש ברוך הוא שלחו לכאן, וזה האור הדק שאמרו לו שנתכלל זה בביתו ואחרי כן יאיר לכל העולם. אמר רבי אלעזר: בודאי אין צריך שתשכח היראה בכל הפקודות, ומכל

שכן בקפודה זו צריכה היראה להתרבה במקום שהאבה שם. כשהאבה היא (ב) צד אחד טוב, כאמור, שנותן (תקדוש ברוך הוא) עושר וטוב, אורח ימים, בנים ומזונות; או צריך שתעורר יראתו ופחד שלא יגרום חטא, ועל זה כתוב: "אשרי אדם מפחד תמיד" (משלי כ"א). בשביל שכלולה היא היראה באהבה, וכך צריך להתנהג בצד האחר של הדין הקשה, שמתעוררת בו יראה: כשרואה הוא שדין קשה שורה עליו, אז יעורר את היראה ויפחד מרבונו כיאות, ולא יקשה לבו, ועל זה כתוב: "ומקשה לבו יפול ברעה" (שם) — באותו הצד האחר שנקרא "רעה". נמצאת יראה שמתאחדת היא בשני הצדדים ומתכללת משניהם, וזוהי אהבה שלימה כראוי.

**הפקודה השלישית:** לדעת שיש אלוה רב ושליט בעולם וליחוד בכל יום ביחוד הראוי בששת הקצוות העליונים ולאגדם ביחוד אחד בשש התיבות של "שמע ישראל" ולכוון את הרצון למעלה עממם, ועל כן צריך להאריך את "האחד" בשש (נוסח אחר כשש) תיבות, וזהו שכתוב: "יקו המים אשר מתחת השמים אל מקום אחד": תתכנסנה המדריגות שמתחת השמים שתתאחד בהן היראה להיות בשלימות לששה קצוות בראוי, ועם כל זה באותו היחוד צריך לקשר בו יראה, שצריך להאריך בדלת של "אחד" הגדולה; וזהו שכתוב: "ותראה היבשה", שתראה ותקשר דלת שהיא היבשה באותו היחוד (116). ואחר שנתקשרה שם למעלה צריך לקשרה למטה באוכלוסיה בששה קצוות אחרים שלמטה: "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" שיש בו שש תיבות אחרות של היחוד (117). ואנ מה שהיתה יבשה נעשית ארץ לעשות פירות ורעים, ולנטוע אילנות (118), וזהו שכתוב: "ויקרא אלהים ליבשה ארץ", — באותו היחוד שלמטה — ארץ — רצון שלם, כיאות, ועל זה, "כי טוב", כי טוב שתי פעמים (119). אחד — יחוד עליון, ואחד — יחוד תחתון (120). ביון

(116) צריך לקשר ולאחד את ששת הקצוות שש המדות, שהם, "תחת השמים", תחת דגל התפארת, ולתבין במלכות; "ותראה היבשה", ותראה אח"כ אות דלת הגדולה במלת "אחד": מדת המלכות נקראת "יבשה" ו"דלת" בשביל "שליט לה מגרמה כלום" (אין לה מעצמה כלום) וכל אורוניה היא מקבלת משש המדות המשפיעות בה.

(117) לאחר שיהיו במחשבה קדושה וטהורה את המלכות בשש המדות המשפיעות בה באופן שהיא נעשית מלאה זיו ואורה כלבנה במלואה, אזי המלכות מצדה משפיעה בעולמות (מלכות דאצילות משפעת בבחינת יצורה עשויה) והיא מוכנה, מצרפת ומקדשת את כולם. את האורות שהמלכות מקבלת ממה ששמעלה הימנה היא מצרפת אחרי כן למטה בסדר, שכינה בתחתונים.

(118) לאחר היחוד השלם המלכות נעשית מלאה אורה, ואיננה עוד יבשה, כי אם ארץ פוריה.

(119) על זה נאמר ביום השלישי "כי טוב" שתי פעמים.  
(120) "ויחודא עלאה" — יחוד המלכות בשש המדות המשפיעות בה, וזהו היחוד של "שמע ישראל"; "ויחודא תתאה" — היחוד של המלכות בעולמות (לאחר שקבלה את אורה על ידי היחוד הראשון). גלוי השכינה למטה ושפע אור הקודש בנשמות בני האדם — זהו היחוד של "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד".

שנתאחד בשני הצדדים מכאן והלאה — "תדשא הארץ דשא" — ניתקנה לעשות פירות ונטעים כיאות.

**הפקודה הרביעית:** לדעת שד' הוא האלהים, כמו שנאמר: "וידעת היום והשבות אל לבבך כי ד' הוא האלהים" (דברים ד') ולהכליל שם אלהים בשם ה' לדעת שהם אחד ואין בהם פירוד, וזהו סוד מה שכתוב: "יהי מארות ברקיע השמים להאיר על הארץ", שיהיו שני השמות אחד בלא פירוד כלל, שיתכלל מארת חסר בשם השמים (נוסח אחר: הרשום) שהם אחד ואין בהם פירוד, אש שחורה באש לבנה אין בהם פירוד, והכל אחד; וזהו הענן הלבן של היום וענן האש בלילה, מדת יום ומדת לילה להיתקן זה בזה ולהאיר, כאמור: "להאיר על הארץ" (121). וזוהי חטאת הנחש הקדמוני, שחבר למטה ונתפרש למעלה (122). ובשביל כך גרם מה שגרם לעולם, בשביל שצריך להפריש למטה ולחבר למעלה (123). ואת האור השחור צריך לאחד למעלה בחבור אחד ולאחדו אחר כן באוכלוסיה של יחוד ד' ולהפרישו מצד האחר, ועם זה צריך לדעת שאלהים ד' הכל אחד בלא פירוד — ד' הוא האלהים; וכשידע האדם שהכל אחד ולא יעשה פירוד — אפילו אותו הצד האחר יסתלק מן העולם ולא יתמשך למטה; וזהו סוד מה שכתוב: "והיו למאורות" — זוהי הטיפה העולה אחד המות: המוח — אור, הצד האחר — מות. אור — ב"ח ב"ר האותיות; מות — ב"פ ר"ד (124). וכשאור האור מסתלק משם, מתחבר מות האותיות הפירוד, מאלו האותיות התחילה חיה,

(121) החסדים והגבורות במקורם הכל אחד (היחוד של תויות ואלהים בכלל: זהו היחוד של חכמה ובין, היחוד של חסד וגבורה, והיחוד של שש המדות ומלכות). ובעבודת הקודש של האדם: היחוד של המוח והלב במחשבות ורצונות מרוכזים באחד תאמת, אהבה ויראה משולבות, וגלויין במעשה הכל רק לד'.

(122-123) "הנחש הקדמון" מחבר למטה ומפריד למעלה. הוא מפריד בין "קודשא בריך הוא" ו"שכינתיה", הוא מסלק את האור העליון מן העולם התחתון. הוא מראה לאדם את העולם כאילו הוא עולם של הפקר או כאילו מתנהג הוא בכוחות עוורים בלי אור עליון, ובלי עין של מעלה, תחת זה הוא, "מחבר למטה": מסית את האדם, כי אין כל הבדל והפרש בין טוב מוסרי ובין רע מוסרי, שעל כן מותר לו לאדם לעשות כל מה שלבו חפץ. באמת צריך, לחבר למעלה ולהפריש למטה: צריך ליחד "קודשא בריך הוא" ושכינתיה. צריך לראות את האור העליון, קודש הקדשים, החודר ועובר בכל העולמות ובנשמות האדם. ובאותה שעה צריך להפריש ולהבדיל בין הטוב המוסרי והרע המוסרי: לאהוב את הטוב ולעשותו, ולשנא את הרע ולהתרחק ממנו.

(124) זוהר מחלק את המלה "מארת" שבכתוב: "יהי מארת ברקיע השמים" לשתיים: "אור" ו"מות". אעפ"י שבתורה מארת חסד, הזוהר דורשה כאלו היתה מלאה (לפי שכל חולם מושך ואו) והוא אומר, ש"אור" הוא בחבור האותיות ו"מות" בפרוד האותיות משני טעמים: (א) מפני שאותיות המלה "אור" הן לפי סדר האלפביתא, והאותיות "מות" הן לפי סדר האלפביתא; כי באלפביתא הוא "קודמת למ", ובמלת "מות" המ"ם קודמת לוא"ו. (ב) מפני שבמלת "מאורות" עצמה (לפי הדרש מלאה ווי"ם) האותיות "אור" הן כסדר, בעוד שהאותיות "מות" הן שלא כסדר, — "אור" מפסקת בין מ"ם לוא"ו ותי"ו.

שכן במקרה זו צריכה היראה להתבסס במקום שהאבה שם. כשהאבה היא (ב) צד אחר טוב, כאמור, שנותן (תקדוש ברוך הוא) עושר וטוב, אורך ימים, בנים ומזונות; או צריך שתתעורר יראתו ופחד שלא יגרם החטא ועל זה כתוב: "אשרי אדם מפחד תמיד" (משלי כ"א), בשביל שכלולה היא היראה באהבה, וכך צריך להתנהג בצד האחר של הדין הקשה, שמתעוררת בו יראה: כשרואה הוא שדין קשה שורה עליו, אז יעורר את היראה ויפחד מרבונו כיאות, ולא יקשה לבו, ועל זה כתוב: "ומקשה לבו יפול ברעה" (שם) — באותו הצד האחר שנקרא "רעה". נמצאת יראה שמתאחדת היא בשני הצדדים ומתכללת משניהם, וזוהי אהבה שלמה כראוי.

**הפקודה השלישית:** לדעת שיש אלוה רב ושלט בעולם וליתדו בכל יום ביחוד הראוי בששת הקצוות העליונים ולאגדם ביחוד אחד בשש התיבות של "שמע ישראל" ולכוון את הרצון למעלה עמהם, ועל כן צריך להאריך את "האחד" בשש (נוסח אחר כשש) תיבות, וזהו שכתוב: "יקו המים אשר מתחת השמים אל מקום אחד": תתכנסנה המדרגות שמתחת השמים שתתאחד בהן היראה להיות בשלימות לששה קצוות כראוי, ועם כל זה באותו היחוד צריך לקשר בו יראה שצריך להאריך בדלת של "אחד" הגדולה; וזהו שכתוב: "ותראה היבשה", שתראה ותקשר דלת שהיא היבשה באותו היחוד (116), ואחר שנתקשרה שם למעלה צריך לקשרה למטה באוכלוסיה בששה קצוות אחרים שלמטה: "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" שיש בו שש תיבות אחרות של היחוד (117), ואז מה שהיתה יבשה נעשית ארץ, לעשות פירות וירעים, ולנטוע אילנות (118), וזהו שכתוב: "ויקרא אלהים ליבשה ארץ", — באותו היחוד שלמטה — ארץ — רצון שלם, כיאות, ועל זה, "כי טוב", כי טוב שתי פעמים (119), אחד — יחוד עליון, ואחד — יחוד תחתון (120), ביון

(116) צריך לקשר ולאחד את ששת הקצוות שש המדות, שהם, "תחת השמים", תחת דגל התפארת, ולחברן במלכות; "ותראה היבשה", ותראה אח"כ אות דלת הגדולה במלך, "אחד": מדת המלכות נקראת, "יבשה", ו"דלת", בשביל "שליטת לה מגרמה כלום" (אין לה מעצמה כלום) וכל אורותיה היא מקבלת משש המדות המשפיעות בה.

(117) לאחר שוחרו במחשבת קדושה וטהורה את המלכות בשש המדות המשפיעות בה באופן שהיא נעשית מלאה זיו ואורה כלבנה במלואה, אזי המלכות מצדה משפיעה בעולמות (מלכות דאצילות משפעת בבריאה, יצירה, עשיה) והיא מוכנה, מצרפת ומקדשת את כולם, את האורות שהמלכות מקבלת ממה ששפיעה הימנה היא מצרפת אחריו בן למטה בסוד, "שכינה בתחתונים".

(118) לאחר היחוד השלם המלכות נעשית מלאה אורה, ואיננה עוד "יבשה", כי אם ארץ פורייה.

(119) על זה נאמר ביום השלישי "כי טוב" שתי פעמים.

(120) "והודא עלאה" — יחוד המלכות בשש המדות המשפיעות בה, זהו היחוד של "שמע ישראל"; "יחודא תתאה" — היחוד של המלכות בעולמות (לאחר שקבלה את אורה על ידי היחוד הראשון), גלוי השכינה למטה ושפע אור הקודש בנשמות בני האדם — זהו היחוד של "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד".

שנתאחד בשני הצדדים מכאן ואלה — "הדשא הארץ דשא" — ניתקנה לעשות פירות ונטעים כיאות.

**הפקודה הרביעית:** לדעת שד' הוא האלהים, כמו שנאמר: "וידעת היום והשבות אל לבבך כי ד' הוא האלהים" (דברים ד') ולהכליל שם אלהים בשם ה', לדעת שהם אחד ואין בהם פירוד, והוא סוד מה שכתוב: "יהי מארות ברקיע השמים להאיר על הארץ", שיהיו שני השמות אחד בלא פירוד כלל, שיתכלל מארת חסר בשם השמים (נוסח אחר: הרשום) שהם אחד ואין בהם פירוד, אש שחורה, באש לבנה אין בהן פירוד, והכל אחד; וזהו הענן הלבן של היום וענן האש בלילה, מדת יום ומדת לילה להיתקן זה בזה ולהאיר, כאמור: "להאיר על הארץ" (121). וזהו חטאת הנחש הקדמוני, שחבר למטה ונתפרש למעלה (122), ובשביל כך גרם מה שגרם לעולם, בשביל שצריך להפריש למטה ולחבר למעלה (123), ואת האור השחור צריך לאחד למעלה בחבור אחד ולאחדו אחרי כן באוכלוסיה של יחוד ד' ולהפרישו מצד האחר, ועם זה צריך לדעת שאלהים וד' הכל אחד בלא פירוד — ד' הוא האלהים, וכשידע האדם שהכל אחד ולא יעשה פירוד — אפילו אותו הצד האחר יסתלק מן העולם ולא יתמשך למטה; וזהו סוד מה שכתוב: "והיו למאורות" — זוהי הטיפה העולה אחר המוח: המוח — אור, הצד האחר — מות, אור — ב"ב ב"ר, האותיות: מות — ב"ב ב"ר ד' (124), וכשאותו האור מסתלק משם, מתחבר מות מאותיות הפירוד, מאלו האותיות התחילה חיה,

(121) החסדים והגבורות במקורם הכל אחד (היחוד של היות ואלהים בכלל: זהו היחוד של חכמת ובינה, היחוד של חסד וגבורה, והיחוד של שש המדות ומלכות), ובעבודת הקודש של האדם: ה"חוד של המוח והלב במחשבות ור"פ ציון מרוכזים באחד תאמת, אהבה ויראה משולבנות, וגלויין במעשה הכל רק לד'.

(122-123) "הנחש הקדמון" מחבר למטה ומפריד למעלה, הוא מפריד בין "קודשא בריך הוא" ו"שכינתיה", הוא מסלק את האור העליון מן העולם התחתון, הוא מראה לאדם את העולם כאילו הוא עולם של הפקר או כאילו מתנהג הוא בכוחות עוורים בלי אור עליון, ובלי עין של מעלה, תחת זה הוא, "מחבר למטה": מסית את האדם כי אין כל הבדל והפרש בין טוב מוסרי ובין רע מוסרי, שעל כן מותר לו לאדם לעשות כל מה שלבו חפץ, באמת צריך, לחבר למעלה ולהפריש למטה: צריך ליחד "קודשא בריך הוא" ושכינתיה. צריך לראות את האור העליון, קודש הקדשים, החודר ועובר בכל העולמות ובנשמות האדם, ובאותה שעה צריך להפריש ולהבדיל בין הטוב המוסרי והרע המוסרי: לאהוב את הטוב ולעשותו, ולשנא את הרע ולהתרחק ממנו.

(124) הזוהר מחלק את המלה "מארת" שבכתוב: "יהי מארת ברקיע השמים" לשתיים: "אור" ו"מות". "אור" שבתורה מארת חסד, "הזוהר" דורשה כאלו היתה מלאה (לפי שכל חולם מושך ואו) והוא אומר, ש"אור" הוא בחבור האותיות ו"מות" בפרוד האותיות משני, טעמים: (א) מפני שאותיות המלה "אור" הן לפי סדר האלפא-ביתא, והאותיות "מות" הן לפי סדר האלפא-ביתא; כי באלפא-ביתא הוא "קודמת למ"ם, ובמלה "מות" המ"ם קודמת לוא"ו. (ב) מפני שבמלת "מאורות" עצמה (לפי הדרש מלאה ווי"ם) האותיות "אור" הן כסדר, בעוד שהאותיות "מות" הן שלא כסדר, — "אור" מפסקת בין מ"ם לוא"ו וח"ו.

וגרמה רעה לעולם, כמו שכתוב: "ותרא האשה כי טוב" (בראשית ג' 125). החזירה האותיות למפרע: נשארו מן — והם הלכו ונטלו אות תי' עמהם וגרמו מיתה לעולם; כמו שכתוב: "ותרא". אמר רבי אלעזר: הרי למדתי מ"ן נשארה יחידה (126); ואלו שהוא חיים תמיד בתהפכה והלכה ולקחה תי' שכתוב: "ותקח", "ותתן", בשתלמה תיבה זו ונתחברו האותיות (127). אמר לו: ברוך אתה בני — והרי פירשנו דבר זה.

**ה פ ק ו ד ה ח ח מ י ש י ת**. כתוב: "ישרצו המים שרץ נפש חיה". בפסוק זה ישנן שלש פקודות: אחת לעסוק בתורה, אחת — להתעסק בפריה ורבייה, ואחת — למול לשמונה ימים ולהעביר את הערלה משם. לעסוק בתורה ולעמול בה ולהפרותה בכל יום, ולתקן נפשו ורוחו, — ושכיון שהאדם מתעסק בתורה, מיתקן בנשמה אחרת קדושה, שכתוב: "שרץ נפש חיה" — נפש של אותה חיה הקדושה (128). כי בשעה שאין האדם עוסק בתורה, אין לו נפש קדושה, והקדושה שלמעלה אינה שורה עליו. וכשהוא עמל בתורה, באותו הרחש שרוחש בה זוכה לאותה "הנפש החיה" ולהיות כמלאכים קדושים; שכתוב: "ברכו ד' מלאכיו" (תהלים ק"ג) — אלה הם העוסקים בתורה שנקראים מלאכים בארץ, וזהו שכתוב: "ועוף יעופף על הארץ". זהו בעולם הזה; בעולם הבא שנינו, שעתיד הקדוש ברוך הוא לעשות לו כנפים כנשרים לשוטט בהן בכל הארץ, שכתוב: "וקי ד' יחליפו כח יעלו אבר כנשרים" (ישעיה מ'); וזהו שכתוב: "ועוף יעופף על הארץ", וזהו התורה שנקראת "מים", ישרצו ויוציאו רחש של נפש חיה, ממקומה של אותה חיה (129). "משכו אותה למטה; כאמור; ועל זה אמר דוד: "לב טהור ברא לי אלהים" (תהלים נ"א) לעסוק בתורה, ואז — "ורוח נכון חדש בקרבי" (130).

**ה פ ק ו ד ה ח ח מ י ש י ת**: להתעסק בפריה ורבייה, שכל מי שהוצא עוסק בפריה ורבייה גורם לאותו הנהר, שיהיה נובע תמיד ומימיו לא יחדלו והים יתמלא על כל גדותיו (131). ונשמות חדשות תתחדשנה ותצאנה מאותו האילן (132) וכחות גדולים מתרבים למעלה עם אותן הנשמות, זהו שנאמר: "ישרצו המים שרץ נפש חיה" (בראשית א'); זהו אות ברית קודש, נהר שנמשך ויוצא ומימיו

(125) חמלה, "ותרא" מתחלת בוא"ו ותי"ו.

(126) מ"ם נשארת יחידה מפני שהאותיות "אור" מפסיקות בינה ובין וא"ו ותי"ו שבמלת "מאורות".

(127) הוא"ו מורה על חיים תמיד, לפי שהוא באותיות השם, והוא מורה שם על המשכת חיים מלמעלה למטה; אבל כשהוא נעשית לוא"ו ה מ פ כ ת, כמו כאן במלות "ותקח", "ותתן", — היא יכולה להורות גם את ההפך.

(128-129) מדת המלכות הקדושה — השכינה.

(130) מי שיש לו "נפש חיה", נפש מלאה אור אלהי, מושך גם "רוח" אל הנפש, בסוד: נפש, רוח, נשמה.

(131) שפע האור בנהר היסוד, ובים המלכות.

(132) כלל כל הפירות הוא ה"אילן".

מתרבים ורוחשים רחש ורבוץ נשמות לאותה החיה (133). ובאותן הנשמות הנכנסות באותה החיה יוצאים כמה ענפות הפורחים וטסים בכל העולם, וכשהנשמה יוצאת לעולם וזהו אותו העוף הפורח ויוצא עם הנשמה מאותו האילן יצא עמו (עם האדם) (134). כמה יוצאים עם כל נשמה ונשמה? — שנים: אחד מימין ואחד משמאל. אם זכה הם שומרים אותו; ואם לאו — הם מקטרגים עליו. אמר רבי פנחס: שלשה הם העומדים כאפטורפסים על האדם, כשהוא זוכה שכתוב: "אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלף להגיד לאדם ישרו" (איוב ל"ג). "אם יש עליו מלאך" — הרי אחד; "מליץ" — שנים; אחד מני אלף להגיד לאדם ישרו" — הרי שלשה. אמר לו רבי שמעון: ח מ ש ה, שכתוב עוד: "ויחננו ויאמר"; "ויחננו" — אחד, "ויאמר" — שנים. אמר לו: אין תהדר כן, אלא "ויחננו" — זהו הקדוש ברוך הוא בעצמו, שהרי אין רשות לאחר (לחונן) בלעדיו. אמר לו: יפה אמרת! ומי שהוא נמנע מפריה ורבייה — מקטין, כביכול, את הדיוקן הכולל את כל הדיוקנים וגורם לאותו הנהר שלא ימשכו מימיו (135). זפוגם בברית קודש בכל צד; ועליו כתוב: "ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים בי" (ישעיה ס"ו). זהו לגוף; והנשמה (שלו) אינה נכנסה לפרגוד כלל, ונטרדת מן העולם הבא.

**ה פ ק ו ד ה ח ח מ י ש י ת**. להתמול לשמונה ימים ולהעביר זוהמת הערלה, בשביל שאותה החיה היא המדרגה השמינית לכל המדרגות (136). ואותה הנפש הפורחת ממנה צריכה להראות לפנייה לשמונה ימים כמו שהיא היא המדרגה השמינית; וכך היא המדה, שהרי היא נפש חיה, נפשה של אותה החיה הקדושה ולא מן הצד האחר, וזהו: "ישרצו המים". בספר חנוך: יתרחשו מי הורע הקדוש ברושם של נפש חיה, וזהו רושם של אות יו"ד שמתרשם בבשר קודש מכל שאר רשימות העולם (137). "ועוף יעופף על הארץ" — זהו אליהו הטס בכל העולם בארבע טיסות להיות שם בעת כריתת ברית קודש; וצריך להכין לו כסא ולהזכיר זאת בפיו: "זה כסא של אליהו"; ואם לאו — איננו שורה שם. "ויברא אלהים את התנינים הגדולים" — שנים הם ערלה ופריעה, מילת הערלה ואחרי כן פריעה, והם זכר ונקבה. "ואת כל נפש החיה הרומשת" — וזהו רשימה של אות ברית קודש, שהיא נפש חיה קדושה, כאמור: "אשר שרצו המים" — מים עליונים שנמשכו אליה על ידי אות רשימה זו; ועל כן נרשמו ישראל ברשימה קדושה וטהורה למטה, כמו שהם (העליונים) רשומים בקדושה להבדיל בין צד הקדושה ובין הצד האחר הקדוש, כך ישראל רשומים להבדיל בין קדושה לעמי עכו"ם הבאים מצד האחר הטמא. כאמור; וכמו שרשם אותם.

(133) עיון בהערות הקודמות.

(134) המלאך הטוב המלווהו.

(135) לפי שהוא פוגם במדת היסוד.

(136) מדת המלכות היא השמינית, החל מבונה. אפשר לפרש כל אלה הדברים המדוברים כאן על "הנפש החיה" גם על ה ב ו י נ ה, הבינה גם היא המדרגה השמינית בדרך עליונות ספירות ממש למעלה החל ממלכות.

(137) בברית המילה.

כך רשם את הבהמות ואת העופות (והבדילים) מן הבהמות והעופות של עמי עכו"ם (138). אשרי חלקם של ישראל.

**הַפְּקֻדָּה הַשְּׁמִינִית** — לאהוב את הגר הבא להמול ולהכניסו תחת כנפי השכינה, והיא (השכינה) מכנסת תחת כנפיה אותם הפורשים מן הצד האחר הטמא ומתקרבים אליה. שכתוב: "תוצא הארץ נפש חיה למינה". ואם תאמר, שאותה נפש החיה הכלולה (רק) בישראל היא מזהמנת לכל חור ואמר: למינה, כמה אכסדרות וחדרים זה לפניו מזה יש לה לאותה ארץ, שהיא חיה תחת כנפיה: הכנף הימנית (שלה) יש לה שתי אכסדרות אחרות ומתחלקות לשתי אומות אחרות, שהן קרובות ביחוד לישראל להכניסו לתוך אכסדרות אלו (140). ותחת הכנף השמאלית (שלה) ישנן שתי אכסדרות אחרות ומתחלקות לשתי אומות אחרות, והן עמון ומואב; וכולם נקראים "נפש חיה"; וכמה חדרים סתומים אחרים והיכלים אחרים בכל כנף וכנף, ומתן יוצאים רוחות להפריש את כל אלה הגרים המתגייסים ונקראים "נפש חיה", אבל (רק) "למינה"; וכולם נכנסים תחת כנפי השכינה ולא יותר, אבל הנשמה של ישראל יוצאת מגופו של אותו האציל, ומשם פורחות הנשמות לתוך אותה הארץ, לתוך מעיה לפני ולפנים, בסוד: "כי תהיו אתם ארץ חפץ" (מלאכי ג'). ועל כן ישראל (הוא) בן יקיר שהמעשים הנאים לו ונקראים "העמוסים מני בטן" (ישעיה מ') ולא מן הכנפים לבד; ועוד, הגרים אין להם חלק באילן העליון, וכל שכן בגוף שלו, אבל החלק שלהם בכנפים הוא ולא יותר; והגר (הוא) תחת כנפי השכינה ולא יותר, גרי הצדק הם השורים שם ומתאחדים ולא לפנים, כאמור, ובשביל כך — "ותוצא הארץ נפש חיה למינה", הלא? בהמה ורמש וחיה ארץ למינה — הכל שואבים נפש מאותה החיה, כל אחד — למינו כראוי לו.

**הַפְּקֻדָּה הַתְּשִׁיעִית** — לחון את העניים ולתת להם טרף. שכתוב: "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו". "נעשה אדם" בשיתוף כלל, וזכר ונקבה, "בצלמנו" — עשירים; "כדמותנו" — עניים, כי מצד הזכר — העשירים, ומצד הנקבה — העניים (141). כמו שהם (הזכר והנקבה) בשיתוף אחד וחסים זה על זה ונותנים זה לזה וגומלים חסד זה עם זה, כך צריך האדם למטה שיהיו העשירים (שלו) והעניים (שלו) בחבור אחד, שיתנו זה לזה ויגמלו טובות זה עם זה. "וירדו בדגת הים" וגו', סוד זה ראינו בספרו של שלמה המלך: כל מי שחם על עני ברצון הלב, אין דיוקנו משתנה לעולם מדיוקנו של אדם הראשון; וכיון שדיוקנו של אדם נרשם בו, הוא שליט על כל הבריות שבעולם באותו הדיוקן

(138) נפשות הבהמות והעופות הטהורים נמשכות על ידי צמצומים והסתרות רבות מן הצד הטהור, בעוד שנפשות הבהמות והעופות הטמאים האסורים לישראל, נמשכים מן הצד האחר.

(139) לפי דעת הרד"ל שתי אומות אלה הקרובות ביחוד לישראל הן מצרים ואדום, שכתוב: "לא תתעב אדומי", "ולא תתעב מצרי" (דברים כ"ג ח').

(140) "צלם" — המשפיע, "דמות" — המקבלת, העשיר — משפיע, העני — מקבל, כשהעשיר משפיע לעני כראוי, ה"צלם" וה"דמות" מתיחדות.

(141) חכמה.

זהו שכתוב: "ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ" וגו'; כלם זעים ויראים כמו אותו הדיוקן שנרשם בו, בשביל שיהיה פקודה טובה, שיתרומם האדם בדיוקנו (העליון) של האדם יתר על כל שאר הפקודות, מגן? — מנבוכדנצר, אף על גב שחלם אותו חלום — (מכל מקום) כל זמן שהיה חונן עניים לא חל עליו החלום; כיון שהטיל עין רעה בעניים, שלא לחון אותם, מה כתוב? — "עוד מלחמא בפום מלכא" וגו' (דניאל ד'), מיד נשתנה דיוקנו ונמסר מן בני אדם. ובשביל כך — "נעשה אדם", נאמר כאן עשה ונאמר שם: "שם האיש אשר עשיתי עמו היום בועז" (רות ב').

**הַפְּקֻדָּה הַעֲשִׂירִית** — להניח תפילין ולהשתלם בדיוקן העליון, שכתוב: "ויברא אלהים את האדם בצלמו", פתח ואמר: "ראשך עליך ככרמל" (שיר ז'), מקרא זה כבר נתפרש ונאמר, אבל "ראשך עליך ככרמל" — זהו הראש העליון, תפילין של ראש, ושם המלך העליון הקדוש י"ד, באותיות רשומות, כל אות ואות פהשה אחת, השם הקדוש מחולק בסדרי אותיות כראוי, ושנינו: "כי שם ד' נקרא עליך ויראו ממך" (דברים כ"ח); אלו הם תפילין שבראש, שהם השם הקדוש בסדור האותיות, הפרשה הראשונה — "קדש לי כל בכור" (שמות י"ג); וזהו י' שהיא קודש, בכור של כל הקדשים העליונים (142), "פטר כל רחם" — באותו השביל הדק היורד מן י"ד, שהוא הפותח רחם לעשות פרות ונטעים ביאות, והוא קודש עליון (143), הפרשה השנייה — "והיה כי יביאך ד'" — וזהו ה' היכל שנתפתח רחמו מתוך ה' י"ד בתמישים פתחים, אכסדרות וחדרים סתומים שבו (144); כי הם אותו ה"פטר" שעשתה י"ד באותו ההיכל

(142) קוצו העליון של היו"ד מרמז לכתר, היו"ד עצמה — לחכמה, הקוץ התחתון — ליתוד, החכמה בבית, וזהו, "פטר כל רחם": פטר רחמה של הבינה על ידי השפעת החכמה.

(143) היכל הבינה שנפתחו בו שעריו וכל אוצרותיו על ידי החכמה.

(144) הבינה היא השופר, המדות היוצאות ומסתעפות ממנה הן — קו ל השופר, על ידי יחוד החכמה בבית נפתחה סמימת השופר ויוצא ממנו קול המדות. הבינה העליונה היא ה' ה' ה' ה' הגדולה, העבדות מקורה בשעבודו של האדם לחמורות, לגסות, לשומא; והבינה העליונה בצרפה ובזככה את הנפש, היא מוציאה את האדם לחירות, כן הוא באדם הפרטי, כן הוא באדם הכללי, וכן הוא בכל עם ועם, לפי מדרגות הבינה כך הן מדרגות החירות, יציאת ישראל ממצרים היא, ב"זוהר" ובכל ספרי המקובלים, — התעלות נשמת ישראל לבינה הקדושה העליונה, על ידי התעלות הנשמות למטה, מתעלות ספירת הבינה למעלה וגובר היחוד השלם של יו"ד ות"א משם הו"ה, על זה מורות הפרשיות "קדש", "והיה כי יביאך" בתפילין; הפרשה הראשונה ("קדש לי כל בכור" — ב"ב ו' ח' כ' ה', "ראשית חכמה", "בראשית" — בחוכמתא" ענין למעלה בהערות להתחלת התקדמה: "פתח רבי חזקיה" — שבשם; הפרשה השנייה, "והיה כי יביאך" (יציאת מצרים, ח' ו' ת, בינה) — ה' שבשם אעפ"י שנעשה היחוד השלם בשעת יציאת מצרים, מכל מקום גברו העוונות ובעתים רבות ושונות נסתמן מעינות החכמה ונעצרו רחובות הנהר של הבינה, ביחוד בזמן הגלויות והשעבודים של ישראל, באותה שעת עצמה אותן הגלויות ואותם השעבודים מוככים את נשמת ישראל, ועל ידיהן גם את העולם כולו, כשיגמר אותו חבירו הגדול, תבוא עת החירות הגדולה לישראל ולכל בני האדם הנושעים על ידם — "קץ הימין".

לשמוע בו את הקול היוצא מן שופר זה, בשביל ששופר זה הוא סתום מכל הצדדים, ובאה י"ד ופתחה אותו להוציא ממנו קול; וכיון שפתחה אותו תקע בו והוציא ממנו קול להוציא עבדים לחרות, ובתקיעת שופר זו יצאו ישראל ממצרים, וכך מזומן הוא לזמן אחר, לקץ הימין (145). וכל פדות — מאותו השופר הוא בא, ובשביל כך יש יציאת מצרים בפרשה זו, שהרי מאותו השופר בא בכח ה"ד שפתחה רחמה להוציא קולו לפדות עבדים; וזהו ה' — אות שנית של השם הקדוש. הפרשה השלישית — סוד היחוד של שמע ישראל, וזהו הו"ו הכללית הכלל, ובה יחוד הכול, ובה מתיחדים, והוא לוקח הכל (146). וזהו אם שמוע — כללות שני הצדדים שמתאחדת בהם כנסת ישראל, גבורה שלמטה, וזהו ה' האתרוגה הלוקחת אותם ומתכללת מהם (147). ותפילין — אותיות של השם הקדוש הם ממש, ועל זה: "ראשך עליך ככרמל" — אלו תפילין של ראש. "ודלת ראשך" — וזהו תפילין של יד, שהיא עניה כלפי מעלה ובכך היא משתלמת כמו למעלה (148). "מלך אסור ברהטים" — קשור הוא ואחוד באותם הבתים להתאחד באותו השם הקדוש כיאות (149). ועל זה מי שהוא מיתקן בהם הוא בצלם אלהים. מה "אלהים" מתיחד בו השם הקדוש, כך הוא מתיחד בו השם הקדוש כיאות. "זכר ונקבה ברא אותם": תפילין של ראש ותפילין של יד (150), והכל אחד (151).

**הפקודה האחת עשרה.** לעשר מעשר הארץ. ושתי פקודות יש כאן: אחת לעשר מעשר הארץ ואחת — בכור. פרי הארץ, שכתוב: "הנה נתתי לכם כל עשב זורע זרע על פני הארץ". כתוב כאן: "הנה נתתי" וכתוב שם: "ולבני לוי הנה נתתי כל מעשר בישראל" (במדבר י"ח); וכל מעשר הארץ מזרע הארץ מפרי הארץ לוי הוא (ויקרא כ"ז).

(145) ו' א' — מרת התפארת הכוללת את כל שש המדות. הו"ו ממשוכה את האורות מן הבינה אל המלכות.

(146) מלכות.

(147) תפלה של ראש מרמזת על כל הספירות ותפלה של יד מרמזת רק על מרת המלכות. "עניה" היא בשביל שמקבלת היא אורותיה מן המדות, וכאמור כמה פעמים למעלה, אין לה אור מעצמה.

(148) על ידי זה שהאדם מניח תפילין בקדושה ובטהרה, ומכוון בהנחתם את כל הכוונות הראויות ואיננו מסית דעת מהם, הוא מוריד אורות אלהיים למטה, וזוהי הוא כאלו "אוסר", כביכול את המלך, שתהיה לו דירה בתחתונים.

(149) הו"ו ואלהים (חכמה ובינה, חסד וגבורה וכו') מתאחדים ביחוד שלם כאמור למעלה בפקודת רביעית. וכשהאדם מניח תפילין למטה בכל השלימות הראויה, גם הוא מאחד הו"ו ואלהים.

(150) חכמה (אבא) — זכר; בינה (אימא) — נקבה; חסד — זכר; גבורה — נקבה; תפארת (ישראל) — זכר; מלכות — נקבה.

(151) בעיקר העקרים, באלהות כשהיא למעלה מכל ספירה ומדה, הכל מתאחד, וגם בספירות ובמדות, החבדל הוא רק כהתגלות ובה שפעת למטה. אבל לא בעיקר עצמיותו.

**הפקודה השתים עשרה.** להביא בכורי העץ, שכתוב: "ואת כל העץ אשר בו פרי עץ זורע זרע". כל מה שראוי הוא ל' אסור לכם לאכול. התיר להם ונתן להם את כל המעשר שלו ואת בכורי העצים. "נתתי לכם", ולא לדורות שאחריכם.

**הפקודה השלוש עשרה.** לעשות פדיון לבנו. לקשר אותו בחיים, כי שני ממונים הם: אחד על החיים ואחד על המות, ועומדים הם על האדם, וכשפודה אדם את בנו הוא פודה אותו מאותו המות, ואיננו יכול לשלוט עליו. וסוד הדבר: "ירא אלהים את כל אשר עשה" בכלל; "והנה טוב" — זה מלאך החיים; "מאד" — זה מלאך המות (152). ולכן: באותו הפדיון (שהאדם פודה את בנו) מתחזק (מלאך) החיים ונחלש — זה של המות. בפדיון זה הוא קונה לו חיים, כאמור, ואותו הצד הרע מניח אותו ואינו מתאחד בו.

**הפקודה הארבע עשרה.** לשמור את יום השבת, שהוא יום מנוחה מכל מעשי בראשית. ושתי פקודות כלולות כאן: אחת — שמי ירית יום השבת, ואחת — לקדש אותו היום בקדושו. — לשמור את יום השבת, כמו שזכרתי והעירותי עליו, שהוא יום מנוחת עולמים, וכל המעשים נשתכללו ונעשו עד שקדש היום. כיון שנתקדש היום נותרה בריאת הרוחות שלא נברא להן גוף, וכי לא היה יודע הקדוש ברוך הוא לעכב את קידוש היום עד שיבראו גופים לאותן הרוחות? אלא (מ)עץ הדעת טוב ורע נתעורר אותו הצד האחר הרע וחפץ להתגבר בעולם, ונתפזרו כמה רוחות בכמה כלי ויין להתגבר בעולם הגופים. כיון שראה הקדוש ברוך הוא כך, נתעוררה מעץ החיים נשיבת הרוח שנגעה בעץ אחר ונתעורר הצד האחר הטוב ונתקדש היום, שהרי בריאת הגופים והתעוררות הרוחות בצד הטוב הם (153) באותו הלילה, ולא בצד האחר (הרע); ואלמלא קדם הצד האחר (הרע) באותו הלילה עד שלא קדם הצד הטוב, לא היה העולם יכול לעמוד בפניהם אפילו רגע אחד; אבל הקדוש ברוך הוא הקדים רפואה (למכה), שדלג לפניו קדוש היום וקדם לפני הצד האחר (הרע) ונתקיים העולם, ומה שחשב הצד האחר (הרע) להכנות בעולם ולהתגבר — נבנה באותו הלילה הצד הטוב ונתגבר ונבנו גופים ורוחות קדושות באותו הלילה מצד הטוב, ועל כן עונת היודעים זה — משבת לשבת, כי כשרואה הצד האחר (הרע), שמה שהוא חשב לעשות עשה הצד של הקדושה — הוא הולך ומשוטט בכמה חיילות ואגפים שלו ורואה כל אותם המשמשים מטתם ערומים לאור הנר, וכל הבנים הנולדים מהם הם נכפים, ששורה עליהם רוח מאותו הצד הרע; והן הרוחות הערומות של החייבים שנקראות מזיקים והלילות שורה עליהם

(152) השווה בראשית רבת: בתורתו של רבי מאיר מצאו כתוב: "והנה טוב מאד" — טוב מות.

(153) שורש אחיות הרע הוא בעץ הדעת טוב ורע, וחיוקונו — בעץ החיים.

והורגת אותם. כיון שנתקדש היום ושלטה קדושה בעולם, אותו הצד האחר (הרע) מתקטן ומסתתר כל ליל השבת וכל יום השבת. מלבד אס"מ וכל הכת שלו שהולכים לאור הנר בהסתור לראות את גלוי השמש, ואחרי כן הם מסתתרים בתוך קנק תהום רבה. כיון שיצאה השבת כמה חיילות ומחנות פורחים ומשוטטים בעולם, ועל זה נתקן שיר של פגעים שלא ישלטו על העולם הקדוש. לא היה מקום הם משוטטים באותו לילה? כשהם יוצאים בבהלה, בחשבם לשלוט בעולם על העם הקדוש ורואים אותם (את בני העם הקדוש) (עומדים) בתפילה ואומרים שירה, ובתחילה הם מבדילים בתפילה (ואחר כך) מבדילים על הכוס, — הם פורחים משם והולכים ומשוטטים ובאים למדבר (הרחמן יצילנו מהם ומן הצד הרע).

(אמרו רבותינו ז"ל): שלושה הם הגורמים רעה לעצמם: אחד — מי שמקלל את עצמו, השני — מי שהוא זרק פת או פירורים שיש בהם כוזה, השלישי — מי שהוא מקלל את הנר במוצאי שבת עד שלא באו ישראל לקידוש הסדר, שגורם הוא לאש הגיהנם ולהדליקם באותה אש עד שלא הגיע זמנם; כי מקום אחד יש בגיהנם לאותם המחללים שבתות; ואותם הענושים בגיהנם מקללים למי שהוא מקלל את הנר עד שלא הגיעה שעתו ואומרים לו: "הנה ד' מטלטלך טלטלה גבר וגו' צנף יצנף צנפה כדור אל ארץ רחבת ידים". בשביל שלא נכון הוא להדליק נר במוצאי שבת עד שמבדילים בני ישראל בתפילה ומבדילים (אחרי כן) על הכוס; בשביל שעד הזמן הזה הוא שבת הוא, וקדושת השבת שולטת עלינו; ובעת שמבדילים על הכוס, כל אותם החיילות וכל אותם המחנות הממונים על ימי החול, — כל אלה (מהם) שב למקומם ולעבודתו שהוא ממונה עליה. כי כשנכנסה השבת ונתקדש היום, נתעורר קודש בעולם ושולט, והחול הוסר מממשלתו; ועד השעה של מוצאי שבת אינם שבים למקומם, ואף על גב שיצא יום השבת אינם שבים למקומם עד שעה שאומרים ישראל: "ברוך אתה ה' המבדיל בין קודש לחול"; ואז הקדוש מסתלק והמחנות הממונים על ימי החול מתעוררים ושבים למקומותיהם כל אחד ואחד על משמרתו אשר הפקד עליה, ועם כל זה אינם שולטים אורות מסוד הנר; וכולם נקראים "מאורי האש" (כי מאור הנר הנמשך) (נוסח אחר: כי מסוד עמוד הנר); ומיסוד הנר באים כולם ושולטים בעולם התחתון. וכל זה כשאדם מקלל נר עד שלא גמרו ישראל את קדושת הסדר, אבל כשהוא ממתיק עד שיגמרו קדושת הסדר — אותם החייבים בגיהנם מצדיקים עליהם את דינו של הקדוש ברוך הוא; והם מקיימים על אותו האדם את כל הברכות שאומרים הצבור: "ויתן לך האלהים מטל השמים" (בראשית כ"ז); "ברוך אתה בעיר וברוך אתה בשדה" (דברים כ"ח); אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטהו ד' (תהלים מ"א). "ביום רע" היה לו לאמר, מהו "ביום רע"? ביום ששולטת אותה הרעה לקחת נשמה. "אשרי משכיל אל דל" — זהו שכיב מרע, לרפאהו מחטאיו לפני הקדוש ברוך הוא. דבר אחר זהו יום שבו דין שורה על העולם והוא ינצל ממנו. כאמור: "ביום רעה ימלטהו ד'", יום שנמסר דין לאותה רעה לשלוט על העולם.

## זוגות

מוצאים אנו בעברית זרות אחת והיא, שעתים אין המספרים נשמרים בה כמות שהם אלא נחלקים לחצאין; דהיינו מספר מסויים עולה בכ"פ למספר המבוקש. אביא כאן דוגמאות לכך בתלמוד ובמדרשים, אבל גם בלשון המקרא נמצאת נטייה לאופן בטוי זה, ולבסוף נראה, שה"מספר זוגי" מוסבר כהלכה לפי דרך זו. מספר זוגי, דואל בלע"ז, אפייני הוא ללשונות שמיות, וכמעט אין רישומו ניכר ביתר הלשונות, ואינו מצוי בלשונות אריות, למשל ביונית וברומית.

לכאורה זרות גדולה בדבר זה. נניח, למשל, איש אחד המסיח לפי תומו יאמר: הפרה מחלכת על ארבע רגלים; ויבוא השני ויאמר: שקר אתה דובר, אלא הפרה רגלים לה שנים שנים. — השלישי השומע זאת יראה "מחלוקת" זו כשטות גמורה, שהרי שנים שנים עולים ארבעה, ומי שיקשה את ערפו להתווכח בכגון זה — להכעיס או לקנטר הוא בא. ואם יטען הטוען בדוגמא זו שהעליתי לשם הסברה: הדין עם השני הרוצה לדייק בלשונו, שהרי שנים-שנים נבדלים לפי בריאתם, דהיינו הפרה רגלים לה שנים שנים ושנים לאחור — מה יענה סניגור זה בשמעו ויכוח בין האחד האומר: ק"ך פקידים למלך, והשני יאמר: לא כן הוא, אלא ששים ששים — האם יש טעם במחלוקת כזו? האם בטבע הדבר הוא לחלק ק"ך לששים ששים?

והנה ממש כדבר הזה שמש "מחלוקת" לחכמים יוצרי התלמוד והמדרש, הנראית בסקירה ראשונה כשחוק בין נערים חובשי ספסלי בית-המדרש. האנשים כבדי-הראש, ההם שאנחנו רגילים לכנותם בלשון "חכמים" — יתעלסו בפטפוטי-מלין כאלה, שאין להם לא טעם ולא ריח? מה ראו על ככה ומה הגיע אליהם?

המחזה שהיה לו לאברהם (בראשית ט"ו י"ב): "אימה חשיכה גדולה וכו'" נדרש (בראשית רבה, מ"ד ט"ו) על ארבע מלכויות: בבל, מדי, יון, אדום ששעברו את ישראל. ואנחנו כאן אל יון עניינו: "גדולה" זו יון; רבי סימון ורבנן (במחלוקת); רבי סימון אומר: מאה ועשרים דוכסים, מאה ועשרים אפרכין (כן צ"ל), מאה ועשרים אסטרטליטין; ורבנן אמרי: מס' ס' דכתיב: (דברים ח' ט"ו) נחש שרף ועקרב, נחש — זו בבל, שרף — זו מדי, עקרב — זו יון, מה עקרב זו יולדת לששים ששים, כך העמידו מלכות יון מששים ששים. אם כן, כנראה, שרבנן נתנו טעם לדבריהם, בהמשילם צאצאי יון לילידי העקרב, אבל המראה כוזב, כי לא נתנו מספרים לילידי נחש ושרף, ולפיכך המעשה נשאר כמות שהוא: פקידים יון שהם מאה ועשרים — זהו המספר הקבוע, שריר וקיים למעלה מכל ספק, אך נוח היה להם לנקוט את מספרם לחצאין: ששים ששים, וזהו מה שעלול להתמיהנו.

נסמך בצדו ענין הלכה — הלכה "יבשה" כאשר יאמרו לומדי "תורה", — שבה ודאי אין מקום למליצה ולבדחנות: "מעשה שעברו יותר מארבעים